

2002 - Ősz

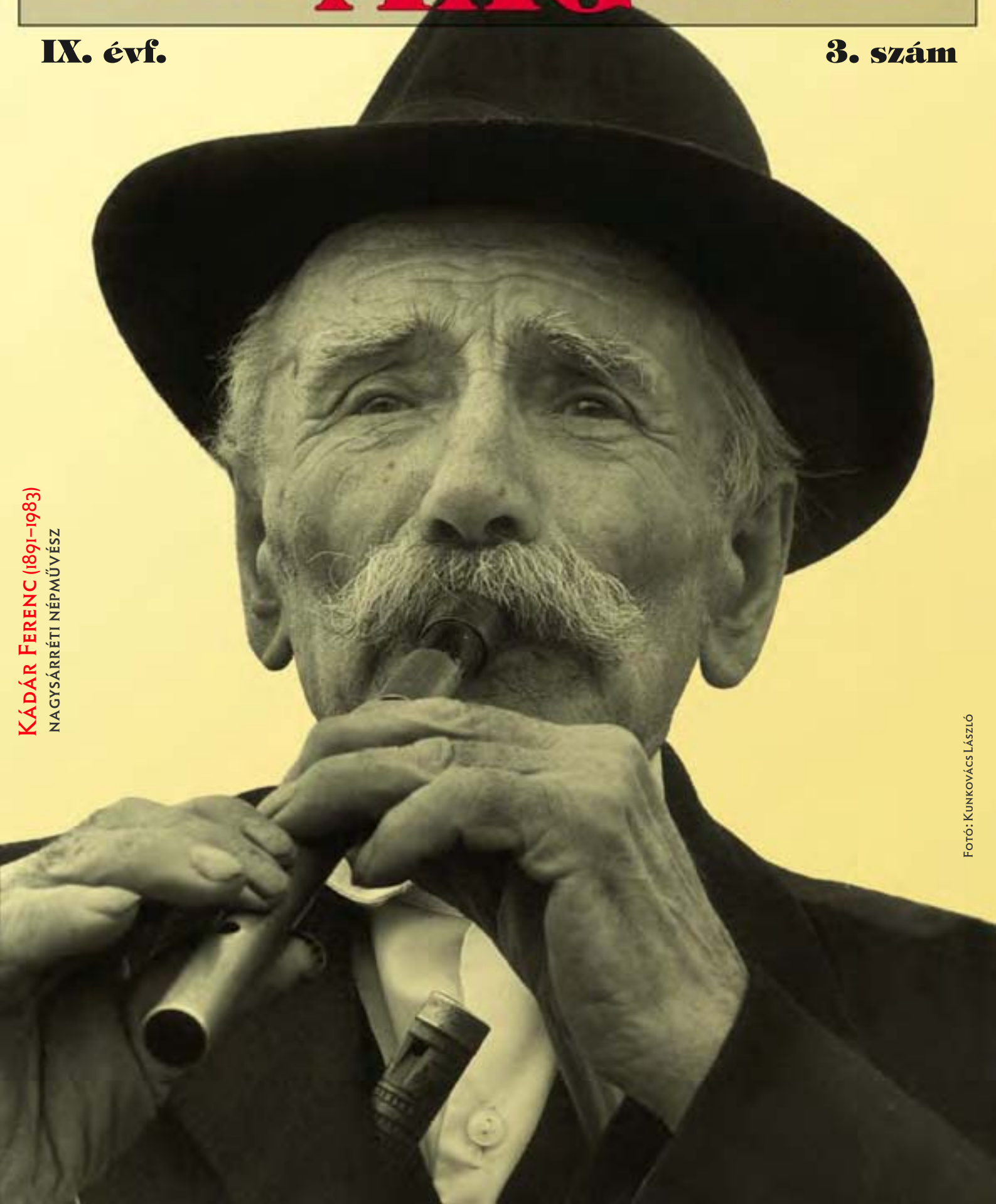
Ára: 400 Ft

folkMAGazin

IX. évf.

3. szám

KÁDÁR FERENC (1891–1983)
NAGYSÁRRÉTI NÉPMŰVÉSZ

Fotó: Kunkovacs László

06-30-493-7949

KÁTAI ZOLTÁN: MAGYAR HISTÓRIA

MAGYAR ÉNEKMONDÓK: TÖBBRENDBELI ÉNEKEK

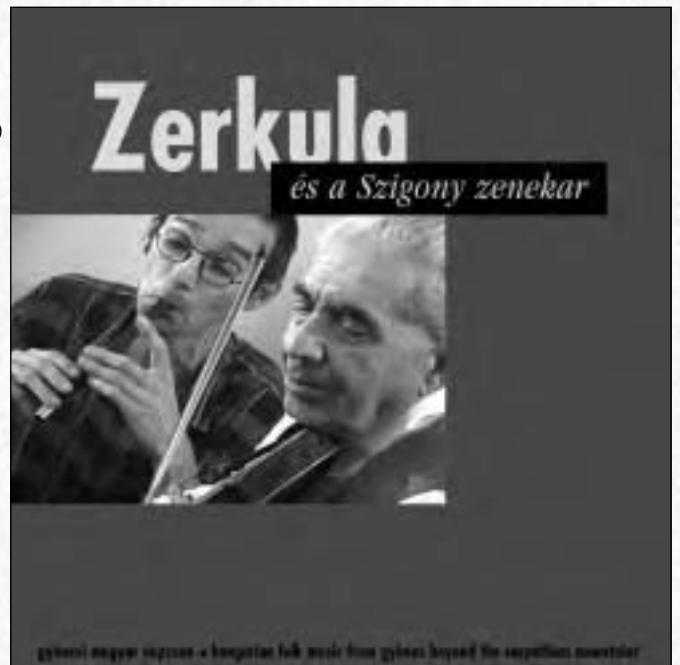

www.fono.hu

FA-208-2

folkeuro@axelero.hu

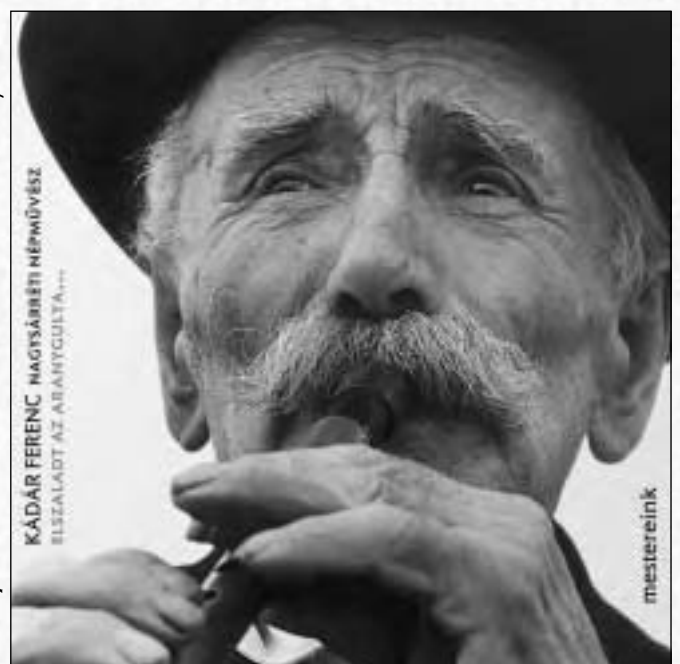
FECD 006

HUTA MK 01 Vágáshutáért Egyesület, 3092 Vágáshuta, Fő u. 11.

w3.datanet.hu/~teka

TVM 119

A TARTALOMBÓL:

6. Beszélgetés Kelemen Lászlóval
Jávorszky Béla Szilárd
8. Táborról táborra – Erdélyben
Záhonyi András
10. Mulatság Szászcsáváson
Szánthó Zoltán
13. Honti igricek – Ifjú Szivek
Héglí Dusán
14. Három város, egy táncünnepe
Héra Éva
16. A Nap hősei Sopronban
Bakonyi Erika
19. Kádár Ferenc CD-lemeze
Sárosi Bálint
20. Új néven... – Fonó zenekar
Jászai Júlianna
26. Erdélyi arcok
Molnár Zoltán fotói
28. „Vágáshután új hír járja...”
Joób Árpád
29. CD-ismertető
Sándor Ildikó
30. TÁNCHÁZAK, FOLK-KLUBOK
32. A megpatkolt boszorkány
Kóka Rozália
33. A mese örök
Dala Sára
34. Egy mai mesehős – Berecz A.
Abkarovits Endre
38. „Rákóczi” Kovács Gusztáv
Busai Norbert
40. A Jászság népviselete – kiállítás
H. Bathó Edit
44. Beszélgetés Balogh Kálmánnal
Marton László Távolodó
46. Értékmegőrzők – Téka együttes
K. Tóth László
50. Angol nyelvű ismertető
Sue Foy

Nyári délután apámmal

Egy Budapestre elszármazott széki ember látogatása odahaza

Ismét otthon vagyok, Széken. A tikasztó hőség sem tudott csonkítani étvágyunkon, mikor a csikos abrosz fölött szemünk elé tárult anyám széki étkekből álló »ebéd-költeménye«. Mondtam is, hogy nem a frontra indulunk, se nem onnan jövünk, mire anyám borsosan meg is jegyezte, „Ha ritkán jösztek egyszerre kell megegyétek, gyertek gyakrabban, s akkor beosztjuk!”. A fenséges ebéd elköltése után a házba szorult hőség elől a nyári konyha szomszédságába rakott sütőkemence árnyéka alá húzódtunk apámmal egy kis délutáni beszélgetésre. „Itt jobban jár a levegő, s hátha veled együtt a mi agyunk is!” – és ezzel máris apám kezébe szökött a beszédet vezető gyepplő szára. „Tudom, hogy téged inkább az érdekkel, hogy mi maradt meg a székiek »régi jó« szokásaiból, ősi rendjéből, de van annál most fontosabb is. Láthattad, lassan elnéptelenednek az utcák, a mezők, az ember jártában-keltében csak véletlenül botlik bele egy másik emberfiába. Aki csak csizmát tud húzni, az mind máshol, másnál keresi boldogulását, veszi a tarisznyáját, s

munkájával mások javát szolgálja, ahelyett, hogy saját magát gyarapítaná, erősítené. Hétszámra nem találkozik a családjával, itthon a földjei műveletlenül maradnak a máramarosi csobánok nagy boldogságára, akik ingyen, sőt megkérdezetlenül legeltetik temérdek juhait rajtuk. A mai fiatalok inkább elmennek napszámba, tudom én milyen az, én is belekóstoltam már kilencéves koromban. Nyolcan voltunk testvérek, apám betegséggel jött haza az orosz frontról, úgyhogy nekem, a legidősebb fiúnak be kellett állni szolgálni. Apám annakidején sírva szegődött el »kicsi szögának« a Szamosújvár melletti Kérő faluba. Az egy évre járó béremet már ott helyben, az első órában felvette, mert kellett a sok kicsi száznak otthon. Egy évre fogadtak fel, de apámék a sok bajuktól úgy otffelejtettek, hogy még a konfirmálás után is ott rágtam a málét. Most sincs ez sokkal különbség. Ezek az »új vállalkozók« is látástól vakulásig dolgoztatják az embert, akinek előttük csak annyi szava, mint a malteresvedernek. Aki balesetet

Csipkeszegi lakodalmom, 1974. Muzsikusok: Ádám „Icsán” Sándor, Ádám „Icsán” István

Felszegi lakodalom 1969 tavaszán

szened náluk, annak örökre befellegzett, oda az egészsége, családja, mindene.

Manapság, a nagy rohanásban elég gyakran megtörténik ilyen szomorúság a székiekkel, mert ha jól fizető munkáról van szó, akkor ők nagyon vakmerőek tudnak lenni. A mai fiatalok nem tanulni akarnak, hanem egyből sokat keresni.

Én annakidején ács és kőműves szakmát tanultam Árkos Márton széki mestertől. Két kerek évet jártam vele dolgozni úgy, hogy csak kosztot és hétvégére »cigánypénzt« kaptam tőle, de nekem így is megérte, amikor megházasodtam, magam építhettem fel a házunkat. Mindig voltak és ma is vannak szolgaságra született emberek, ők azok, akik irányítás nélkül nem képesek egy előremutató lépést tenni, mert nem tudnak gondolkodni, önállóan cselekedni. Én nem erre születtem! Ha szolgáltam, napszámba jártam, sohasem a magam akaratából tettem, csak a kénysze-

rűség vihetett rá. Ebből csak azt akarom fiam kihozni, hogy a mai fiataloknak itthon kell a nehéz munkával szerzett pénzükből egy erős fundamentumot megépíteni, és arra minden egyes téglát jó erős kötésbe rakni, hogy azzal együtt épüljön az emberben a »magam ura vagyok« érzés. A saját erőnkől, saját földünkre épített kis várunk mindig új erőt ad, megtart és védelmez minket.

Ezeket csak azért mondtam, hogy senki ne járjon úgy, mint én jártam ifjú házasember koromban.

Kőművesként csak tavasztól őszig dolgozhattam, s ha megérkezett a pizmogó, sírós ősz, sírhattunk együtt, a kőműveskanalat, serpenyőt, szekercét már csak a szegre és nem az oldalamra akaszthattam. A kőműveseknek olyan az ősz, mint a muzsikásoknak a nagyhét, nincs muzsikálás, nincs kereset. Mehetünk együtt a fősvény kolozsvári hóstátiakhoz napszámba. Sohasem felejttem el, mint mondtam, fiatal

házasok voltunk, anyád nagybassal megáldva, s még árva mártással való puliszkánk se volt. Üres zsebbel, tarisznyával indultam gyalog Kolozsvárra, hátha munkám árán kerül beléjük valami. Két hetet dolgoztam a hóstátban tíz kiló liszt áráért, mialatt leszakadt rólam egyetlen ruhám és lábbelim. De ez akkor nem számított, fő hogy karácsonyra kalács kerül a mi asztalunkra is. Csak otthon dagasztáskor derült ki, hogy nem búzaliszt, hanem fehér fuszulykaörlemény volt, csak csiriz lett belőle... Hát előbb-utóbb így jár minden ember, aki nem a maga ura, s a »földet nem magának szántja.«

Mikorra a vörösén izzó napkorong félig már a Szülő-hegy mögé húzódott – talán a hazafelé poroszkáló tehéncsorda örökös porfellegétől is menekülve –, apám is megeresztette a gyeplőszárat, hogy »szó-paripáit« a következő találkozásunkig dús legelőkre pányvázhassa...

Soós János

Luresi György „Gyurica” (primás, 1910),
Mikó Albert (kontrás, 1908),
Moldován „Ilka” György
(kisbögős, 1927)

ÉLŐ ÉS ÚJRAÉLHETŐ NÉPMŰVÉSZET

Kelemen László igazgató a Hagyományok Háza elmúlt másfél évéről

Többéves huzavona után az Állami Népi Együttes alapító okiratának módosításával 2001 januárjában létrejött a Hagyományok Háza. A tervek szerint 2004-ben a Nemzeti Színház körül felépülő kulturális tömbben helyet kapó, jelenleg a Corvin téren működő komplex intézmény tevékenységi köre az élő és újraélhető népművészet teljes területét felöleli. Kelemen László főigazgatót az elmúlt másfél év fejleményeiről faggattuk.

– Ön elsősorban népzenezőként, zeneszerzőként, illetve az elmúlt ötven év legnagyobb szabású népzenei gyűjtése, az Utolsó Óra vezetőjeként ismert. Alkatát tekintve sem az a hivatalnokfajta. Miért pályázta meg akkor ezt a tisztséget?

– Úgy éreztem, a szakmának ez akkora lehetősége, ami miatt muszáj elvállalnom. Adtam magamnak öt évet, és megkaptam hozzá a bizalmat, nemcsak a minisztériumtól, hanem a szakmától, a kollégáimtól is. A Hagyományok Háza eredetileg Sebő Ferenc kezdeményezése volt, 1996-ban mint az Állami Népi Együttes új művészeti vezetője írt egy tanulmányt arról, miként lehetne ezt a területet megreformálni, miként lehetne a bemerevedett struktúráját feloldani, és nyitni az új irányzatok felé. Bár az ötletet kedvezően fogadták, 1998-ban jött egy kormányváltás, és egészen Rockenbauer Zoltán kulturális miniszteri kinevezéséig altatták az ügyet, aki viszont már a parlamenti bemutatkozásában is úgy beszélt a Hagyományok Házáról, mint megvalósítandó projektről. Felkért, legyek a megalakítandó intézmény miniszteri biztosa, majd tavaly július elsejével egy pályázat után kinevezett főigazgatónak.

– Nem tart attól, hogy a tavaszi politikai fordulat miatt ismét gellert kaphat a kezdeményezés?

– Úgy tűnik, az intézmény bírja az új kulturális vezetés bizalmát is. Próbálkoztak egyesek ezt SZDSZ-es ötletnek beállítani, az egyik komoly hetilap fideszes csúcsintézménynek nevezett minket, a Hagyományok Háza kérdésében a szakma azonban elég egységes volt. Létrehozása folyamán állandóan konzultáltunk a hat országos civil szervezettel, a Martin György Néptáncszövetséggel, a Vas Lajos Népzenei Szövetséggel, a Táncház Egyesülettel, az Örökség Gyermekek Népművészeti

Egyesülettel, a Népművészeti Egyesületek Szövetségével és a Muharay Elemér Népművészeti Szövetséggel. Elég kemény egyeztetések és tárgyalások zajlottak, de túl vagyunk rajta. E hat szervezet számára ez az intézmény egyfajta idegvégződés, ami a mindenkori kormányzat felé próbálja képviselni a civilek akaratát. Emellett velük együttműködve megpróbálunk szakmai segítséget, illetve anyagi támogatást is adni a rendezvényeikhez. Az idén 30 milliót tudunk erre a célra fordítani.

– Lehet tudni már, hogy a leendő új helyen milyen feltételek között működhetnek?

– Állandó kapcsolatban állunk a tervezőkkel, tele vagyunk dokumentációkkal, szakértőként végig bedolgoztunk, és reméljük, így lesz ez a továbbiakban is. Hogy ha már a szakma olyan lehetőséget kapott, amit az elmúlt húsz-harminc évben soha, akkor legalább olyan épületbe

költözhessünk be, ami valóban kielégíti e terület XXI. századi igényeit. A kulturális tömbön belül a Magyar Modern Művészeti Múzeummal és a Nemzeti Hangversenyteremmel közös nagy előtérünk lenne, onnan nyílna a három intézmény. A mi részünk 10 ezer négyzetméter, ezen helyezkedne el a három szervezeti egység, az Állami Népi Együttes, az archívumot gondozó Lajtha László Hagyomány-őrző Műhely és a közművelődési fel-

Bánhalmi János felvétele

adatokat ellátó Népművészeti Műhely. A színházteremben reményeink szerint 450-500 ember tud majd leülni. A kocsmával jó magyar szokás szerint egybekötött táncházterben tartjuk a kiállításokat és a táncházakat. Lesz több kézműves műhely – jelen pillanatban nyolc helyen bérelünk e célból Budapesten helyiségeket –, egy hatalmas archívum feldolgozóhelyekkel, irodákkal, próbahellyel, öltözővel, valamint hang- és videostúdióval.

– Anyagi téren is ekkora ugrás várható?

– A Hagyományok Háza alakulásakor örökölte az Állami Népi Együttes létszámát és költségvetését. Ez 104 státust, és 230 millió forint állami támogatást jelentett. Az átszervezések és bővítések után jelenleg 152 státusunk van, és évente 600 millió forintból gazdálkodhatunk, melyből 70 milliót nekünk kell „megtermelni” a kiadványainkból, az előadásokból, az oktatási programokból. Ma is ugyanúgy tíz ember látja el a teljes gazdasági adminisztrációt, és az elsők között vezettük be a kulturális minisztérium központi pénzügyi integrációs rendszerét, így átláthatóvá,

tisztává vált a gazdálkodásunk, a tárca napi szinten ellenőrizheti, hogyan költjük el az adófizetők pénzét.

– Rendeződött az Állami Népi Együttes táncosai körüli tavaszi bizonytalanság?

– Ezt a problémát kicsit felfújta a média, igazából az együttes szakmai vezetőjének állása körül folyt némi vita. Pályázat nyomán végül Mihályi Gábort, a korábbi karigazgatót neveztem ki a művészeti tár vezetőjévé, azaz az Állami Népi Együttes művészeti vezetőjévé. A korábbi vezető, Sebő Ferenc pedig április óta a Hagyományok Háza szakmai igazgatója. Szememre hányták, hogy sokat késlekedtem, de amíg Sebő helyzete nem oldódott meg, addig nem lett volna ildomos pályázatot kiírnom a posztjára. A táncosok létszámát egyébként megemeltem, így az együttes képes teljesíteni közművelődési feladatát, lehetősége nyílt turnézni, tavaly a Felvidéken és a Délvidéken, idén pedig Erdélyben.

– Úgy tudom, erős folklórestet terveznek szeptemberre, novemberben pedig a kortárs zeneszerző, Melis László zenéjére készült produkciót, a Veszett világot fogják bemutatni. Ebbe az irányba akarnak nyitni?

– Amikor elnyertem a főigazgatói posztot, háromféle produkció létrehozását tartottam fontosnak. Egyrészt legyenek népi ihletésű, de művészi szintű folklóelőadások. Másrészt jelenjen meg a jó értelemben vett kommersz is, hisz a széles rétegekhez csak így tudunk eljutni. Ilyen produkció például a Naplegenda, melyen keresztül több tízezer ember szerette meg a népzene és a néptáncot. És kezdtek érdeklődni az igazi népzene iránt. Harmadrészt folyjon itt népművelés, ismeretterjesztés is, hogy egy rendhagyó óra keretében a diákoknak és a külföldieknek meg tudjuk mutatni a Kárpát-medence nemzetiségeinek táncait, magyarázó szöveggel. Az Állami Népi Együttes minden két hétben vendégül lát egy iskolát, ami előadást, tánctanítást, hangszerbemutatót, kézműves-foglalkozásokat, archívum- és könyvtárlátogatást jelent – azaz 9-től 1-ig a népművészetről adunk keresztmetszetet a fiataloknak. Jövő év végéig be vagyunk táblázva az érdeklődő iskolákkal.

– Sebő Ferenc koncepciójában nagy hangsúllyal szerepelt egy átfogó népzenei archívum létrehozása, a különféle intézményekben és magánszemélyeknél gyakorta mostoha körülmények között tárolt gyűjtéseinek, hagyatékainak integrálása, feldolgozása és mindenki számára elérhetővé tétele. Mennyit sikerült előrelépni ezen a területen?

– Sokat. Hozzánk került például Bartók és Kodály kortársa, Lajtha László hagyatéka. Őt viszonylag kevesen ismerik, pedig az első volt, aki Kodály útmutatása alapján eljutott a Kolozs megyei Székre. Gyűjtése ma is alapmű, a hetvenes évek elején az első táncházak is ebből az anyagból táplálkoztak. Hozzánk került Martin György „Tinka” könyvtára, gyűjtései, kéziratjai is. Idehoztuk a teljes Utolsó óra anyagát – ez az 1200 óra érzékletes láttelep a századvég Kárpát-medencéjének népzenejéről. Ezenkívül vásároltunk is gyűjteményt, például a Gurka-archívumot, benne Lajtha után és Kallós előtt készült széki anyagokkal vagy a teljes marosvásárhelyi öreges táncos fesztivál videoanyagát. Itt van már Pávai István és Kallós Zoltán összes gyűjtése, külön-külön mintegy ötszáz óra.

– És mi a helyzet a Zenetudományi Intézetben található

szalagokkal, lejegyzésekkel, dokumentumokkal? A tánc házas generáció – Ön is – ingyen és bérmentve adta oda az anyagait, vallván, hogy kell egy központi hely, egy gyűjtemény, ahol minden megvan. Korábban szó volt róla, hogy e nem éppen ideális körülmények között tárolt felvételeket önök digitalizálnák, cserébe pedig szolgáltatathatnák őket.

– Eddig meglehetősen hosszú és eredménytelen tárgyalásokat folytattunk az intézet vezetésével. Most talán ismét van remény a megegyezésre. Mi valóban azt szeretnénk, hogy a munkáért szolgáltatás elv alapján a digitalizálásért és jegyzőkönyvezésért cserébe a nagyközönség számára is elérhetővé tegyük az ott lapuló kincseket. A mi felfogásunkban ugyanis minden gyűjtés annyit ér, amennyi társadalmilag hasznosul belőle. A gyűjteményeket élő nyelvként kell használni. Ezért szerződéseket kötöttünk több megyei múzeummal, hogy a náluk található, porosodó, szalagon tönkremenő felvételeket szintén digitalizáljuk, és így szolgáltatathatjuk.

– Mikor lesznek ezek teljesen hozzáférhetőek mindenki számára? Egyáltalán, milyen rendszerben szolgáltatnak majd?

– Egy francia számítógépes adatbázis-kezelő fejlesztést – T Rex – vettünk meg, amit a saját szempontjaink, szakmai kívánságaink szerint alakítottunk át. Ez a hatalmas anyag teljesen hozzáférhető igazán az új helyünkre költözés után lesz, mert jelenleg elég méltatlan körülmények között élünk. Ehhez az adatbázisrendszerhez tíz terminál is tartozna, ahol le lehet kérdezni az adatokat. Van már internetes honlapunk, most készül a programhoz az internetes szolgáltató felület, és ha a netes modulját is meg tudjuk venni a T Rexnek, akkor majd akár maguk a dallamok is lehívhatók lesznek. Ez persze sok érdeket sért. Pedig épp az lenne a lényeg, hogy az anyag máshonnan is elérhető, kereshető, kutatható legyen.

– Ingyenes szolgáltatás lesz?

– A másolás nyilván nem, mert a nyersanyagok ára van, de állami intézmény lévén kedvezményesen fogjuk biztosítani a hozzáféréseket. Maga a rendszer nem igényel túl sok pénzt: tavaly a Hagyományok Háza teljes gépparkjára 40 millió forintot fordítottunk, az idén 25 milliót. Szerintem további 15-20 millióból megvan a rendszer. De ez csak a mag, szeretnénk egy regionális bővítést. Több Kárpát-medencei önkormányzati vezetővel tárgyaltam, sok archiválható anyag van náluk is, ezért azt tervezzük, hogy helyi archívumokat hozunk létre, mondjuk Csíkszeredán, Sepsiszentgyörgyön, Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Pozsonyban, Szabadkán, illetve a kárpátaljai Tiszapéterfalván. A helyiek adnák hozzá a területet, az infrastruktúrát, mi meg a gépeket és a know-how-t, hogy egységes rendszer jöjjön létre. Utána azok interneten keresztül együtt tudnának működni a mi központi archívumunkkal. Látnánk egymás anyagait, szolgáltatni tudnánk őket. Ez sem igényel túl sok pénzt, nagyjából kétmillió forintból egy-egy ilyen állomás felszerelhető. A működés meg nyilván helyi, önkormányzati költségvetési pénzekből finanszírozható. Mindez ugyanakkor olyan példaértékű, régiós integrált együttműködést jelentene a Kárpát-medencében, melyre európai uniós pénzek is lehívhatók.

Jávorszky Béla Szilárd
(Népszabadság, 2002. augusztus 24.)

Táborról táborra - Erdélyben

Öt nyári erdélyi néptánc táborról szólunk röviden. A néptánc tanításának megközelítése lesz a gondolatfűzér, amelynek alapján visszaemlékezhetünk a forró, de időnként erős viharokkal tarkított nyár nyújtotta táncélményekre. Az összeállítás a táborlakók és az oktatók véleménye alapján készült. Célja megkönnyíteni a választást mindazoknak, akik a jövőben nyári táborokban szeretnének néptáncot tanulni.

A néptánc tábor szervezés „konzervatív” szakma: legtöbbször ugyanazok a szakmai irányítók és „táncmesterek” alakítják évről-évre sikeresen az egyes táborok programját. A most következő vélemények tehát nem csak a 2002-es évre vonatkoznak, hanem tendenciákat jeleznek. Szinte biztos, hogy a szervezők a jövőben is tartani fogják magukat a jól bevált tánc tanítási és szervezési „receptekhez”.

Valamennyi táborra jellemző, hogy a táborlakók szeretnék, ha többször is módjuk nyílna az oktatókkal táncolni egy-egy párcsere erejéig – ezt szinte mindegyik táborban érdemes lenne rendszeresebbé tenni. Ugyanakkor mindenhol jól bevált az a szokás, hogy az esti programok során a résztvevők a figurákat közvetlenül az adatközlőktől leshetik el. Így azonnal le is tudják ellenőrizni a tanult tánc lépések „hitelességét”. A bátrabbak még mindezt ki is próbálhatják az idősebb hagyományörzőkkel, s megérezhetik a tánc minden csínját-bínját.

A IV. Marosszéki Néptánc tábor Bal- la Anti bácsi falujában, Jobbágytelkén rendezték meg a Folk Center Alapítvány tagjai. László Csaba mezőkölpényi tanítása a haladó csoportban főként azok számára volt jól követhető, akik már gyakorlottak a székelyföldi és a mezőségi táncstílusban, Mezőkölpény ugyanis határterületnek számít a két tájegység között. A kezdőket Kádár Elemér oktatta jó pedagógiai érzékkel és nagy türelemmel a nyárárdmenti táncok alapjaira, így a magyar néptánc első alkalommal ismerkedők is élvezettel bekapcsolódtak tánc tanulásba.

Az előzetes tájékoztatókban az oktatók között Füzesi Albert „Füzi” neve is szerepelt. A táborba ugyan eljött, ám idén a csíkszeredai Hargita Együttes edzőtáborában kapott feladatot. Ezt legjobban a gyermekek és az ifjúsági csoportok tagjai bánták, mivel Berci nagyon ért a fiatalok nyelvén, sokukkal kedveltette már meg a marosmenti és nyárárdmenti tánc lépéseket. Jövőre minden bizonnyal ismét helyet kap a kezdők okításában. Reméljük, hogy köztük újra sok erdélyi lesz: ez évben ugyanis – a támogatásoknak köszönhetően – a román „buletinnal” rendelkezők számára a jobbágytelki volt a legolcsóbb tábor, így sajátos hangulatát az erdélyi résztvevők többsége adta meg.

A VIII. Székelyföldi Tánc tábor évről-évre a székelykeresztúri Pipacsok Táncegyüttes tagjai és barátai szervezik, László Csaba és Lujza vezetésével. Csaba a tanításból is kivette a részét – idén a kisteremben valódi „szauna-hangulatban” izzasztotta a haladókat a balázstelki táncokkal. Többségük már nem lepődik meg László Csaba minden lépéssorba ösztönösen finom különbségeket belecsempésző táncoktatási stílusán: tudja, hogy az apró eltérések, variációk, finomságok kipróbálása, újragondolása révén lehet igazán fejlődni a táncban.

Bodó-Bán János „Fiú” felcsiki tanításán érződött a Táncművészeti Főiskolán tanult pedagógia és módszertan: a figurák lebontását, a tanulók tájékoztatását, érdeklődésük felkeltését a tánc iránt évről-évre ügyesebben végzi.

Mátéfi Csaba szókimondó stílusa a kezdőket átsegítette a sóvidéki tánc tanulás első nehézségein, s közben a tábori újság számára is ontotta az „aranyköpéseket”. Külön érdemes kiemelni a gyermekek tanítását irányító Imre Béla „Béci” és Papp Zsuzsa munkáját: a népi gyerekjátékokkal fűszerezett foglalkozásokon egy pissenést sem lehetett hallani, annyira lekötötte az apróságokat a tánc. Az esti tánc házban is jól bevált tanítási módszerük: az enyhén „túlmozogva” bemutatott és többször is elismételt figurákat mind a küllőmenti anyaggal ismerkedő kezdők, mind a képzetesebb táncosok könnyen és élvezettel utánozták.

A zeneoktatást a táborban – a kalotaszentkirályihoz hasonlóan – a marosvásárhelyi Sinkó András irányította. Ne feledkezzünk meg azonban a tábor zenészeiről sem: a jobbágytelki táborban is muzsikáló topolyai Csalóka zenekar és Kóré Géza szenterzsébeti primás olyan hangulatot tudnak teremteni, hogy még a sánta is táncra szeretne perdülni a hallatán!

A Kalotaszentkirályi Tábor Erdélyben a legrégebbi, immár 12. alkalommal rendezték meg. A Neti-, a Toni- valamint a Cilika-família (kiegészítve Berki Viktor bögössel), a Tarisznyás és a Szőkös zenekarok minden nap hajnalig biztosítják a talpalávaló muzsikát több helyszínen is. Nem csoda hát, hogy a kalotaszegi táncokat ismerők közül sokan inkább a bulik kedvéért jönnek a Magyarországhoz leg-

közelebb fekvő erdélyi tánc táborba. Pedig volna mit tanulniuk nekik is, hiszen Muszka György „Bene” saját falujának, Mérának a táncanyagát oktatja hagyományörző szinten. Gyuri – a hangsúlyt az egyes figurák közötti kötésekre helyezve – a szabad táncot, az improvizációs érzék kialakítását tartja elsődlegesnek. Akik nem rendelkeznek még biztos kalotaszegi alapokkal, azoknak a középhaladó csoportot irányító György Károly biztató szavai, figurásorokat tanító módszere adhat sikerélményt, örömet. Azért láttam olyan párt, amelyik a rögtönzés képességének híján ijedten leállt tánc közben, amikor nem jutott eszükbe a következő motívum.

A táborlakókban egyébként felmerült az ötlet, hogy a fenthangsúlyos nádasmonti táncok mellett talán érdemes lenne jövőre a helyi, lenhangsúlyos és belső lábas kalotaszentkirályi anyaggal is megismernünk.

A IV. Cigányfolklor Tábor az 1000 méter magasán fekvő Komandón rendezte meg a Háromszék Néptánc együttes táncosainak közreműködésével Deák Gyula igazgató-főszerző. A kényelmes faházak, a friss hegyi levegő, a hangulatos esti tánc a tábor tüzénél, a többi táborban megszokottnál is izletesebb és bőségebb koszt, valamint a családias hangulat (100-150 résztvevővel) bőven kárpótolták azokat, akik vállalták a Kovásznától kivezető 15 km-es hepehupás földúton a zötykölődést és a gyakori eső okozta kellemetlenségeket.

A tábor vendégei már az induláskor bepillanthattak az őrkői cigányok életébe, hiszen a tábor minden évben a Sepsiszentgyörgy külvárosában élő romák meglátogatásával indul. Az ő táncuk képezi ugyanis a tábor egyik táncanyagát. Orza Călin vezetésével a haladók kemény tempóban ismerkedhettek az őrkőiek táncával, amelynek különlegessége, hogy páros része is van (ez bizonyára a városi mulatóságok, bálók és diszkók hatására alakulhatott ki). Az igazi nehézséget az őrkőiek táncában a bonyolult és gyors csapások, valamint a nem zenei zárlatokra végződő figurák jelentik – ezért inkább az előképzettséggel rendelkező és komolyan tanulni vágyó fiúknak ajánlatos a táncba belefogniuk. (A komoly munka lehetőségét az is fokozza, hogy – a többi tánc tábortól eltérően – a tábor területén nincs kocsmá...) Călin a sok elemből álló táncanyag elsajátítását a nehezebb ritmusú csapások lelassításával, felbontásával és a rendszeres ismétlésekkel segítette. A baráti légkör lehetőséget adott arra is, hogy bárki bizalommal forduljon a táncoktatókhoz, a Gázsa zenekarhoz vagy az ifjú százcsovási zenészekhez – nyugodtan feltehet-

tük a néptáncsal és népzenevel kapcsolatos kérdéseinket is.

Külön ki kell emelnünk a kezdőkkel foglalkozó magyarlapádi Kiss István temperamentumos szászcsávási tanítását: türelme és ösztönös oktatói képessége sok táborlakóval kedveltette meg szülőföldje táncait.

A táborba (a sófalvi és a vajdaszentiványi néptánc táborhoz hasonlóan) eredetileg az „öregeket”, vagyis a „Dumnezu” és „Csángáló” fémjelezte csávási zenekart hívták. A meghívásokat az együttes el is fogadta, s budapesti zenész-menedzserük is hozzájárult, hogy az erdélyi táborokban taníthassanak, muzsikálhassanak. Később azonban közbejött néhány külföldi meghívás, így csak a felsősófalvi tábor elején tudott a teljes zenekar megjelenni. A megoldás az lehetne, hogy a zenészek, a magyarországi menedzser, illetve az erdélyi tábor- és koncertszervezők anyagi és erkölcsi konzekvenciákat is tartalmazó szerződést kötnének. Így talán majd nem kapnak rendszeresen elsőbbséget az eredeti programtervre rászervezett, jobban fizető fellépések. Ugyanis a már sok CD-felvétel és külföldi koncertet maga mögött tudó csávási zenekar távolmaradása sok, a csávásiakért rajongó táborlakónak, zenészjelöltnek okozott csalódást. (Mindenesetre jó hír, hogy a zenekar néhány tagja már felvette az előleget a 2003-as sófalvi táborban való közreműködésre, tehát részvételüket a jövő évi táborban komolyan gondolják.)

A VI. Vajdaszentiványi Néptánc- és Népzenei Tábor

a kastélyt és a kultúrházat felújító Zichy-Horváth Alapítvány és a Vajdaszentiványi Hagyományörző Táncegyüttes (amelynek vezetője és táncosa Mezőpalkó István) szervezte. A táncoktatás szakmai irányítását – ahogy azt már az előző években is megszoktuk – a Zalai Táncegyüttes volt és jelenlegi tagjai látták el, Varga János „Bokszos” vezetésével.

A táborra, több résztvevő szerint, a laza időbeosztás és a programok spontaneitása jellemző, a Hagyományörző Gála viszont minden évben magas művészi színvonalon és precíz szervezésben valósul meg. Több mint tíz hagyományörző tánc csoport – a helyiek mellett többek között gernyeszegi, marossárpataki, mezőmadarasi, mezőbándi, abafáji, nyárádselyei, paniti, valamint a marosvásárhelyi német

és a faragói román tánc csoport – szerepelt a nagy sikerű műsorban. Örömmel láttuk azt is, hogy a csirkék Vajdaszentiványban gyorsan nőnek: csütörtökön még apró combok kerültek a táborlakók tányérjára, pénteken azonban már hatalmas szárnyakat kaptunk ebédre...

Vajdaszentiványban a sok nemzetiség békés együttélésének köszönhető, hogy még a szemetesládák is három nyelven – románul, magyarul és a helyi cigány nyelvjárásban – szerepel az „Óvd a tisz-

Juhos István grafikája

taságot!” felirat. Itt a múlt emlékeinek megőrzésére is nagy figyelmet fordítanak: a kastélyban helyet kapott falumúzeumban az érdeklődők idén már Bartha Zoltán nemrég megjelent falumonográfiáját is megvásárolhatták.

Aki a táborlakók közül igazán komolyan veszi a tánctanítást, az többet tud ellesni a marossárpataki és a vajdaszentiványi táncokból (és begyakorolni azokat az esti bálokban), mint más táborokban az ottani anyagból. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy az oktatók már sok év óta rendszeres kapcsolatot tartanak a helyiekkel, életük szinte minden lépését, gondját ismerik – így táncaikat sem csak videóról sajátították el.

Idén külön színfoltot jelentett a vajdaszentiványi cigánytánc, amelyet Fitos Dezső és Rác Tibor vezetésével tanulhattak a táncban járatosabbak. A Táncművészeti Főiskolát nemrég befejező, székelyudvarhelyi származású Antal Áron és Hajdú Flórián a vajdaszentiványi táncrend (sebes forduló, csárdás, korcsos és batuta) finomságait mutatták meg a táborlakóknak. Fő céljuk az volt, hogy a helyi tánc alaplépéseit az első két napon elsajátítóknak minél több élvezetes és látványos figurát

megtanítsanak. Hayashi Akio – aki maga is személyesen gyűjtött Panitban és tanította vissza tánccukat a helyieknek – a mezőpaniti táncrenddel ismertette meg az érdeklődőket. Varga János pedig tényleg komolyan gondolta a „haladó csoport” fogalmát. Nem hagyta, hogy a finomságoktól, nehezebb figuráktól elrabolják az időt a végtelen ismétlések és az alaplépésekkel kapcsolatos problémák: akiknek ilyen gondjaik vannak, azoknak – véleménye szerint – inkább a kezdő vagy középhaladó csoportban van a helyük.

A résztvevőkben felmerült az is, hogy a táborok elején érdemes lenne a vendégek táncbeli felkészültségét egy rövid tánc erejéig felmérni, és – csupán tájékoztató jelleggel – javaslatot tenni arra, hogy melyik csoportba lenne érdemes járniuk. Ezzel el lehetne kerülni az első két napon sokszor megfigyelhető csoportok közötti vándorlást.

S persze nem feledkezhetünk meg a népzeneoktatást irányító Horváth Elekről és Vavrincez Andrásról sem: nekik köszönhető, hogy a kisebb szegedi és budapesti táncházakban is játszik

már több fiatal zenész, aki kiválóan el tudja húzni a marosszéki, a péterlaki vagy a vajdaszentiványi rendet.

Az előző években egy helyi hagyományörző esküvő bemutatása jelentette a záró nap programját, idén regrutabál és katonadalok éneklésével tarkított felvonulás színesítette azt. A záró tábor tüz körül pedig a helyi fiatalok és a felnőtt tánc csoport tagjai oly természetességgel járták el táncaikat, mintha nem göröngyös talajon, hanem a kultúrház színpadán táncolnának. A mögöttük álló rengeteg munkára, tanulásra érvényesek Kodály Zoltán szavai: „Az elődök kultúrája elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának”.

Záhonyi András

Mulatság a helybéliekkel

I. Szászcsávási Népzene- és Néptánc-tábor

A Szászcsávási Zenekar évek óta rendszeres vendége az erdélyi táncmuzikáns táboroknak. A Zenekar tagjaiban már régebben felmerült a gondolat, hogy Szászcsáváson is rendezni lehetne valami hasonlót. Bennük mintaként a korábban megismert táborok éltek, azonban számos indok mellett szólt, hogy ezt a tábort más elvek szerint kell lebonyolítani.

A legfontosabb érvet a falu adottságai, elsősorban a korlátozott befogadóképesség és a vízhiány jelentették. A helyi cigányság fő megélhetési forrása az alkalmi mezőgazdasági munka mellett a téglavetés, amihez az alapanyag a falu agyagos földje. Esős időben ebből az anyagból feneketlen sár keletkezik, ami az ideihez hasonló esőzéseknél lehetetlenné teszi a sátorozást; száraz időben viszont éppen a vízellátás jelenti a problémát. Mindezekért egy sáortábor felállítása és az ehhez tartozó közös étkeztetés igen komoly, elsősorban közegészségügyi kockázatot jelentett volna. Éppen ezért a 2002. augusztus 11-18. között megrendezett tábor minden résztvevőjét családoknál szállásoltuk el. Így a táborozók elsőrangú elhelyezésben és ellátásban (például a szinte korlátlan borfogyasztás lehetőségében...) részesültek; a falusiak némi bevételhez jutottak, és vendégeik révén közvetlen résztvevői lettek a tábornak. Mivel a mezőgazdasági munkák miatt a falubeliek számára csak az augusztus első felére eső időpont felel meg, ezért idén az esemény kényszerűen ütközött a válaszútival.

A rendezvény fő célja a hagyományok megismertetése és a helyieknek a programokba való bevonása volt. A helyi táncmuzikáns már igen erősen megkopott, az 50 év alatti korosztályok táncismerete alig-alig haladja meg a kétlépéses lakodalmi csárdás szintjét. A többszólamú énekhagyományt a fiatalabb korosztályoknak már csak néhány tagja őrzi. A tábor egyik fő célkitűzésének megfelelő nagy eredmény volt, hogy az esti mulatságokban a falu igen sok lakója aktívan részt vett; olyanok is, akik egyéb körülmények között nem járnak sem bálba, sem a lakodalmak táncmultságára. A táncok szünetében szinte folyamatosan szólt a csávási harmónia, egyre több táborozó közreműködésével. A mulatságokban a magyarok és cigányok egyaránt részt vettek. A tábor egyik szép, Szászcsáváson korábban elképzelhetetlen pillanata volt, amikor az egyik éjszaka a táncmulatság elbomlásakor idősebb magyarok csoportja együtt énekelt 16-18 év körüli cigány fiatalokkal, egymás után énekelve el magyarul és cigányul is ugyanazt a dallamot.

A táborban a szászcsávási és vámosgálfalvi magyar csárdást, szököt, féloláhost és sűrű verbunkot, a szászcsávási cigány csingerálást és a haranglábi román inváritát Szöllősi András, Vörös Árpád és Kertész Nóra, a budapesti Válaszút Táncgyűttes tagjai tanították. A táncok tanításában a helyi táncosok is közreműködtek. A hegedűsöket Mezei Levente és Csányi Sándor, a kontrásokot Mezei Ferenc „Csángáló”, a Szászcsávási Zenekar tagjai tanították. A tánc- és zenetanításon túl néhány más rendezvény is fűszerezte a tábor programját: a falu tiszteletesének, Bíró Józsefnek és Dézsi Ferencnek, a Szászcsávási Dalárda azóta tragikusan elhunyt karnagyának előadása a szászcsávási zenei hagyományokról; Fügedi János, a budapesti Zenetudományi Intézet munkatársának előadása a Kis-Küküllő vidékének táncmuzikánsnyairól; többszólamú énekek tanulása; borkóstolás és kürtöskalács-sütés; szekeres kirándulás a környező dombvi-

Szászcsávás (az 1900-as helységnevtár szerint Szászcsávás, az 1910-es szerint Csávás; ma Ceuș, Maros megye) a Kis-Küküllő egyik déli mellékvölgye nevezetes borvidékén fekvő zsákfalu, magyar és cigány lakossággal. A falu korábban a magyar lakosság többszólamú énekhagyományjáról volt nevezetes. Ez a szászcsávási harmónia a nyugat-európai eredetű és Erdélyben a XVIII. században meghonosodott egyházi többszólamúság folklorizálódott formája, amit már mulatságokban, sőt táncbeli éneklésben is alkalmaznak. 1989 után, a dicsőszentmártoni és marosvásárhelyi üzemek bezárásával szinte mindenki elvesztette a munkahelyét. A rendszeres buszjáratot is megszüntették, a néhány ingázó kedvéért nem éri meg fenntartani. A falu jó minőségű földjein a jövedelmezőség egyre gyengébb. Nem jelent gondot az önfenntartáshoz szükséges élelmiszerek előállítására, annál nehezebb a pénz előteremtése az iparcikkek, szolgáltatások beszerzéséhez. Szászcsávás magyar lakói a kórus kapcsolatai révén sok tapasztalatot szereztek a vendéglátásban. Többször vendégeskedtek ott a magyarországi testvérközségek (pl. Dunapataj, Pilisvörösvár, Lajosmizse) és mások kórusai, a budapesti Válaszút és Tébláb táncgyűttestek, kétszer pedig érdeklődő amerikaiak. A falu nehéz gazdasági helyzetéből az egyik kitörési lehetőség a falusi turizmus. Ehhez Szászcsáváson adottak a feltételek; a gazdag kulturális hagyományok, a szép környezet pedig kellő vonzerőt jelentenek.

déken. Az egyik estén a helyi magyar és cigány táncosok; egy másik alkalommal környékbeli adatközlők: királyfalvi és vámosgálfalvi magyarok, leppendi románok és désfalvi cigányok; végül az utolsó estén a tábor résztvevői adtak gálaműsort. Az esti mulatságokhoz a Szászcsávási Zenekar szolgáltatta a muzsikát, kiegészítve a zenészek 14-16 éves gyerekeiből alakult, egyre ütőképebb utánpótlás-zenekarral.

A táborban összesen 96 fizető vendég vett részt, a táborozók egyidejű legmagasabb létszáma 73 fő volt. A költségeket a táborozók befizetéseiből fedeztük, alapítványi vagy egyéb támogatásban a tábor nem részesült. Több tábor esetében terjedt utólag a sanda szájhagyomány, hogy a szervezők milyen hasznot vágtak zsebre. Ezt megelőzendő a tábor összes be- és kifizetését bizonylatoltuk, a tábor elszámolását a faluban közszemlére tettük. A bevételek a legfontosabb költségeket (szállásdíj, terembérlet, zenészek tiszteletdíja, táncitanárok útiköltsége) fedezték, másra viszont nemigen maradt pénz. A pénzhiány miatt sajnos néhány tervezett programot (táncmuzikáns az Erdősombattelki Zenekarral; Pintér Béla „Kórház-Bakony” című színházi produkcióját) le kellett mondanunk.

Az esti mulatságokra sokan érkeztek a faluból és a községből (Szászcsávás a hét faluból álló Mikefalva község része, az itteni lakosok számára a részvétel ingyenes volt); a környék falvaiból, Marosvásárhelyről és távolabbról is. Különös módon az esti táncmuzikáns városból érkezők egy része személyes sértésnek tekintette, hogy belépőjegyet követelnek tőlük. Volt, aki kifejtette, hogy ő elvből nem fizet... Talán úgy gondolta, jár neki, hogy mások fizessék meg számára a zenészt, a terem- és egyéb költségeket. Visszas volt néhány táncmuzikáns köszönés nélküli megjelenése és bejelentés nélküli részvételi számdéka olyan tábori programon is, ahol éppen a táborozók elhelyezése jelentette a legfőbb nehézséget...

Összességében a tábor a rendkívül rossz időjárás és az első táborral járó szervezési nehézségek ellenére is nagyon jól sikerült, legalábbis a látogatók és a falubeliek véleménye szerint. A jövő évben, augusztus első felében a tábort lehetőség szerint ismét megrendezzük. A remélhető jó visszhang miatt jövőre talán már nem jelent problémát a száz főben korlátozott létszám betöltése. Már most kérjük a részt venni szándékozókat, hogy a minél színvonalasabb program összeállítása érdekében a jövő évi tábor meghirdetése után minél előbb jelentkezzenek!

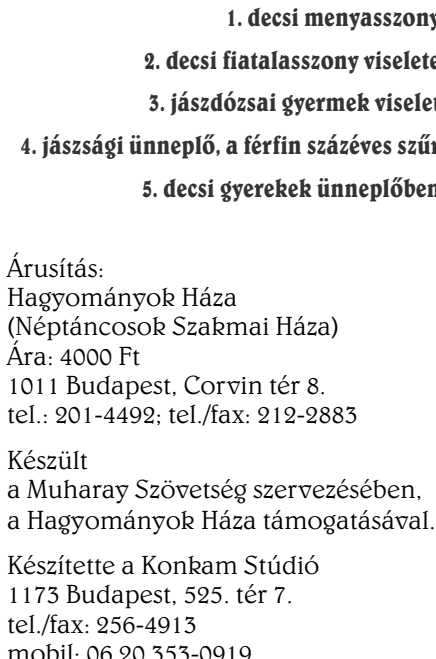
Szánthó Zoltán

Viseletek videón

A „Magyar Népi Viseletek” című videósorozat első darabja Bag, Decs, Jászság, Kalocsa-vidék, illetve Rábaköz paraszti viseleteit mutatja be.

A különböző korosztályok részvételével, az ünnepi és hétköznapi élethelyzetek felidézésével, szeretnénk felhívni a figyelmet az öltözetek életkor, alkalom, egyéniség szerinti változatosságára, sokszínűségére. A felvételt igyekeztünk eredeti környezetben készíteni, hogy ez által is képet adjunk az öltözködést meghatározó tájegység, település hangulatáról. Ismertető szövegünk tartalmazza a viselet kialakulásának meghatározóit, a bemutatott viseletek leírását.

Kazettánkat ajánljuk mindazoknak, akik érdeklődnek a népi viseletek iránt. Ajánljuk táncgyűtéseknél, kik filmünket használhatják színpadi kosztümjeik elkészítéséhez. Ajánljuk hagyományörző közösségeknek, kiknek filmünk modellként szolgálhat hagyományos viseletük rekonstrukciójához. S természetesen felvételeink azoknak is segítségére lehetnek, akik szabásformák, díszítőmotívumok, hímzések iránt érdeklődnek.

1. decsi menyasszony

2. decsi fiatalasszony viselete

3. jászócsai gyermek viselet

4. jászócsai ünneplő, a férfini százéves szűr

5. decsi gyerekek ünneplőben

Árusítás:
Hagyományok Háza
(Néptáncosok Szakmai Háza)
Ára: 4000 Ft
1011 Budapest, Corvin tér 8.
tel.: 201-4492; tel./fax: 212-2883

Készült
a Muharay Szövetség szervezésében,
a Hagyományok Háza támogatásával.

Készítette a Konkam Stúdió
1173 Budapest, 525. tér 7.
tel./fax: 256-4913
mobil: 06 20 353-0919

HÉTTORONY FESZTIVÁL

2002. november 4-10.

HELYSZÍNEK

Hagyományok Háza (Budai Vigadó) – Budapest, I. ker., Corvin tér 8.

Vasas Együttes Székháza – Budapest, VIII. ker., Kőfaragó u. 12.

Petőfi Csarnok – Budapest, XIV. ker., Zichy M. út 14.

PROGRAMOK

Koncertek, táncszínházi bemutató, templomi hangversenyek, gyermekműsor, táncház, filmvetítés, fotókiállítás, beszélgetések közös dolgainkról, dedikálások, kedvezményes lemezárúsítás

ELŐADÓK

Róka Mihály (Trunk), Nyisztor Ilona (Pusztina), Hodorog András és Legedi László István (Klészse) moldvai népművészek, Pisák András (Nagypalád, Kárpátalja), Técsői Banda (Kárpátalja), Amadinda, Etnofon Zenei Társulás, Odessa Klezmer Band, Kárpátia, Zurgó, Egyszólam, Kalamajka, Romanyi Rota, Gajdos Népzenei Együttes, Ágoston Béla Trió, Szvorák Kati, Fábrián Éva, Polgár Lilla, Auksz Éva, Palya Bea, Rémi Tünde, Juhász Katalin, Sándor Ildikó, Cserhalmi György, Kiss Ferenc, Fekete László, Novák Péter, Kerényi Róbert, Benke Grátzy, Balogh Sándor, Szabó Zoltán, Szokolay Dongó Balázs, Balogh Kálmán, Küttel Dávid, Korom Attila, Bolya Mátyás, Kobzos Kiss Tamás és az Óbudai Népzenei Iskola növendékei, továbbá a Honvéd Együttes, Budapest Táncegyüttes, BM Duna Művészegyüttes, Bihari Táncegyüttes, Vasas Táncegyüttes, Válaszút Táncegyüttes táncosai, valamint Bonifert Katalin, Zsuráfszki Zoltán, Galagonya Miklós és Juhász Zsolt

BESZÉLGETŐTÁRSAK

Makovecz Imre építész, Korniss Péter, Kun Kovács László, Kása Béla fotográfusok, Novák Ferenc, Diószegi László, Stoller Antal koreográfusok, Csoóri Sándor költő, Kiss Anna költő-műfordító, Szörényi Levente, Szabados György, Dubrovay László, Rossa László zeneszerzők, Kun Péter, Sipos János, Sántha István, a török és belső-ázsiai népek kutatói, Jankovics Marcell művelődéstörténész, filmrendező, Szomjas György filmrendező, Marton László Távolodó író-szerkesztő-kritikus, Kelemen László, a Hagyományok Háza főigazgatója, Pávai István népzenekutató, Sebő Ferenc zeneszerző, a Hagyományok Háza művészeti igazgatója, Halmos Béla zenész, népzenekutató, P. Vas János, Éri Péter néprajzos muzikusok, Fekete Mihály szem- és fülszanész, Juhász Zoltán zenész, népzenekutató, fizikus, Keresztes Dóra képző- és iparművész, animációsfilm rendező, Fügedi János néptánckutató, Berán István, a Táncház Egyesület ügyvezetője, Igyártó Gabriella, a Népművészeti Egyesületek Szövetségének főtájkára, Lelkes Lajos, a Jelenlévő múlt c. könyvsorozat felelős kiadója, Kiss Ferenc, az Etnofon Records, László Sándor, a Fonó Records, Böszörményi Gergely, a Periferic Records igazgatója, Eredics Gábor, a Kalász Művészeti Iskola és Kobzos Kiss Tamás, az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója

világi jó zene

ETNOFON Records 1992–2002

T./F.: 266-5091 • info@etnofon.hu • www.etnofon.hu

hétfő hetibe kedd kedvibe szerda szerelmibe csütörtök csűribe péntek pitvarába szombat szobájába vasárnap vásárba

Honti igricek

A pozsonyi Ifjú Szívek magyar táncegyüttes 2002. július 27-én mutatta be új műsorát, „Honti igricek” címmel. A táncjáték Móra Ferenc azonos című elbeszélése, illetve Bartók Béla és Győrfy István valós leírásai alapján eleveníti fel egy nap eseményeit. 1910. november 13-án Ipolyságon kanásztülk- és dudaversenyt rendeztek a megye kanászainak. A felhívás így szólt: „A Nemzeti Múzeum ősfoglalkozási osztálya egyik kiküldöttje Győrfy István dr. és Bartók Béla zeneakadémiai tanár közbejöttével e hó 13-án vasárnap délelőtt 10 órakor a vármegyeudvarán vagy a vásártéren a vármegye kanászainak, dudásainak és furulyásainak részvételével kanásztülk versenyt és azon kívül dudu-versenyt rendez (trombita kizárásával), melynek első díja 10 kor., második díja 5 kor., harmadik díja 3 korona. Azonkívül a díjakat nem nyert egyének fejénként 1 korona ellátási díjban részesülnek.” (Honti Lapok, 1910. november 11.)

„Ipolyság piactere sem fog egyhamar olyan dudalást hallani, amilyet ezek akkor rendeztek” – írta Bartók Béla.

Móra elbeszélése szerint: „Előálltak szép sorjában és tülökkel, furulyával, dudával rendeztek olyan dalnokersenyt, hogy olyant Wag-

ner Richárd álmában sem pipált. A dudaverseny volt a legszebb, mert azt nemcsak fújták, hanem járták is. Egész estig tartott míg a vármegyeudvarán a fonográf-felvételek megtörténtek (...) így az udvaron várakozóknak alkalmuk volt egy kis táncmulatságot rögtönözni.”

Győrfy István pedig így emlékezett vissza: „(...) este aztán elvonultak mulatozni, mert ezt a pástyor soha el nem mulasztja, ha városba vetődik”.

„Megindult az egész had, végigkáromkodták a nagy utcát, a város szélén találtak egy kocsmát, abban éppen cselédbál volt, arról a férfinépet kivetkék, csak a cigányt fogták vissza és megkezdődött a mulatozás, úgy szentgalleni módon” – fogalmazott Móra Ferenc.

Azt volt a célom, hogy a nap eseményeit felhasználva mutassuk be a felvidéki falvak zenei és táncgyomályaikat. Ezúton is szeretném megköszönni a zsérei, martosi, borzovai és magyarbódi hagyományőröknek, hogy elfogadták a meghívást, valamint a dudásoknak, Agócs Gergelynek, Dsupin Pálnak, Juhász Zoltánnak és Pál Istvánnak, akik nélkül létre sem jöhetett volna ez a műsor.

Kérem, ha módjukban áll nézzék meg.
Hégli Dusan

HONTI IGRICEK
Hégli Dusan műsora

A VERSENY
csallóközi, Zobor-vidéki,
Tardoskedi környéki, Ipoly-vidéki,
Garam-vidéki és gömri táncok

A PIAC TÉR
1. Kiszehajtás, 2. Rátócska és frisse,
3. Tréfás verbunk, 4. Karikázó,
5. Abauji csárdás,
6. Bodroközi oláhos, 7. Villőzés

A HOPFINGER-FÉLE FOGADÓBAN
csárdás, kanásztánc, bukós

közreműködik:
Pál István
valamint:
Agócs Gergely, Dsupin Pál,
Istvánfi Balázs, Juhász Zoltán,
Sáringer Kálmán
és az Ifjú Szívek táncegyüttes
zenei szerkesztés:
Juhász Zoltán, Figur banda
koreográfia:
Furik Rita (1,7), Hégli Dusan

A HONTI IGRICEK előadásai:

2002. november 19., Pozsony,
Szlovák Nemzeti Színház
Kis Színpada (Malá scéna)

2002. november 20., Budapest,
Hagyományok Háza

2002. november 21.,
Dunaszerdahely,
Városi Művelődési Központ

MUS Mladé srdcia - Ifjú Szívek MME
Mostová 8.
811 02 Bratislava
tel.: 00421-2-54410310
e-mail: ifjuszivek@pobox.sk

Három város, egy táncünnep

Dunamenti Folklórfesztivál 2002

Baja, Kalocsa és Szekszárd július 16. és 21. között, immár tizennegyedik alkalommal adott otthont a Dunamenti Folklórfesztiválnak, az európai autentikus néptánc és népzenei együttesek találkozójának. A rendezvény nemcsak az első és egyben legismertebb európai CIOFF fesztiválok egyike, hanem a világ néptáncutatóinak egyik meghatározó műhelye is.

A Dunamenti Folklórfesztivál alapításának gondolatát Martin György vetette fel egy 1966-os világkonferencián. Az enyhülés évei voltak ezek a világpolitikában, a magyar együttesek számára is engedélyezték a külföldi fesztiválokra való részvételt. E seregszemlék azonban – az akkori divatnak és elvárásnak megfelelően – az ún. „stilizált”, feldolgozott folklór formái voltak. A magyar néptáncutatók ekkor már nemcsak jelentős Kárpát-medencei gyűjtésekkel büszkélkedhettek, de folkloristáink máig érvényes, átfogó ismerettel rendelkeztek a vidék tánc típusairól és a táncdialektusokról.

A javaslatot elfogadva, Vásárhelyi László szervező munkája nyomán, élő népművészetünk két jellegzetes tája, a kalocsai és a tolnai Sárköz adott otthont a fesztiválnak. Autentikus, hagyományörző táncosok kaptak meghívást, s azon kívül, hogy paraszttáncosok tolmácsolásában

ismerkedhettünk meg egy-egy ország hagyományos kultúrájával, azt is szolgálta, hogy az ide látogató kutatók, a látottakat elemezve, közösen alakíthatták a szerveződő európai, sőt, az azon kívüli táncutatók elveit, módszereit és gyakorlatát.

A fellépő együttesek mindig jól példázák az adott ország folklórszemléletét, a feldolgozás szakmai módszereit, az utóbbi években pedig egyre inkább képet adnak arról, hogy az új generációk mit őriznek a hagyományos falusi közös-

ségek tánckultúrájából, s a visszatanítási folyamatokat milyen tudatos szakmai felkészültséggel segítik.

Az UNESCO 1989-es, „Ajánlások a hagyományos kultúra és a folklór védelmére” címet viselő határozatának megjelenése sokat segített a „magyar modell” nemzetközi megismertetésében és elfogadtatásában. Az Európai Folklór Központ első alkalommal 1996-ban – csatlakozott támogatóként a fesztivál konferenciájának

szervezéséhez, majd az idén maga kezdeményezte, hogy az 1996-ban elindított „Living Human Treasures” programjának megvitatása legyen a fesztiválhoz kapcsolódó konferencia témája. A folklór és művelői társadalmi megbecsülése ugyanis még nem mindenhol magától értődő. Az eseményre 47 kulturális politikus, néprajzi szakembert, fesztiválgazgatót hívtak meg Európa középső, keleti és délkeleti országaiból, akik előadásai, beszélgetéseik során otthoni munkájuk eredményeit szembesítették a Dunamenti Folklórfesztivál tapasztalataival.

Baja, Kalocsa és Szekszárd kiváló házigazdának bizonyultak. Nemcsak az esti színpadi bemutatók nyújtottak élményt a nagyszámú közönségnek, hanem a városok egész napos programjai is sok érdeklődőt vonzottak. Az utcai színpadok, a városi komédiások, a gyerekjátások, a viselet bemutatók, a látványos menettáncok, a kézműves vásárok, s nem utolsósorban a hajnalig tartó táncházak igazi, pezsgő fesztiválhangulatot teremtettek.

Szólnunk kell még a kiállításokról is: Kalocsán a Néprajzi Múzeum fotói a XIX. századi néprajzi missziókról, Baján a helyi kézműves egyesület és a Székelyudvarhelyi Művészeti Líceum kiállítása, Szekszárdon Jantner László táncfotói, az Országos Népi Ékszer Pályázat kiállítása, valamint Gémesi Balázs néprajzkutató játékgyű-

teményének kiállítása önmagukban is jeles eseménynek számítottak, de a fesztivál szerves részeként még hívebben példálták, mit is jelent számunkra, magyarok számára hagyományunk.

S végezetül szólnunk kell még a főszereplőkről, a fellépőkről: tizenhét ország képviselői, hazai és határon túli magyar táncosok, zenészek, kik nemcsak az esti gálaműsorokban, de a nap minden órájában gondoskodtak a jó hangulatról.

Héra Éva

fotó: Jantner László

A NAP HŐSEI

Soproni Gyermeknéptánc Fesztivál, 2002. június 21-23.

Indulás Budapestről egy forró, déli Margit-szigeti koncert után. Péntek délutáni dugó, majd nyugati irányt véve három óra autózás. Egy kis hiszti: úgy süt a nap! Mit keresek én itt?! Ahelyett, hogy... A cél Sopron, Petőfi Sándor Általános Iskola, majd Sopron Fő tere.

A Méta kezdett, „Bétöltse szívedet...” című CD-jük anyagát muzsikálták, melyet a múlt év decemberében adtak ki. Salamon Bea előző nap még olyan rekedt volt, hogy beszélni sem tudott. Az efféle rekedtséget nem lehet gyorsan kiheverni, de neki sikerült, a koncerten már énekelt. E nap még arról is nevezetes volt, hogy Gera Attila, az együttes fúvósa, a Zeneakadémia Tanárképzőjének végzős hallgatója, kineveztetett klarinéttanárrá és kamarazenész-művésszé! Fellépett még az együttes vendégsztárja, Németh Ferenc is, aki gyönyörű, tiszta, férfias hangjával mindig mindenkit elvarázsol.

A Fő tér igazi vásári hangulatot idézett. Szébbnél szébb ipar- és népművészeti termékeiket kínálták az árusok, finomabbnál finomabb kalácsok, kenyérlángosok hívogatták a közönséget. Időnként gólyalábas vásári komédiások zavarták meg a vendégek melegtől lelassult áramköreit. A tér legkellemesebb és leghasznosabb pontjának viszont a Gyógygödör bizonyult: ide húzódkhatott el a szomjazó néző és közreműködő egyaránt.

De térjünk vissza a színpadhoz! A Méta és a Ghymes együttesel megkezdődött a Soproni Ünnepi Hetek rendezvénysorozata, ennek nyitó programja a Gyermeknéptánc Fesztivál. Az első ilyen rendezvényt 1993-ban szervezte meg a Pendelyes Kulturális Egyesület, Sipos Ferenc (Sipi) vezetésével, s azóta is nagy sikerrel folytatja a Petőfi Sándor Általános Iskolával, a soproni Zeneiskolával és a Cinege Művészeti Iskolával karöltve.

A fesztiválra hivatalosak voltak az imént említett iskolák táncsoportjai, valamint a nyugat-magyarországi művészeti iskolák (Karád, Marcali, Zalaegerszeg) táncosai. A találkozó az idén sem nem múlt el határon túli magyar csoportok részvétele nélkül: Erdélyből a Vajdaszentiványi Hagyományörző Együttes gyermekcsoportja, Felvidékről pedig a somorjai Csali Néptáncgyűttes érkezett. Mindemellett a rendezők nagyon jó ajánlást kaptak egy csehországi művészeti iskoláról - így jutott el Sopronba a milníki Jarošáeek Gyermek Folklórcsoport.

A szombat délelőtti programban a helyiek léptek fel nagy sikerrel, hiszen hazai vizeken más a fogadtatás, más-hogy szól a taps, mint idegenben. Annak ellenére, hogy a nap minden erejét összeszedve a Fő téri színpadra tűzött, a gyerekek frissek maradtak és talán őket zavarta legkevésbé a hőség.

A fesztiválzenekar feladatát évek óta a Méta együttes látja el, ami azt jelenti, hogy ők kísérik le az összes (idén 36!) koreográfiát, mert a gyermekcsoportok anyagi körülményei szinte sehol sem teszik lehetővé, hogy saját zenekart tartsanak fenn. Meg kell jegyeznem, hogy a Méta nagyon rutinos táncgyűttes kíséző és fesztiválzenekar. De a hőség! Még a rutinos zenész egyensúlyát is megboríthatja, akár van állóképessége, akár nincs. A szervezők figyelmességét dicsérem, hogy amiben csak tudtak, a zenekar kényelmére törekedtek kellő mennyiségű folyadékkal és napernyővel, elviselhetőbbé téve a forróságot.

Míg a gyerekek az ebéd utáni jól megérdemelt sziesztájukat töltötték a fertőrákosi strandon vagy a hűvös osztálytermekben, addig az együttesek vezetői szakmai értékelésen vettek részt, melyet Matókné Kapási Júlia vezetett, hasznos tanácsokkal, ötletekkel látva el az oktatókat.

A délutáni műsor már kellemesebb körülmények között zajlott. A Fő térre visszaérve mindenki örömmel nyugtázta, hogy a nap kitombolta magát délelőtt, és elvonult. A színpad végre árnyékba került, ami mind a táncosoknak, a zenészeknek, mind pedig a nézőknek nagyon jól esett, így a délelőttinél is többen tudták élvezni a produkciókat. Ezen a gálaműsoron hét gyermektáncscsoport mutatkozott be: Pendelyes Gyermek Néptáncgyűttes, Karád Táncgyűttes, Csali Táncgyűttes Somorjáról, a Noszlopy Gáspár Általános Iskola Lippentős csoportja, a vajdaszentiványi gyerekek, és a csehországi táncscsoport. Valamennyien 10-15 perces produkciókat adtak elő, melyeket a közönség mindig gazdagon jutalmazott tapssal.

A fenti programokból saját élményeim alapján szeretnék pár gondolatot kiemelni.

Nagy bátorság színpadra állítani egészen kicsi, előképzős gyerekeket, ám az ügyes pedagógusoknak néha ez is sikerül. Meglepetés volt számomra a helyiek előképzős csoportja. Egy ügyes játékfűzést mutattak be, melyben Kalmárné Szabó Gabriella tanárnő is együtt táncolt a gye-

rekekkel. Ebben az évfolyamban még elfogadott és megengedett, hogy együtt táncoljunk a gyerekekkel, hiszen jár nekik a segítség. Nos, ezek a gyerekek fegyelmeztségben, pontosságban bizony vertek néhány korosabb csoportot. Csak gratulálni lehet a pedagógusuknak.

A „tapskaszáló” Lippentős csoport Marcaliban működik Takács Gábor „Taki” vezetésével. A második évfolyamos gyerekek a „Szatmári faluvégen” című koreográfiát táncolták. Taki táncosai alapos felkészültségről tettek tanulságot, tiszta, szép táncstílust mutattak be és egy egységes csoport képét nyújtották. Szerintem mindnyájan ilyen csoportot szeretnénk.

Hogy a középiskolás korosztály se maradjon ki a jóból, meg kell említenem a helyi Pendelyes Táncegyüttes ifjúsági csoportját. Ezeket a fiatal embereket civilben nem ismerné fel az ember, hiszen a mai fiatalok nagyon egyformán öltöznek, viselkednek. Amint azonban a színpadra lépnek, már kezd valami derengeni. Valami nem kihívó, de már férfias kakaskodás kezdődik egymás között, mi alatt megszólal a kalotaszegi legényes. A feladat inspiráló kihívás számukra, amit megpróbálnak úgy eltáncolni, ahogyan nekik most a legjobban esik. Még nem előadás, de jelzés, hogy az egyéniség és a szándék a helyes úton halad. Hajrá, Sipi!

A programnak jómagam is közreműködője voltam, sajnos nem minden hiba nélkül. Nem szakmai titkot akartam feltárni azzal, hogy saját moldvai koreográfiámat gyimesiként jelentettem be. A zenészek döbbs pillantását elkapva már fordultam is vissza a közönség felé, hogy kijavítsam a tévedésem. Elhíhetik nekem, nem úsztam meg megjegyzések nélkül. Talán a fáradtság, kor, mi-egyebek, de ha nem, hát fogjuk a melegre. Mindenki jót derült rajta.

Nemcsak saját véleményemet tolmácsolom, ha azt mondom, hogy a soproni Fő tér - méreténél, akusztikájánál fogva - ideális, barátságos helyszíne a néptáncfesztiválnak. Mindennel együtt - utazás a legnagyobb melegben, tűző napfény, hőség, lámpaláz - azt tudom mondani, hogy Sopron nagyon szép város, jól főznek, jó a társaság, látszólag nyugodt szervezés, rengeteg kisgyerek táncol és a vásári környezet még izgalmasabbá teszi a rendezvényt. A gyerekek lelkesedésében nincs hiány, főleg ha a vezetőjük hisz bennük, erős hittel, elszántsággal adja át tudását, akkor a belefektetett munka gyümölcse mindkét részről elkerülhetetlenül beérik és maradandó lesz.

Bakonyi Erika

Csángóföld

Pământul Ceangăilor • Csángóland

Moldva

Moldova • Moldavia

térkép • harta • map

1 : 380 000

Magyar településnevekkel

TOPOGRAF

A Topográf Térképészeti Kft. kiadásában megjelent a Csángóföld első részletes, kétnyelvű, színes térképe, amely 1:380 000 méretarányban mutatja be a moldvai magyarság szállásterületét Bukovinától Galacig, valamint a gyimesi és barcasági csángó falvakat. A térkép helyi tájékozódásra is alkalmas részletességgel ábrázolja a régió közlekedési és településhálózatát, megyéit. Névrajza teljesen kétnyelvű, mintegy 600 moldvai és bukovinai település magyar nevét is feltünteti. Színfokozatos ábrázolásmóddal foltszerűen kiemeli a katolikus lakosságú helységek területét, ahol piktogramok utalnak az egyházigazgatási beosztásra (plébánia, leányegyház templommal vagy anélkül). A magyar nyelvismeret jelenlegi helyzete, illetve az 1950-es évekbeli állapota ugyancsak leolvasható. A térkép feltünteti még az 1951. évi magyar iskolahálózatot is.

A hátoldalon részletes névmutató segít az egyes települések megtalálásában, amely csaknem 1000 moldvai és gyimesi magyar, illetve katolikus vonatkozású településnek a térképi oldalon találhatóál jóval több magyar és román névváltozatát tartalmazza, az eddigi legrészletesebb összeállításban. Emellett rövid, magyar, román és angol nyelvű fényképes, történeti, néprajzi, településföldrajzi ismertető is olvasható a csángókról. A térkép álló formátumú, mérete 58x82 cm.

Ára: hajtogatva, fóliatasakban 1390 Ft.,
lécezve falitérképként 1970 Ft.

Megrendelés: Topográf Kft., 4400 Nyíregyháza, Selyem utca 20.

Tel., fax: (36-42) 407-447, 404-896

mail@topograf.hu; www.topograf.hu

Megvásárolható:

Nyír-Karta Térképbolt, 1053 Budapest, Királyi Pál u. 9.;
Tel.: (36-1) 266-2657, valamint a nagyobb könyvesboltokban.

KÁDÁR FERENC (1891–1983) NAGYSÁRRÉTI NÉPMŰVÉSZ

mestereink

Kádár Ferencet (1891–1983, DÉVAVÁNYA) énekesként és hangszerjátékosként sokan ismerték és kedvelték. Nevét viselő dédunokája nemcsak szereti, hanem kegyelettel őrzi is emlékét. Felkutatta és nehézségektől sem megtorpanva összegyűjtötte a dédapával készült hangfelvételeket. Így jöhetett létre ez a lemez, mely nemcsak becses emlékeztető a szűkebb szülőföldnek, hanem érdekes, tanulságos zenei portré mindazoknak, akik mélyebben szeretnének betekinteni a magyar zenei hagyományba.

A lemez anyaga hosszú időközökkel, igen különböző körülmények között és eltérő technikai feltételek mellett jutott megörökítésre. Nem szigorú válogatás tudomány, pedagógia vagy szórakoztatás céljára, hanem, ha úgy tetszik, vegyes dokumentuma annak a dallamvilágnak, amit az Alföld egyik jellegzetes táján, a Nagysárréten, egy zenei tehetséggel megáldott, pásztor múltú paraszt ember magáénak érzett.

A kiváló népdalénekes és hangszerjátékos Kádár Ferencet az 1950-60-as években népzene kutatók „fedezték fel”. Olyat is tudott, amit abban az időben a nyelvterület többi részén ritkán vagy egyáltalán nem lehetett hallani: egyedülálló hibátlansággal játszott nádsípon (ő tájnyelvi kifejezéssel náddudának nevezte), szépen és hagyományos eredetiséggel furulyázott, tárogatózott, citerázott, hegedült. A nádsípot és a furulyát családi örökségként ismerte meg; előbbit nagypjától, utóbbit édesapjától – csikós, gulyás, csordás elődöktől. Az apa emellett klarinézott, sőt a helyi falusi bandában is játszott. Apja révén Kádár Ferenc a klarinézolás tudományát is elsajátította, de felnőtt korában sietett a klarinétot a század első évtizedeiben igen népszerű tárogatóra cserélni. Ennek hangjával évtizedeken át számtalan tisztelőt szerzett magának a környéken.

Népzenei hangfelvételek 1961-től kezdve, 69 éves korától kísérik Kádár Ferenc életét. Attól az időtől kezdve nevét sok helyen megismerték az országban.

Nádsíp- és furulyajátéka a rádióban is sokszor elhangzott; hallható volt játékfilm kísérőzenéjében is. Otthonában külföldi filmriporterek is felkeresték. Természetes, hogy

az elsők között kapta meg „A Népművészet Mestere” címet.

Zenei emlékeiből kérésre vagy spontánul sokfélélt idézett; élénk szellemű ember lévén, időközben egyet-mást még tanult is. Zenei világának élethű bemutatásához kiemelkedő értékű népzenei dokumentumok mellett természetesen néhány olyan felvétel is hozzátartozik, amit a népzene reprezentálására egyébként nem használnánk: egy-két, a népzene perifériáját képviselő dallam; hangszeren játszott gyermekdal; a „katona-mars” idézése; késői idős korának éneklése és hangszerjátéka; Lehel kürtjének megszólaltatása.

Kádár Ferenc unokái közül ketten – Ferenc és József – fellépéseire is rendszeresen elkísérték, hogy együtt szórakoztassák a közönséget. A lemezen az utolsó hét felvétel Ferenc unokája dalolásáról és furulyajátékáról készült. A nagypapa nemcsak örökölte, hanem tovább is adta a népdal és a furulya aktív szeretetét. Tanulságos viszont, ahogy itt már a dallamokon is érezni lehet: előadójuk körül megszűnt az a hagyományos légkör, amelyben idősebb Kádár Ferenc még otthonos volt.

Környezetéből Kádár Ferenc művészi faragásban és festésben is kivált. Keze alól egyebek mellett díszesen faragott tülkök is kikerültek. Ezeket nemcsak faragta, hanem mesterien meg is szólaltatta. Így támadt a Rádió két riporterének (Gyalog Rozi és Hegyi Füstös István) 1953-ban az az ötlete, hogy Lehel kürtjének megszólaltatására is felkérjék (60. darab). A felkérést, mint ez a lemezről is hallható, mesterien teljesítette. Ugyanilyen kifogástalan volt népzenei adatközlőnek is. A népzene gyűjtés célját első pillanattól megértette. Vendégszeretettel fogadta a népzene kutatót; fegyelmezetten, okosan teljesítette annak kéréseit, köntörfalazás nélkül adott felvilágosítást minden tudományáról. Magam is tanúsíthatom: épületes dolog volt vele dolgozni.

BUDAPEST, 2002. JÚNIUS 5.

SÁROSI BÁLINT

KÁDÁR FERENC (1891–1983) ELSZALADT AZ ARANYGULYA...

1. Ángyomasszony... ÉNEK	1:12
2. UGYANAZ FURULYÁN	0:59
3. UGYANAZ NÁDSÍPON	1:02
4. UGYANAZ TÁROGATÓN	1:06
5. UGYANAZ CITERÁN	1:27
6. UGYANAZ HEGEDŰN	1:03
7. Csöpörög az eső... FURULYA	0:53
8. UGYANAZ ÉNEKELVE	0:53
9. Iszik a betyár a csapon... ÉNEK	0:37
10. UGYANAZ FURULYÁN	0:41
11. Ennek a gazdának... NÁDSÍP	0:43
12. A ványai bírónak... NÁDSÍP	1:33
13. Szárnya, szárnya... CITERA	0:48
14. Hallod-e te kőrösi lány... NÁDSÍP	1:17
15. Csínom Palkó... TÁROGATÓ	0:45
16. Egye meg a fene a mézáros bárdját... ÉNEK	0:29
17. UGYANAZ FURULYÁN	0:59
18. Látod édesanyám... FURULYA	0:52
19. UGYANAZ ÉNEKELVE	0:52
20. Nem messzi van ide babám tanyája... ÉNEK	0:32
21. UGYANAZ FURULYÁN	0:34
22. Az olájok, az olájok... FURULYA	0:47
23. UGYANAZ ÉNEKELVE	0:31
24. Vásárokból vásárokbá járok én... FURULYA-CITERA KETTŐS	3:36
25. UGYANAZ ÉNEKELVE (Nácsa János)	1:16
26. Nem forog a dorozsmai szélmalom... FURULYA-CITERA KETTŐS	1:36
27. Bujdosik az árva madár... NÁDSÍP	0:55
28. Szárnya, szárnya... CITERA	0:42
29. Debrecennek van egy vize... ÉNEK	0:54
30. UGYANAZ FURULYÁN	0:49
31. Eltört a fakó szamaramnak a lába... ÉNEK	0:39
32. Felment a kondás a fára... ÉNEK	0:58
33. Én vagyok a vármegye gulyása... ÉNEK	1:10
34. UGYANAZ FURULYÁN	0:30
35. UGYANAZ NÁDSÍPON	0:45
36. Elszaladt az aranygulya... ÉNEK	1:15
37. Az én ökröm, a Csengő, a Virág... ÉNEK	0:46
38. Jaj, de széles, jaj de hosszú az az út... ÉNEK	1:38
39. Édesanyám a kendőm... FURULYA	0:20
40. UGYANAZ ÉNEKELVE ÉS FURULYÁN	0:42
41. Tizenhárom fodor van a szoknyámon... CITERA-FURULYA KETTŐS	1:38
42. Körtéfa... (gyermekdal) NÁDSÍP	0:51
43. Szendre báró-ballada FURULYA	0:58
44. Túlso soron esik az eső... FURULYA	0:44
45. Szürke szamár... FURULYA	0:37
46. Szűk ujjá van, szűk ujjá van a ködmönnek... FURULYA	0:32
47. Amott legel... FURULYA	1:20
48. Erdő, erdő, erdő... FURULYA	1:03
49. Általmennék én a Tiszán, ladikon de ladikon... FURULYA	0:54
50. Rózsa, rózsá, labdarózsa levele... FURULYA	0:51
51. Katonanóta [A csornai „Koronára” süt a nap...] FURULYA	1:08
52. „Katona-mars” FURULYA	0:44
53. UGYANAZ TÁROGATÓN	0:41
54. Ez a vonat most van indulóba... FURULYA	0:47
55. Szűz Kata szállj el... (gyermekdal) nádsíp	0:27
56. Fiumei kikötőben... FURULYA	0:58
57. UGYANAZ CITERÁN	1:07
58. De szép kocsi, de szép ló van benne... TÁROGATÓ	0:42
59. UGYANAZ FURULYÁN	0:52
60. Lehel kürtje	1:24

Gyűjtők: Sárosi Bálint (1-28.) • Paulovics Géza (22-28.) • Bereczki Imre (29-59.)
Bizám György (44.) • Gyalog Rozi és Hegyi Füstös István (60.)
A 41. és 42. darab felvétele a Kecskeméti Népzenei Találkozó alkalmával történt.

KÁDÁR FERENC (1945)

61. Szárnya, szárnya... FURULYA	0:35
62. Lement a nap a maga járásán... ÉNEK	0:22
63. UGYANAZ FURULYÁN	0:20
64. Én vagyok a vármegye gulyása... FURULYA	0:25
65. Ennek a gazdának... FURULYA	1:14
66. Debrecennek van egy vize... FURULYA	0:35
67. Bujdosik az árva madár... FURULYA	0:32

Gyűjtő: Szokolay Dongó Balázs

TVM II9

Kádár Ferenc születésének 111. évfordulójára készült el saját CD-lemeze, illetve kazettája. Augusztus 13-án, eme jeles napon nyílt meg szülőfalujában, Dévaványán a Bereczki Múzeumban emlékkiállítás, amely hangszerei mellett faragásait, festményeit is bemutatja. Az „ezermester” emlékét – ahogy Alföldy Boruss István beszédében jellemezte – a megnyitón több mint kétszázan tisztelték meg jelenlétükkel. A nevét viselő dédunokának majd tíz évébe került a számos hangfelvétel felkutatása. Ezek nagy részét a 60-70-es években rögzítették. A belőlük készült válogatás adja a lemez anyagát, amit Sárosi Bálint és Havasréti Pál szerkesztett. A CD-n 67 felvétel hallható, megőrizve a népművész énekhangját; furulya-, citera-, hegedű- és tárogatójátékát. Még egy hangszert megszólaltat – talán ez a legértékesebb az élő népzene számára –, ez a nádsíp. Egyedülálló hibátlansággal játszott rajta. Úgy is emlegették, hogy az „utolsó nádsípos”. Maga készítette hangszereivel hamar kivívta a szakma és a néprajzkutatók elismerését. 1953-ban a Magyar Rádió nyilvánossága előtt ő fújta meg először Lehel kürtjét, ami szintén hallható a lemezen. A lemez utolsó hét népdalát Kádár Ferenc, az unoka szólaltatja meg. Az „Elszaladt az aranygulya...” a Mestereink sorozatban látott napvilágot, a Téka Alapítvány gondozásában. (Bíró Manni)

Új néven, tiszta lappal

Avagy: hogyan lett a Hegedősből Fonó zenekar

Két gyönyörűszip hanglemez és számos sikeres hazai és külföldi koncert után miért változtat nevet egy zenekar? Vagyis: miért lesz a Hegedősből Fonó?

Agócs Gergely: A Hegedős zenekar 1983-ban a Honvéd Együttes tánckarának kísérőzenekaraként alakult, s valójában egészen addig, amíg a jelenlegi formáció össze nem állt, ilyen funkcióban élte az életét. Amióta ez a társaság együtt muzsikál, sikertült kialakítanunk egy saját koncertprofil, mint azoknál a zenekaroknál történt, amelyek semmilyen táncegyüttes zenei kíséreteként nem működnek. Elmondhatjuk, hogy ezzel kiléptünk a tánckar árnyékából, kezdett másfajta csengése lenni a Hegedős névnek, kezdtek megismerni minket, mint olyan zenekart, amelyben minden produkció alapos műhelymunka eredménye. Mivel a Honvéd Együttes nem tartott igényt erre a fajta tevékenységünkre, ezt a munkát mindig az együttesen kívül műveltük, tehát a kísérő zenekari feladatainkkal összehangolva, de lényegében önállóan szerveztük a koncertjeinket. A múlt évben kiléptem a Honvéd Együttesből, s ezen a nyáron még ketten – Ági és Tamás is – így döntöttek. A zenekar másik fele továbbra is a Honvéd kötelékében fog dolgozni, viszont a Honvéd Együttes igényt tart a Hegedős névre. Ezért határoztunk úgy, hogy a mi társaságunk ezentúl más néven muzsikál. Eközben készült az új lemezzünk a Fonó Recordsnál, s mi a kiadó előtt felvetettük a névváltoztatás gondolatát, mert hiszen augusztus elsejétől már nem használjuk a Hegedős nevet, az új lemezt pedig már feltétlenül új néven szeretnénk kiadni. Ekkor adódott az ötlet: legyünk Fonó zenekar. Nekünk is, a Fonó Records képviselőinek is tetszett az új név, ez olyan lehetőség, amit a zenekar nem utasíthat vissza, úgy látjuk, mind a Fonó Budai Zeneháznak, mind nekünk előnyös lehet, s egy sikeres együttműködés kezdetét jelentheti.

Herczku Ágnes: Ehhez még hozzá kell tennünk, hogy a Hegedős továbbra is létezik majd, mint a Honvéd tánckarának kísérőzenekara,

Gombai Tamás

viszont mi hatan – Agócs Gergely, D. Tóth Sándor, Gombai Tamás, Herczku Ágnes, Kürtösi Zsolt és Szabó Gábor – az általunk létrehozott koncertprogrammal a jövőben már az új néven, Fonó zenekarként muzsikálunk együtt.

A Fonó Budai Zeneházzal milyen együttműködést képzeltek el?

Herczku Ágnes: Amint már hangsúlyoztuk, a Fonó elnevezés nem pusztán névrokonságot, hanem egy laza kapcsolatot is jelent a két szervezet között, leegyszerűsítve: bizonyos számú koncertért a Zeneház menedzsel minket, kiadja és forgalmazza a lemezeinket, különféle módon segíti a tevékenységünket. Felajánlották például, hogy tartsunk náluk rendszeres táncházat.

Agócs Gergely: Ami azt jelenti, hogy lesz egy saját zenei klubunk a Fonóban, s azok, akik szeretik a muzsikánkat, már nemcsak elvéve, hanem rendszeresen is hallhatnak minket „élőben”. Sok szeretettel várunk minden érdeklődőt, mert nem csupán a lemezzámainkat adjuk majd elő, hanem más foglalkozásokat is szeretnénk beépíteni a programba.

Például milyeneket?

Agócs Gergely: Elsősorban szeretnénk nyitni más művészeti ágak felé, azaz meghívunk olyan művészeket, amelyek más táncházakban egyébként nem szoktak megfordulni – például filmeseket, színészeket, képzőművészeket, írókat –, a művészeti élet azon képviselőit, akiknek valamilyen véleményük van a hagyományos kultúráról, amit mi is művelünk, s egyáltalán, olyan embereket, akik valamilyen módon reflektálnak erre, s a művészi tevékenységükben számolnak azzal, hogy létezik egy hagyomány, amely hatalmas örökségként körülvesz minket.

Úgy értem, nem szeretnétek bezárkózni a néphagyományba, hanem arra törekedtek, hogy a néphagyomány beépüljön az ún. magas kultúrába? Vagy esetleg még szélesebb körben váljon ismertté?

Agócs Gergely: Ez a fajta nyitás nem fogja azt eredményezni, hogy a tömegkultúra részévé válunk, ilyen babérokra nem is törekszünk. Inkább az a szándékunk, hogy a magyar művészeti életnek a többivel egyenrangú részévé váljon a népzene, tehát, hogy a mostani szórako-

Kürtösi Zsolt

zás-, szabadidőtöltés-jellegét elveszítse, vagy legalábbis ne így tekintsenek rá – mert ez is művészet, s ugyanolyan kifejezési lehetőségeket hordoz magában, mint bármelyik más művészeti ág.

Az eltökéltségetek és az elhivatottságok nyilván abból ered, hogy nagyon magas színvonalon, s a népzenei kincs alapos megismerésével zenéltek, ám az olvasó nevében illik kételkednem: hogyan szólíthatja meg korunk emberét a folklór? Érdekelheti-e ma a népzene a szimfonikus zenén nevelkedett vagy dzsesszrajongó, mondjuk így: igényesebb zenehallgatókat, különösen, ha olyan, mint a tiétek, hiszen ti maximális stílárús hűségre törekedtek. Vannak-e kapcsolódási pontok az ún. modern ember és egy eltűnő félben lévő világ kultúrája között?

D. Tóth Sándor: Bennem is hasonló kérdés fogalmazódott meg. Vajon van-e még létjogosultsága az autentikus népzene akárcsak Magyarországon, akárcsak külföldön?

Igen, azt is érdemes lenne körüljárni, hogy mit tapasztaltatok idehaza és külföldön...

Agócs Gergely: Paradox módon külföldön nagyobb sikerünk van, mint idehaza. Egy olyan plakát, amelyen az olvasható, hogy itt és itt magyar népzene lesz hallható, külhonban több érdeklődőt vonz, mint idehaza. Lehet, hogy ez természetes jelenség, nem tudom megítélni. De az bizonyos, hogy akár koncertről, akár táncszóról legyen szó, idegenben mindig nagyobb lelkesedéssel fogadja a közönség, mint itthon. Tavaly decemberben a franciaországi magyar évad egyik záró rendezvényeként tartottunk magyar táncszórót Párizs központjában a Téka, valamint a Bokros zenekarral, s már napokkal előtte elkelt minden jegy. Hétszáz ember végigtáncolta az éjszakát – közhely, de nem túlzás: kirobbanó sikerünk volt!

Herczku Ágnes: Úgy vélem, vannak még lehetőségeink, azon az alapon túl, amely gyakorlatilag azoknak a szűk körét jelenti, akik szomjúhozzák ezt a fajta zenét, s céltudatosan keresik az ilyen programokat, illetve új hanghordozókat. Tudjuk, hogy külföldön mennyire divatos

Szabó Gábor

lett az „etno”, a népzenei stílus, ami nyilván a globalizációval hozható összefüggésbe, globalizációellenes tüntetésekről hallunk, s rengeteg ember fejvesztve menekül „vissza” a gyökereihez. Ugyanezt tükrözi a világzenei örület is. Gombamód szaporodnak az olyan zenekarok, amelyek valamely népi zenei hagyományát próbálják valamilyen módon népszerűsíteni, persze, minél több benne az ütőhangszer meg a szintetizátor, annál szélesebb réteget foghatnak meg vele. Innentől kezdve pedig sznobéria is lett. Nos, elképzelhető, hogy először sokan divatból, sznobériából jönnek el a koncertjeinkre, s ez önmagában nem valami pozitív eredmény, de lehet, hogy néhányukat megragadja a népzene és meg is szeretik.

D. Tóth Sándor: Azért idehaza is vannak pozitív tapasztalataink. A közelmúltban kétszer is jártunk a Makadám klubban, kis pódium előadás volt harmincegynéhány, maximum ötven ember előtt, megjegyzem, építészekről van szó, zeneileg „laikus” társaságról, s valami elképesztő sikerünk volt. Felemelő érzés ilyen közönségnek muzsikálni. A másik, amire felhívnom a figyelmet, az a tervünk, hogy szeretnénk bevonni a mi kis népzenei közegünkbe a klasszikus zenét. Ez is elősegíthetné, hogy minél szélesebb réteg érdeklődjön a népzene iránt.

Agócs Gergely: Hiszen eleve adott egy hangzás, és ezt a hangzást a világ nagyon jól ismeri, mégpedig a vonós kamarazeneből. S ennek nagyon komoly kapcsolódásai vannak a magyar népzenehez is, mert a hegedű-brácsa-bőgő formáció úgy keletkezett, hogy valamikor a XVIII. században kialakult a klasszikus kamarazene. A hagyományos magyar vonószene lényegében ennek hatására alakult ki. Nagyon nagy érték, hogy a Kárpát-medencében ez így megőrződött, sehol másutt a világon hasonló példát nem találunk. Hegedűt használnak máshol is a népzeneben, de sehol sem kísérik brácsával, bőgővel, hanem harmonikával, gitárokkal, különféle más hangszerekkel. Erdélyben, Széken például cselló, azaz kisbőgő szerepel a hegedű és a brácsatestű háromhúros kontra mellett, ami teljesen a kamarazenei hangzást követi.

Gombai Tamás: Egyébként azt már bizonyítottuk, hogy a mi zenénk egy klasszikus koncerten, vagy koncertsorozaton belül mennyire megállja a helyét. Valóban meg kéne találnunk azokat a folyosókat, amelyek oda vezetnek, hogy ott is megnyilvánulhassunk. A közelmúltban jártunk a nürnbergi rádió zenei fesztiválján. Két teremben zajlott az ötórás monstre koncert, a vendéglátó nürnbergi szimfonikusokon kívül számos kamarazene, kórus, szólista lépett fel, s a végén azt a visszajelzést kaptuk, hogy nekünk volt a legnagyobb sikerünk. Ez az

Herczku Ágnes

igényes, vonószenéhez szokott közönség egyedül minket tapsolt vissza! Szerintem, ahogyan megtaláltuk az utat a nürnbergi közönséghez, ugyanúgy elfogadnának minket akár egy rockfesztiválon is. Biztos vagyok benne, hogy elő tudnánk állni egy olyan műsorral, amely abszolút megnyerné a közönség tetszését. Talán ezeket a szférákat is meg kellene majd keresni.

Agócs Gergely: Szerintem nem véletlen, hogy olyan népek hagyományos zenei kultúrája, ahol különféle ritmushangszerek vannak – például Afrika, Közép-Ázsia, Arábia népeinek zenéje – nagyon jól beépült abba a világba, amire ma azt mondjuk, world music. Hiszen már önmagában az, hogy dobokat használnak, közelíti őket a mai, huszadik században kialakult könnyűzenéhez. Tehát ahol a ritmushangszerek jelen vannak, és elengedhetetlen tartozékai mondjuk az afrikai vagy akár balkáni – zenéknek, ezek ott könnyebben beépülnek a könnyűzenébe. Nekünk ennél jóval nehezebb az utunk. Valahogy ki kellene herélnünk a magyar népzénet ahhoz, hogy ezt a réteget is megszólítsuk. Vagy legalábbis dobokkal kiegészíteni, beépítve ebbe a populáris ritmusvilágba. Tehát sokkal természetesebb számunkra, ha a klasszikus kamarazene felé nyitunk, ha már nyitni kell.

Foglaljuk össze: tehát a ti zenei világotokba csak a hagyományos népzenei stílusok férnek bele...

Herczku Ágnes: Azért nem egészen. A zenekaron kívül vannak még „különutas” próbálkozásaink is. Részemről elsőként a Rossa László színházi darabjaiban énekelt kis betétszámokat említeném, aztán egyszer csak jött Vasvári Pali, és Rossa Lászlóval közösen csináltunk egy dupla lemezt Hungaryan World Music Orchestra címmel. Ezen Gergely is, én is éneklünk néhány dalt, egyébként e lemez 1999-ben megkapta az Év felfedezettje eMeRTon-díjat. Ennek kapcsán jött számomra Nikola Parov felkérése: közreműködés az Állami Népi Együttes Naplegenda című műsorában. Gergellyel közösen énekeltek fel a Bornai Tibor-féle Ultramarin című lemez dalait, legújabbán pedig – hadd kopogjam le – néhány nap múlva, ha Budapestre érkezik, együtt fogok dolgozni Harby Man-nel, a neves amerikai dzsesszfuvalistával.

Gombai Tamás: A Honvéd együttesen kívül, ami, ugye oszlopa volt az eddigi életemnek, hat éve muzsikálok a Secco trióban: elmélyült, improvizatív, visszafogott, ha szabad ilyet mondanom, intellektuális

D. Tóth Sándor

zenét játszunk, eddig kisebb klubokban léptünk fel. Az emberek, ha meghallják ezt a szót: improvizáció, rögtön a dzsesszre gondolnak, de mi népzenei, klasszikus zenei és dzsesszelemeket ötvözünk.

Készítettem zenét két Honvéd táncszínházi produkcióhoz is. Horváth Zsófia koreográfiairól van szó: az egyik a Szekérbölcső, ennek a zenéjét ma már elavultnak tartom, újra fogom csinálni. A másik darab az Azon is túl. Érdekes, előremutató kísérlet volt. E tevékenységeket szeretném most felerősíteni, hogy eljöttem a Honvéd együttesből. Feltétlenül meg kell említenem, hogy hárman a zenekarból – D. Tóth Sándor, Kürtössy Zsolt és jómagam – négy éve tagjai vagyunk egy klezmer zenekarnak is. A neve Budowitz Klezmer Band, elég izgalmas zenei világot képvisel, számos turnén vettünk részt vele Nyugat-Európában valamint az Amerikai Egyesült Államokban. Úgy érzem, nagyon hasznos számunkra ez az együttműködés, szemléletváltást eredményezett az egyénekből.

Térjünk ki még a lemezeitekre. A Honvéd együttes támogatásával jelentettétek meg – ebben a felállásban – az első közös albumotokat. A címe Sok szép napot éjszakával. A következőt Párizsban adták ki, s már készül a harmadik. Hadd jegyezzem meg, az még ma is elég nagy csodának számít Magyarországon, különösen ebben a népzenei világban, ha egy párizsi zeneműkiadó megkeres egy zenekart, és tálcán kínálja a lehetőséget. Különösen, hogy koncertzenélésre nem túl sok alkalmatok adódott, hiszen kísértétek a Honvéd táncegyüttesét. Véletlen szerencse vagy kemény menedzsermunka áll e mögött?

D. Tóth Sándor: Éppen a már említett Budowitz Klezmer Band révén kerültünk kapcsolatba a párizsi Buda Music zeneműkiadóval, ugyanis a zenekarvezető felhívta a kiadó figyelmét a Sok szép napot éjszakával című lemezeinkre. Ennek köszönhetően jött a felkérés, hogy készítsünk egy magyar népzenei lemezt, amelyet megjelentetnének a Buda Music népzenei sorozatában. A kiadó végül úgy találta, hogy ez a lemez kiemelkedik a már említett sorozatból, hiszen nem csupán egyetlen népzenei stílus szerepel rajta, hanem egy rendkívül színes, Kárpát-medencei magyar zenei körképet állítottunk össze, ezért külön, önálló kiadványként jelentette meg. Tavaly ősszel tartottunk egy sikeres lemezbemutató koncertet Párizsban.

Herczku Ágnes: És el kell, hogy mondjam, annyi gyűjtés, annyi ötlet van a tarsolyunkban, hogy már készen is van a harmadik lemezeink, amelyet már Fonó zenekarként jelentetünk meg.

Agócs Gergely

A magyaron kívül muzsikáltak szlovák, cigány és román zenét, a koncertjeiken pedig mindig hangsúlyozzátok a Kárpát-medence kulturális egységét és sokszínűségét. Az új lemezen is folytatjátok ezt a hagyományt?

Agócs Gergely: Arról még nem beszéltünk, hogy a zenekarból ketten Felvidékről, Szlovákiából származunk, így került a repertoárunkba a szlovák népzene – természetesen saját gyűjtésből –, s a Felvidékhez való erős kötődésünk eredményezi, hogy a magyar zenei anyag is jó részt innen származik. Ennek kapcsán feltétlenül meg kell említenem, hogy Szlovákiában évek óta tart együttműködésünk a Szlovákiai Magyarok Folklórszövetségével, rendszeresen oktatunk a szövetség nyári néptánc- és népzenei táborában. Ilyenkor együtt töltünk egy hetet az ugyancsak oktatóként megfogadott hagyományőrző zenészekkel, énekesekkel. Kutatói tevékenységemnek köszönhetően nagyon sok gyűjtésem van, s elmondhatom, hogy a zenekar többi tagja is többször volt már gyűjteni. Ezek a meghatározó élmények alakítják rendszerint a lemezeink anyagát.

Az új albumunkon kiói (Kyjov, Szlovákia) többszólamú ruszin ének és técsői (Kárpátalja) ruszin hangszeres muzsika, valamint nyírvasvári cigány ének szerepel, mint nem magyar anyag, természetesen saját gyűjtésből. A nyírvasvári élményünk annyira meghatározó volt, hogy „gádzso” létünkre bátorodunk cigány nótákat is énekelni, ki-ki ítélje meg, hogy mennyire sikerült.

Úgy gondoljuk, Szent Istvánnak igaza volt, amikor azt állította, hogy a vendégek emelik az ország fényét, ezért hívtunk mi is közreműködőket az új lemezre...

Herczku Ágnes: Mégpedig a kiváló Vándor Vokál énekegyüttest és Szalóki Ágit a ruszin kórushoz, mert egymagam kevés lettem volna négy szólamra, Buzássy Adrienn a cigány számban énekel velünk, s szintén a cigány számhoz hívtuk a Besh o droM-ból jól ismert Pettik Ádámot. Ismét meghívtuk cimbalmozni régi kedves barátunkat, Unger Balázst, ő gyakorlatilag végigmuzsikálja a lemezt.

Gombai Tamás: Egyébként hangvételeiben, hangszerelésében, jellegében egy olyan sokrétű lemezt sikerült ismét összehozni, hogy ez már feszegeti azokat a bizonyos határokat, de azért igyekeztünk ennek is egy szép vonalat adni.

Herczku Ágnes: A vezérfonalat a többszólamúságban lehetne megfogalmazni. A magyar nyelvterület legészakibb falujából, Magyarbódról származik a többszólamú magyar ének, s mivel a mi népdalaink következetesen egyszólamúak, ez amolyan kuriózum, áthallás a szlovák, illetve a ruszin zenéből. Így jött az ötlet a cigányra, amelyre a tercelés jellemző, s mivel már adott volt a técsői ruszin anyag, kerestünk hozzáillő, többszólamú vokális zenét. Gergely kilencvennyolcas kiói gyűjtését már ismertem, azonnal beleszerettem az anyagba, s az idén jómagam a Vándor Vokál két tagjával kijuthattam oda, beleszippantottunk a levegőbe. Így jöhetett létre ez a gyönyörű, többszólamú ruszin összeállítás.

Nem érzitek úgy, hogy ezzel a névváltoztatással ismét nulláról kezditek?

Herczku Ágnes: Nem, mert a zenekar minden tagja érez magában annyi energiát, hogy szembenézzen ezzel a kihívással. Most már nem áll mögöttünk egy nagyegyüttes apparátusa, saját erőnkől kell boldogulnunk, ugyanakkor sokkal szabadabbak vagyunk, sokkal jobban tudjuk majd csinálni azt, amit igazán szeretnénk.

Legközelebbi külhoni úti céljaitok?

Agócs Gergely: Szeptember közepén Bécsben koncertezünk, valamint Rómában, a Villa Mediciben tartunk táncjátékot az olaszországi magyar évad keretében. Függetlenül van még egy genovai fellépés, valószínűleg decemberre tolódik az időpontja. Egyébként nemrégén találtunk egy menedzsert, s különféle új projekteken törjük a fejünket, amelyekről természetesen időben értesítjük a közönségünket.

Jászai Julianna

grafika: Horváth Ákos – MYX Stúdió

KITÜNTETETTJEINK

2002. AUGUSZTUS 20.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND
TISZTIKERESZTJE

Galambos Tibor - *táncművész-koreográfus,
a FÉSZEK Művészklub igazgató-főtitkára,
a magyar táncművészetben betöltött művészi,
pedagógusi elkötelezettségéért.*

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ÉRDEMREND
LOVAGKERESZTJE

Kiss Ferenc - *népzene gyűjtő-kutató, a magyar folklórzene
megőrzésében és továbbörökítésében végzett kimagasló
tevékenysége elismeréséül.*

MAGYAR KÖZTÁRSASÁGI ARANY
ÉRDEMKERESZT

Erdélyi Tibor - *nyugalmazott koreográfus, művészeti ve-
zető, a Vadrózsák Táncegyüttesben végzett kiemelkedő
művészi munkája elismeréséül,
70. születésnapja alkalmából.*

Jánosi András - *az Óbudai Népzenei Iskola tanára,
a Jánosi Együttes vezetője*

ÉLETFA-DÍJ

Czidráné Bodza Klára - *Németh László-díjas dalénekes,
a Nádasdy Kálmán Művészeti Iskola énektanára*

Kerekes Endréné - *szombathelyi hímező*

Szilágyi Ferenc - *szilágysámsóni népdalénekes*

A NÉPMŰVÉSZET MESTERE-DÍJ

Bartus Józsefné - *herencsényi mesemondó*

Demeterné Jánó Anna - *moldvai csángó balladaénekes*

Farkas Lászlóné - *decsi bútor- és tojásfestő*

Gál János - *seregélyesi fafaragó*

Romsics Lászlóné - *homokmégyi író, pingáló, hímező*

„Rákóczi” Kovács Gusztáv - *nagyecsed-i néptáncos*

Pisák András - *nagypaládi népdalénekes*

A NÉPMŰVÉSZET IFJÚ MESTERE-DÍJ

Agárdi Éva - *ebesi citerás*

Berei Andrea - *kecskeméti szövő*

Botta Mónika - *budapesti nemezkészítő kézműves*

Csuti Tibor - *zalaegerszegi fazekas*

Dóka Krisztina - *debreceni csuhéfonó*

Lehel Péterné - *bátai tojásfestő*

Fekete Mátyás - *budapesti tamburas*

Gerencsér Zsolt - *győri kékfestő*

Horváth Zoltán - *kazincbarcikai fazekas*

Ignác Gabriella - *nyíregyházi néptáncos*

Pósfai Miklósné - *hőveji hímező*

Szűcs Andrea - *tiszafüredi fazekas*

Tóth Lóránt - *kazincbarcikai fafaragó*

Vastagné Szűcs Gabriella - *debreceni vászonszövő*

Zsákai István - *szolnoki fafaragó*

KALAMAJKA

Haj Rákóczi, haj Bercsényi...

Válogatás a kuruckor népzenejéből a Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulójára

Immár 300. éve annak, hogy a nagyságos és vezérlő fejedelem, II. Rákóczi Ferenc élére állt a Tiszaháton felkelt sokaságnak. Fegyverbe szólította az ország népét tekintet nélkül rangra, felekezetre vagy nemzetiségre, hogy a 150 éves török megszállás alatt kivézett Magyarországot felszabadítsák az osztrák császár elnyomása alól. A Rákóczi-szabadságharc (1703-1711) a kurucok kezdeti sikerei után elbukott, de mély nyomot hagyott a következő évszázadok nemzeti gondolkodásában, zenéjében, költészetében.

A lemezen elhangzó dallamok közül hiányoznak azok a közismert sablonok, amelyeket az utolsó száz évben az iskolai énekkönyvek terjesztettek el, de amelyeknek hitelenségéhez jócskán férhet kétség. Válogatásunk azokat a kuruc vonatkozású dallamokat mutatja be, amelyeket a magyar falu muzikusai, énekesei egészen a XX. század végéig használtak a mindennapok zenei gyakorlatában. Felelevenítésükkel tisztelni akarunk a haldan volt kurucok és a letűnt kor zenei hagyatékát megőrző falusi muzikusok előtt.

„A magyar történelemben a kuruc háború az, amely mély költészetet és zenét teremtett. Mintha a magyarságnak ez lett volna a szent háborúja. A nép számára volt ebben az erőfeszítésben valami mélyen nagyszerű így is, hogy legyőzetéssel végződött, de nem vereséggel. Abban, amit a kurucság jelent, az egész magyarság osztatlanul rész vesz, és pedig fenntartás nélkül. Sem a török háborúban, sem a végvári harcokban, sem a szabadságharcban az, ami a kuruc háborúban élt, nem nyilatkozott meg, a kezdetől fogva reménytelen harc a hatalom hallatlan túleréjével szemben, nem a diadalért, de konok és mélabús és makacsul ismétlődő nemzeti sors, hogy itt vidáman csak az élhet, aki az idegen elnyomókkal szövetkezik népe ellen, de a dicsőség mégis a bujdosóé.” (Hamvas Béla)

Kiadó: Petrovits Tamás – PT CD 001

HOLDUDVARLÁS

FONÓ Records FA-098-2

Énekeltek versek – így hangzik a CD alcíme. Sebő Ferencnek jelent meg annak idején ezzel a címmel lemeze, s e mostani kiadvány is megzenésített költeményeket tartalmaz. Szám szerint tizennyolcat, s Huzella Péter, a versek megzenésítője és egyben az album zenei rendezője Dylan Thomas, William Butler Yeats, Szergej Jeczenyin és Erdődi Gábor műveiből válogatott. Erdődi a lemezt szerzőtársként is jegyzi, hiszen a műfordításokat is ő készítette. A verseket Huzella énekl, s gitáron és ütőhangszereken is közreműködik a dalokat kísérő öt tagú kamaragyűttesben. Aki szereti az említett költőket, nem fog csalatkozni a produkcióban, hiszen a zene remekül visszaadja a versek hangulatát.

RÁVÁGOK A ZONGORÁRA

FONÓ Records FA-202-2

A manapság igen népszerű cigány népzenei lemezek sorában már megjelenésében is a különlegesebbek közé sorolható a Parno Graszt albuma. A modernebb előadásmódot kedvelőket ne riaszsa vissza a borítón olvasható „autentikus cigány népzene” műfaji meghatározás, a lemezen ugyanis a szájbőgő, a kanna és az ének mellett gitár, nagybőgő, tambura, tárogató és brácsa is hallható. De talán ez nem mond ellent a tradicionális felfogásnak, hiszen régen ugyan kannán és kanalakon kívül más „hangszereket” nem használtak a magyar cigány népzeneben, ma már viszont például az akusztikus gitár hagyományosnak számít. S ez nem azonos azzal, amikor „folkmuзикában” szintetizátor is megszólal.

FIGUR BANDA
MAGYAR NÉPZENE SZLOVÁKIÁBÓL

Ifjú Szivek MME

Népzenei hagyományainkat tekintve Felvidék a Kárpát-medence egyik különösen gazdag területe. A régi, igen értékes magyar és szlovák vokális dallamanyagra Bartók Béla és Kodály Zoltán már gyűjtőútjaik kezdetén felfigyeltek: akár a csallóközi, zborvidéki dalokat, a Gömörben máig fennmaradt balladákat és juhász-(bacsó)nótákat, vagy a Bartók által rendezett és közreadott Nyitra megyei és felső-garam-menti szlovák népdalokat vesszük alapul. Az ipolysági dudások híre messzi földre eljutott, a legelterjedtebb – cigány muzsikusok által hordozott – vonózenekarok nagy múltjára pedig példaként elég csak megemléznünk a csallóközi származású Bihari János és Lavotta János nevét, vagy a Gömör vidékén még 20-30 éve is tucatszámra létező falusi vonósbandákat.

Rohamosan változó világunk – mint annyi más értékes dolgot – sajnos ezt a gazdag kultúrát, hagyományt sem kímélte: előbb az igény, ehhez kapcsolódóan pedig a zenészdinasztiákban sok generáción át kiválóan működő zenei anyanyelv öröklődése szűnt meg, vagy alakult át mind a repertoár, mind a hangszerelés tekintetében. A még élő – többnyire igen idős – falusi muzsikusok már csak a legkritikább esetben zenélnek saját szűk környezetüknek.

Nem az a feladatunk, hogy komor arccal eltemessük a múltat. Éppen ellenkezőleg: korunk és az utókor számára közvetítsük ezeket az értékeket – nem mint múzeumi tárgyat, hanem mint saját élő kultúránkat! Ezért született meg ez a lemez és ezért dolgozik az Ifjú Szivek Táncegyüttes is. A lemezen olyan fiatal muzsikusok szerepelnek, akik életét alapvetően meghatározta a magyar népzene iránti szeretet. Ők ugyan nem a hagyományos falusi közösségben nevelkedtek, de az idősebbekkel való számos találkozás, a személyes tapasztalatok eredménye hallható: már most elsajátították és magukévá tették elődeik tudását. E csodás zenei világ folyamatosságát pedig az mutatja, hogy az általuk eljátszott csallóközi, mátyusföldi, gömöri és bodrogközi muzsikák mellett e lemezre meghívást kaptak az együttesel szoros kapcsolatban álló „mesterek” közül az abauji zeneszek és a sajátosan éneklő magyarbódi asszonyok is. Kívánjuk, hogy az itt hallható zene a fejekben és fülekben lakozzék és ne a polcokon porosodjék! (Árendás Péter)

Lemezbemutató koncert:

2002. november 14, 19.00 – ASTORKA Színház, Pozsony

Kallós Archívum - FONÓ Records FA-204-2

HUNGAROTON Classic - HCD 18147

HUNGAROTON Classic - HCD 18252

ERDÉLYI ARCOK

MOLNÁR ZOLTÁN KÉPEI

PÁLYÁZATI KIÍRÁS „Táncház-zene 2003”

A Hagyományok Háza Népművészeti Műhelye a Magyar Művelődési Intézet „Táncháztalálkozó” sorozatának folytatójaként másodszor ír ki lemezpályázatot hivatásos és műkedvelő népzenei együttesek, hangszeres és énekes szólisták, illetve énekegyüttesek részére. A felhívás célja, hogy a népzenei mozgalom különféle előadói színvonalas produkciói egy igényes válogatás keretében CD-lemezen, illetve műsoros kazettán megjelenhessenek. Pályázni hagyományhű népzenei felvétellel és azon alapuló feldolgozással lehet. A beküldött pályázati anyag időtartama együtteseknél legfeljebb összesen 15 perc, szólistáknál legfeljebb összesen 10 perc (nem több, mint 3-3 műsorszám!) legyen. A pályázatban csak olyan összeállítások szerepelhetnek, amelyeket az előadók korábban CD-n még nem jelentettek meg.

A beérkező pályázatokat az öttagú szakmai zsűri két fordulóban bírálja el. Döntésük alapján általában tizennyolc-húsz produkció kap bemutatkozási lehetőséget. A lemezsorozat szerkesztője szerkesztési okok miatt, korlátozott számban olyan előadókat is felkérhet a kiadványon közreműködésre, akik a pályázaton vettek részt. A válogatásnál előnyben részesítjük a magyar népzenevel induló jelentkezőket. A pávakörök, népi együttesek, a citerazenekari mozgalom együttesei, a hagyományörző előadók és a hivatásos zeneszerzők tevékenysége pályázatunk körén kívül esik, így felvételeiket nem áll módunkban fogadni. Az adminisztráció megkönnyítése érdekében kérjük, hogy a zenei anyag mellett egy kísérőlevélben tüntessék fel a műsorszámok címét, földrajzi eredetét (tájegység, falu), időtartamát, az előadó nevét. (Feldolgozások esetében a szerző személyét is jelöljék meg.) Feltétlenül adják meg továbbá postai, fax, e-mail és telefonos elérhetőségeiket!

Minden pályázót értesítünk szereplése eredményéről, sőt az idén először az illetékes zsűritagok személyre szólóan is megfogalmazzák észrevételeiket, amennyiben erre igény merül fel. (Ezt segítőként a pályázati anyagokat archiváljuk.) A nyertesek tiszteletdíjban és költségtérítésben részesülnek, továbbá tiszteletpéldányokat kapnak a hanghordozókból. A lemez bemutató hangversenyére 2003. áprilisában kerül sor a Hagyományok Háza színháztermében – reményeink és az előző évek gyakorlata alapján – a kiadványon szereplő összes előadó részvételével.

A pályázatokat az alábbi címre kérjük beküldeni: Hagyományok Háza Népművészeti Műhely, 1011 Budapest, Corvin tér 8. Beérkezési határidő: 2002. november 4.

Agócs Gergely

Na Vágáskeji Huce novina še stálá...

„Vágáshután új hír járja...” – A Vágáshutáért Egyesület új hangkazettája

Vágáshuta, ez a kis zempléni falu nemcsak gyönyörű fekvésével, lakosainak közvetlenségével kerített hatalmába, de jó húsz esztendővel ezelőtt részt vehettem egy keresztelői mulatságon, melynek élményét máig őrzöm. Az ott hallott dalok most is a fülemben csengenek.

Ezért kerestem fel főiskolai hallgatóimmal 1998 és 2000 között több alkalommal a régi nótafákat, s kértem mikrofon elé a szlovák anyanyelvű falu éneklő csoportját.

Ebből a gyűjtésből ad ízelítőt ez a válogatás.

Legjellegzetesebbek a tót szövegű gyermekjátékok (Za hori, za lesi...), keresztelőkori énekelt dalok (Kreszni ocec, kreszná mác...), lakodalmasok (Dáleko zme vándrováli), balladák (Isla sirotcska...). Megszóvalnak régi, a magyar hagyomány évszázadok óta ismert dallamai (Csordapásztorok, Krisztus Jézus született...), ismert lakodalmi énekek (A veres futóka,

Hej menyecske, menyecske). Az összeállítás újabb rétegét jelentik a magyar népies műdalok itt is népszerűsödött formái (Verba, verba vipukaná..., Zsoltá ugorká...). Végül hallhatunk olyan dallamokat, melyekről rögtön magyar népdal jut eszünkbe, vagy jól ismert magyar népdalra ismerünk tót szöveggel (Trencsán dolinecská, Siroká je távodicská...).

A Na Vágáskeji Huce novina še stálá... c. összeállításban zenei világok furcsa keveredését, egymásra hatását tapasztalhatjuk: régi az újjal, veretes a kevésbé értékessel, szomorú a vidámmal, tót a magyarral. De mind – a technikai fogyatékoságok ellenére – őszinte, belülről fakadó ének.

Órizza ez az összeállítás is a régi értékeket. Talán lehet még mások számára is élmény e dalok hallgatása, mint ahogy számomra az volt, jó húsz évvel ezelőtt. 2002., Szent Jakab hava

Joób Árpád

KETTŐS

„Istenem, milyen a fiatal, há' mint Gyék Káruly mondja: cirkulázott a vére Zerkulának.”

Vén mámá feltűzött a guzsalyra egy nagy gyapjat, s font az öregasszony, néném – a növelő anyám – el volt Biharba', éhes világ volt, elvitt egy köteg posztót eladni.

Egyszer csak idegen fehérnép érkezik hezákn. Olyan szép fehérnép vót, nem vót konytasem, azt hittem leán.

– Adjon Isten jó napot!

– Adjon Isten, lelkem, mi járatban van?

– Én eleget jártam a táncokba, megfizetem magának óráról-órára, csak tanítson meg táncolni, mert nem tudok.

Abba' az űdőbe' milliós világ vót, mondom: harmincöt ezer óránként.

– Jól van, Jani bácsi, de ha nem tudok pénzt adni, a méz jó lesz-e?

– Hogyne, lelkem – a kótség akár-mikor jó vót.

Mondom vén mámának:

– Vén mámá, vegye a guzsalyát, s menjen bé, Kereskedőni – a szomszédba –, s fonjon ott, mert én kell tanítsak táncolni.

– S há kit?

– Ezt a leánt kell tanítsam táncolni.

– Ej, hogy a sánkér egye a koptyáját!

– Na, Irénke, lelkem, tessék mondani, mit parancsol!

– Mindent. Mindenre tanítson meg!

– Na jó, előbb a kettősre – az a legkönnyebb.

Fátyolfüggöny volt az ablakon, s az utca ott ment el előtte, mondom, „Hoppá!”, meggon-dolkoztam, „Kifelé!”.

– Jere lelkem a színbe!

Elsepretem a mocskot, s elkezdünk táncolni, de akár a seprűt fogtam vóna, s akár őt, semmit nem tudott táncolni, pedig minden este ott vót

a bálba. „Hát, mit csináljak velem?” – elgondolkoztam egy kicsit, s ahajt indítom tovább, „Hát pénzér – gondoltam – le van ejtve, valamennyire megtanítom.”

De hát gondold meg, hogy nem tud semmit táncolni, s füttyölj vagy énekelj magadnak. Füttyöltem, de nem tudtam lépni sem, úgy kellett vóna, hogy kacagjak, a szívem szakadott meg; de hogy ne vegye észre: sirültünk jobbra meg balra, ide-oda.

Há' eccer a fehérnép úgy fel van lobbanva, hogy égett el, rizgett belé. Mondom magamba' „Epe Borica! Itt nem arról van szó, nemcsak a táncról, ide még egyeb es kell!

– Halgass ide, Irénke, mondok neked valamit drága lelkem! – ekkor mán tegeztük egymást – Itt nem jó táncolni, menjünk csak bé a házba!

– Miétt?

– Meglátod ott jobban fog menni.

– Há' miétt?

– Feküdj csak fel az ágyba, vesd csak szíjjel a lábodat!

Fel es fekszik, s veti es.

– Ha kettős kell, megtanítalak.

– Há' melyik az a kettős?

– Megmutatom. Most. Én. – fel, s suppansad! Végezzük, s indítom táncolni, de csak, mint a medve. Na – mondom –, fel az ágyba! Még egy próba.

– Janika, hát mit csináljunk?

– Te ne törődj semmit! Megtanulsz!

Háromszor-négyszer megcsináljuk, s há' eccer koppan az ajtó, s jó a postás...

Lejegyezte: Ábrahám Judit
(Zerkula és a Szigony zenekar - CD, FolkEurópa Kiadó)

Népek zenéje

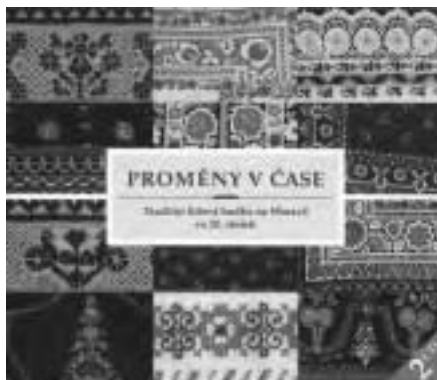
LAZEBURI

Hagyományörző laz népzene

Kalan Kiadó, Istambul, 2001

A laz vagy másképp *kolik* népről már a i.e. VIII. században beszámolnak a krónikák. A Fekete-tenger keleti partvidékén élő, kaukázusi eredetű nép gazdasági és kulturális kapcsolatban állt a görög és a perzsa birodalommal egyaránt, amelyek rövid tündöklése után hatalmuk alá gyűrték őket (bizánci, majd török uralom alatt éltek). A lazok ma mintegy 5 millióan vannak, szétszóródva Európában. Gazdag, ősi kultúrájukat szájról szájra hagyományozzák nemzedékről nemzedékre, mind a mai napig. A laz hagyományok továbbvitelében a családok nőtagjai játszanak fontos szerepet.

Az első CD-n régi felvételeket hallhatunk, a másodikon 1998 és 2000 között gyűjtött zenei anyagot. Műfajai a keservesek, a lírai dalok, a „pihenődalok” (amelyeket a mezőn végzett munka szünetében énekelnek), siratók, altatók, munkadalok és a „*horon*”-t, a körtáncokat kísérő dallamok. Hallgatásuk páratlan élményt nyújt a keleties hangzású zenék kedvelőinek.

PROMĚŇY V ČASE HAGYOMÁNYOK AZ IDŐBEN

20. századi hagyományos morva népzene
Gnosis Kiadó, Brno, 2002

A morva régió fontos szerepet játszik az európai kultúrában, még ha önálló államisággal, politikai alakzattal nem is rendelkezik. A morva kultúra egyik leggazdagabb ága zenei hagyománya. Oly bőséges a termés, hogy lehetetlen két CD-n a maga teljességében bemutatni, így ez a válogatás tudományos igénnyel törekszik a reprezentativitásra.

A morva kultúra, akárcsak a népzene, határhelyzetben van, egyaránt megtalálhatók benne a nyugat-európai (pl. cseh, német) és a keleti (szlovák, ukrán, magyar, román) népzenével való kapcsolódási pontok.

Az első CD-n az archívumokból származó felvételek hallhatók, amelyeken adatközlő muzsikások játszanak, valamint a 2. világháborút követő időszak népzenei feldolgozásai, amelyek a Cseh Rádió stúdióiban készültek. A második CD-n napjaink felvételeit hallhatjuk (általában az együttesek kiadásában meg-

jelent főlvételekről), amelyek a politikától, a kereskedelem igényeitől függetlenül, elkotelezett személyek, csoportok tevékenysége nyomán jöttek létre.

Izgalmas kísérlet egyetlen egységként értelmezni és bemutatni azt a folyamatot, amelynek nyomán a hagyományörző parasztmuzikusoktól eljutunk napjaink – nevezük így – morva táncmuzikájáig.

LÍVŌD LŌLŌD - LÍV DALOK

Stalti család

Riga, 1998

A lívek talán Európa legkisebb népcsoportja, távoli nyelvrokonaik, hiszen a finnugor nyelvcsalád balti ágához tartoznak, Lettorszában élnek. Ma mindössze ötszázan vallják magukat lívnek. A Stalti család is ehhez a kisebbséghez tartozik és talán ők az utolsók, akik a lív nyelvet anyanyelvüknek ismerik el. A Stalti család folklórmozgalmat kezdeményezett Lettorszában: 1976. november

11-én Rigában megalapították a Skandiníei folklóregyüttest –, s a hagyományokkal (dalokkal, táncokkal és szokásokkal) felfegyverkezve küzdöttek a szabad és független Lettorszáért. A felvételeken hallható altató, lakodalmi és munkadalok, táncdallamok hordozzák a lív nép üzenetét a világ kis és nagy nemzetei számára.

GAJDOŠI 1 - DUDÁSOK 1.

Akcent Kiadó, Bratislava, 2002

Szlovákiai hagyományörző dudások felvételeit hallhatjuk ezen a CD-n. Az egykori pásztor apát és a családi hagyományokat továbbéltező fiát, id. és ifj. Jozef Kostúrt (szül. 1922, ill. 1959), Tibor Kobličeket (szül. 1937) – a '92-es sevillai és a 2000-es hannoveri világkiállítás résztvevőjét –, Martin Tesákot (1950), aki szintén továbbadta tudását Matuš fiának, valamint a beszercebányai Lubomir Tatarkát (1958).

Sándor Ildikó

Táncházak, folk-klubok

HÉTFŐN

Magyar táncház

MAROSVÁSÁRHELYI

FOLK CENTER TÁNCZHÁZ

minden hétfőn 19 órától

Maros Művészegyüttes próbaterme

Muzsikál: Moldován István és zenekara,

ÖVES együttes

Marosvásárhely (Tg. Mures, Revolutiet nr. 8)

Tel.: 00-40-744-699915 (Czerán Csaba)

SZABADSÁG TÉRI MAGYAR TÁNCZHÁZ

szeptember 9-től minden hétfőn fél 8-tól

Felváltva muzsikál a Nefelejcs zenekar

és Földi Pál zenekara.

Táncokat tanít:

Ecsedi Tóth Árpád és Szász Katalin

Kilépő: 300,- Ft

Budapest, V. ker., Szabadság tér 2. II. em.

Indiai zene

CALCUTTA TRIÓ Indiai Zeneklub

minden hónap első hétfőjén 19 órától

Belépő: 400,- Ft

Marczibányi téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a

Tel.: 212-0803

Ír koncert és táncház

GREEN FIELDS

minden hétfőn 19.30 órától

Vendégművészek:

ír zenészek és ír sztepptáncosok

Belépő: 350,- Ft

Fővárosi Művelődési Ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 203-3868

KEDDEN

Magyar táncház

MUZSIKÁS GYEREKTÁNCZHÁZ

szeptember 24-től minden kedden

17.00-18.30

Oktató: Littner Anita és Bakonyi Ernő

Belépő: 180,- Ft

Fővárosi Művelődési Ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 203-3868

FŐISKOLÁS TÁNCZHÁZ

kéthetente kedden 20 órától

Nyíregyházi Főiskola Hallgatói Centruma

Muzsikálnak: a főiskola népzene-sz hallgatói

4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b

Tel.: 42/402-488/2128.m.

ZURBOLÓ TÁNCZHÁZ KOLOZSVÁRON

október 22-től minden kedden

17-19 gyermektáncház

19-24 felnőtt táncház

Házigazda: Könczei Csongor

Tranzit Ház; Kolozsvár, Balitiu 16 (Malom u.)

Tel.: 0040.64/194-039

tanchaz@zurbolo.every1.net

GYERMEKTÁNCZHÁZ NAGYVÁRADON

minden kedden 16-18 óráig

külön az óvodásoknak és az iskolásoknak

Szervező: Csillagocská Alapítvány

Helyszín: a református templom alagsora

Nagyvárad, Stefan ce mare

Információ: Benedek Árpád

Tel.: 0040-745/268-218

ÍR TÁNCANFOLYAM

minden kedden 19 órától

Barn dance, Ceili és Kezes táncok tanítása

Táncoktatók:

Balogh Melinda és Vadányi Gabriella

Belépő: 400,- Ft

Marczibányi téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a

Tel.: 212-0803

SZERDÁN

Magyar táncház

UTOLSÓ ÓRA TÁNCZHÁZ A FONÓBAN

minden szerdán 20 órától

Házigazdák: első szerdán Téka,

második szerdán Tükrös,

a hónap utolsó szerdáján a PALATKAI zkr.

Fonó Budai Zeneház

1117 Budapest, Sztregova u.3.

Tel.: 206-5300

TÁNCZHÁZ NYÍREGYHÁZÁN

havonta egy szerdán 18 órától

Muzsikál a GÖRICE zenekar

Inczedy György Szakközépiskola

4400 Nyíregyháza Árok u. 53.

Tel.: 20-3525886, 30-3214676

HARGITA NEMZETI SZÉKELY

NÉPI EGYÜTTES TÁNCZHÁZA

minden szerdán

17 órától gyermektáncház

19 órától felnőtt táncház

Csikszereda, Városi Művelődési Ház

Tel.: (0040) 66/171-362

GYIMESI ÉS MOLDAVI TÁNCZHÁZ

minden szerdán 20.00-01.00

Belépő: 500,- Ft

Marczibányi téri Művelődési Központ

1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a

Tel.: 212-0803

Balkán táncház

KOLO TÁNCZHÁZ

minden szerdán 19 órától

Belépő: 400,- Ft

Ferencvárosi Művelődési Központ

1091 Budapest, Haller u. 27.

Tel.: 216-1300

Délszláv táncház (szerb, horvát, makedon)

TANAC TÁNCZHÁZ

októbertől minden hónap utolsó szerdáján

19.00-23.00-ig

Muzsikál a VIZIN zenekar

Táncoktató: Szávai József

Ifjúsági Ház

7622 Pécs, Nagy Lajos király útja 13.

Tel.: 72/330-211

CSÜTÖRTÖKÖN

MATOKABINDE TÁNCZHÁZ

minden csütörtökön 20 órától

Asylum Klub (Kosztolányi Pincklub)

1093 Budapest, Mátyás u. 7.

TÁNCZHÁZ NAGYVÁRADON

október első hetétől minden csütörtökön

18 órától tánctanítás

20-24 óráig táncház

Muzsikál a Komló zenekar

Információ: Miklós János

Tel.: 00.40-72/2889-813

GHYMES KLUB

minden hónap első csütörtökön

Fonó Budai Zeneház

1117 Budapest, Sztregova u. 3.

Tel.: 206-5300

Balkán táncház

RECE-FICE TÁNCZHÁZ

minden héten csütörtökön 19 órától

Belépő: 400,- Ft

Fővárosi Művelődési Ház

1119 Budapest, Fehérvári út 47.

Tel.: 203-3868

PÉNTEKEN

MAGYAR TÁNCZHÁZ

október 3-tól minden pénteken

18.00-19.30 Aprók tánca

Belépő: 200,- Ft

20.00-24.00 Felöltött táncház

Belépő: 400,- Ft

Ferencvárosi Művelődési Központ

Budapest, IX. Haller u. 27.

Tel.: 216-1300

CSÍK ZENEKAR TÁNCZHÁZA

minden hónap harmadik péntekén

Oktatók: Haránt Eszter, Lukács László

Erdei Ferenc Művelődési Központ

6000 Kecskemét, Deák Ferenc tér 1.

Tel.: 76/484-594 (Börönte Erika)

TÉKA TÁNCZHÁZAK PÉNTEKEN

GYERMEKTÁNCZHÁZ 17 órától

TÉKA KLUB 24 óráig

szept. 6., okt. 4., nov. 8., dec. 6.

Házigazda a Vadrózsák Néptáncgyüttes

Angyalföldi Gyermekek és Ifjúsági Ház

1138 Budapest, Dagály u.15/a.

Tel.: 330-5357, 349-7761

GYERMEK- ÉS FELNŐTT TÁNCZHÁZ

szept. 27., okt. 11., nov. 15., dec. 13., jan. 17.

18-22 óráig

Házigazda:

Timár Sándor és a Csillagszeműek

Virányosi Közösségi Ház

1125 Budapest, Szarvas G. út. 8/c

(156-os busz végállomása)

Tel.: 200-8713; 275-1394

MÁNE KLUB - Magyar táncház

októbertől havonta egy pénteken

Magyar Állami Népi Együttes táncosaival

és hagyományörző vendégekkel

Budapest I. Corvin tér 8.

Információ: Pallagi Pál - tel.: 20/390-4816

pallagi.pali@hagyomanyokhaza.hu

www.hagyomanyokhaza.hu

Hagyományok Háza

1011 Budapest, Corvin tér 8.

CSOMBOR Klub és táncház

minden pénteken

Erkel Táncgyüttes próbaterme

1088 Budapest, Szentkirályi u. 26.

Tel.: 30/3535-822

KOLOMPOS TÁNCZHÁZ FELNŐTTEKNEK

szeptember 6-tól kéthetente

pénteken 20-23 óráig

Táncoktató: Szántai Levente

Belépő: 500,- Ft

Csekovszky Művelődési Ház

1172 Budapest, Hősök tere 9.

Tel.: 253-5270

www.kolompos.hu

CSÜRRENTŐ TÁNCZHÁZ és tánckurzus
minden második és negyedik pénteken
I. 16-18 óráig 50 moldvai tánc részletesen
3 hónapos kurzus: 3000,- Ft
II. 18-19.30-ig Tündérbert moldvai
gyermektáncok (iskolásoknak)
Belépő: 150,- Ft
III. 19.30 Csürrentő tánc ház
Házigazda: Tündik Tamás és Klopp Katalin
Belépő: 350,- Ft
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

KERÉKES EGYÜTTES TÁNCZHÁZA
szeptember 20-tól kéthetente pénteken
19 órától gyimesi, moldvai csángó táncok
Házigazda: Várkonyi Tekla és Barsi Csaba
Megyei Művelődési Központ
3300 Eger, Knézich K. u. 8.
Tel.: 36/ 311-954

Délszláv tánc ház (szerb, horvát, makedon)

KOLO EGYÜTTES TÁNCZHÁZA
minden hónap első péntekén 20 órától
Belépő: 350,- Ft
Művelődési Ház
2316 Tököl, Kossuth L. u. 66.
Tel.: 24/479-284

SZOMBATON

Magyar tánc házak

KALAMAJKA TÁNCZHÁZ
szeptember 28-tól minden szombaton
17.00-18.00 Aprók tánca
Vezető: Fábrián Éva
19.00-20.30 Tánc tanulás
Oktatók: Tólas Ágnes és Bohus György
20.30-24.00 Kalamajka tánc ház
23.00-02.00 Össznépi vigadalom
Belvárosi Ifjúsági Ház
1056 Budapest, Molnár u. 9.
Tel.: 317-5928

KOLOMPOS GYERKEKTÁNCZHÁZ
szeptember 28-tól
kéthetente szombaton 17.00-18.00
Tánc tanító: Szántai Levente
Belépő: 300,- Ft
Csekovszky Művelődési Ház
1172 Budapest, Hősök tere 9;
Tel.: 253-5270

TÁNCZHÁZ a Tánc házban
szeptember 14-től havonta egy szombaton
Házigazda: Alba Regia Tánc együttes
18.00-19.00 Aprók tánca
19.00-23.00 Felöltő tánc ház
„Tánc ház”
8000 Székesfehérvár, Malom u. 6.
Tel.: 22/312.795

HALAS TÁNCZHÁZ
havonta egy szombaton 20 órától
mindig más tájegység és tánc tanító
Muzsikál az Ördögös zkr. és vendégeik
Kiskunhalasi Művelődési Központ
6400 Kiskunhalas, Bokányi D. u. 8.
Tel.: 30/903-5128 (Maruzsenszki Endre)

HEGEDŰS GYERKEKTÁNCZHÁZ
szeptember 28-tól
kéthetente szombaton 15.30-tól
Szókraténusz Játékmúzeum
6000 Kecskemét, Gáspár A. u. 11.
Tel.: 76/481-469

APRÓK TÁNCA ÉS JÁTSZÓHÁZ
szept. 28., okt. 12., okt. 26., nov. 16., dec. 7.
16-18 óráig
Muzsikál: Mező együttes
Belépő: 250,- Ft
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

Klezmer tánc ház

PANNÓNIA KLEZMER BAND
KONCERTJE ÉS TÁNCZHÁZA
minden hónap első szombatján 19.00 órától
17.30-tól autentikus zsidó táncok tanítása
Táncoktató: Rudas Judit
Belépő: 400,- Ft
Fővárosi Művelődési Ház
1119 Budapest, Fehérvári út 47.
Tel.: 203-3868

Görög tánc ház

MASKARADES
okt. 12., dec. 7. 18.00-22.00 óráig
Belépő: 500,- Ft
Csokonai Művelődési Központ
1153 Budapest, Eötvös u. 64-66.
Tel.: 307-6191

MYDROS EGYÜTTES GÖRÖG TÁNCZHÁZA
minden harmadik szombaton
17.00-21.00 óráig
Dési Művelődési Központ
1097. Budapest, Toronyház u. 17/b.
Tel.: 280-6247, 280-8418
Smuk Gábor, 322-5788

VASÁRNAP

Magyar tánc ház

PÉCSI NÉPZENÉSZEK TÁNCZHÁZA
második vasárnap
17.00-tól Aprók tánca és játszóház
Belépő: 100,- Ft
19.00-24.00 Felöltő tánc ház
Belépő: 300,- Ft
Vasutas Művelődési Ház
7621 Pécs, Dr. Váradi Antal u. 7/2.
Tel.: 72/ 310-037

SZABAD BÁL
TÁNCZHÁZ ÉS TÁNC TANÍTÁS
minden vasárnap 19.30 órától
Zenélnek: Turai András és barátai
Házigazdák: Hajdú Tánc együttes táncosai
Hétférföldes Kulturális Egyesület
4032 Debrecen, Hatvani u.32.
Tel.: 30/9837-952 (Rózsavölgyi Bálint)

MEZŐ EGYÜTTES GYERKEKTÁNCZHÁZA
minden vasárnap 10.00-12.00
Cserepesház, 1144 Budapest, Vezér u. 28/b
Tel.: 363-2656

„KÖKÉTÁNC” GYERMEKTÁNCZHÁZ
minden vasárnap 10.00-12.00
Sándor Ildikóval, 1-7 éves gyerekek részére
Közreműködnek: Palya Bea, Halmos Kata
Belépő: 300,- Ft/fő
Családoknak és NOE tagoknak kedvezmény!
Marczibányi téri Művelődési Központ
1022 Budapest, Marczibányi tér 5/a
Tel.: 212-5504

„Új élő népzene 2003”

címmel kilencedik alkalommal hirdetünk lemez pályázatot népzenei együttesek, énekes és hangszeres szólísták részére. A pályázatra olyan műsorszámokkal lehet jelentkezni, amelyek eddig még CD-lemezen nem jelentek meg. (Hangkazettán való korábbi megjelenés nem kizáró ok.)

A szakmai zsüri minden egyes tagja a teljes anyagot meghallgatva teszi meg javaslatát. Szólístáktól legfeljebb hat-, együttesektől legfeljebb tízperces hangfelvételt várunk. Szerkesztési okokból kérjük, hogy egy blokk ne legyen hosszabb öt percnél! A zsüri tagjai arról döntenek, hogy mely műsorszámokat javasolják hangfelvételre. A zsüri külön nem értékeli, de a szavazati arányról minden pályázó értesítést kap.

A zenei szerkesztő-rendező (Havasréti Pál) a stúdióban rögzített felvételekből – szakmai és szerkesztési szempontok alapján – állítja össze a CD és hangkazetta anyagát. A stúdiófelvételre 2003. elején kerül sor. A hangfelvétellel érkezők előzetes egyeztetés alapján útiköltség-hozzájárulást kapnak.

A CD és hangkazetta megjelenését 2003. március 29-30-ára, a XXII. Országos Tánc háztalálkozóra tervezzük, ahol *Az Új élő népzene 9. CD* élő lemezbemutatóját is megtartjuk. A válogatásra felkerülő előadók bruttó 1.500,- Ft/perc tiszteletdíjban és tiszteletpályázatban részesülnek, a megjelenést követően.

**A pályázati kazetták beérkezési határideje:
2002. október 31.**

A pályázathoz egy minden szükséges információt tartalmazó mellékletet kérünk csatolni. Ebben szerepeljen a pályázó neve, levelezési címe, telefonszáma (fax-száma, e-mail-címe). Kérjük feltüntetni az egyes műsorszámok címét, időtartamát, a tájegységi hivatkozásokat (esetleg a gyűjtők nevével), számonként a közreműködők nevét és hangszerét, valamint az elhangzó dalok szövegét. Hiányosan dokumentált és késedelmesen benyújtott pályázatokat nem tudunk figyelembe venni.

postacím: Tánc ház Egyesület, 1255 Budapest, Pf. 153.
cím: Budapest, I. Corvin tér 8., II. em. 406.
telefon/fax: (36.1) 214-3521
e-mail: tanchaz@mail.datanet.hu

A megpatkolt boszorkány

Odahaza Hadikba vót egy jó kovácsmester. Mindig vót két-három legénye, akikkel dógoztatott. Szerette a jó, kemén legényeket. Nem es fogadott fel akármelyenyeket. Ezek a legények ott es laktak nála. A mihely mellett vót egy kamaracska, abba háltak.

Egy üdőbe éppe két legénvel dógozott a mester. Az egyik legén napról napra sárigabb lett, a testye posztult. Reggelente elig bírta esszegyűjteni a csontjait. Mondja neki egyszer a társa:

– Te, mi van vélléd? Napról napra sárigabb vagy, immá csak hálni jár beléd a lélek. Mi eszen tégedet?

– Hallod-e, nem es tudom, monnyam-e vaj ne monnyam?

Egy üdőtől fogva akkara nyomorúságot húzok, hogy belé

kell posztuljak. Egy üdeje minden

éjen, éjfélekor jó bé ide a

kamarába egy fejrénep. Kantárt

üt a fejembe, én lóé változom abba

a helybe. Akkor ül fel reám, s

egész éjen egyet hajkász. Kerüljük

kereken a világot.

– Te szerencsétlen, métt nem mondtad hamarább? Ennek van orvosságja.

– Mit tudjak csinálni, hogy megszabaduljak tőlle? Imá félek lefekünni. Reked ki az eszem minden este. Tennap éjen es odavótunk a Szent Gellért

hegyire. Ingemet a fejrénep

megkötött egy fához, s elment

a boszorkagyülésbe. A szememvel

láttam. Ember eszem vót, de

meg vótam kötve, nem tudtam

magamon segíni. Odafenn

akkara setéség vót, hogy vágni

lehetett vóna. A setéségbe vót egy

nagy fényes lik. Azon úgy jártak

ki s bé a boszorkák, mind egy

lakadalmas háznál. Ki seprún, ki

osztovátán, ki lovon.

– Hadd el, ne búsulj! Ma éjen

megfogjuk azt a fejrénepet.

– Hogy, te?

A legén kitanýtotta a társát,

hogy mit kell csinálni. Akármí

legyen, nem szabad elaludni.

Mikor a fejrénep bélépik, akkor

bal kézzel visszafelé rántsa ki a gagy a korcából a gagyakötőt, s

üsse a fejibe. A többit osztán elrendezik.

Este a legények bémentek a kamaracskájikba, lefeküdtek. Nem

aludtak el. Ahogy közeledett az éjfé, egyre jobban féltek. Utóján

úgy rizgtek, mint akit a hideg ráz. Éjfélekor szép csendeszen

megnyíltott a kamaracska ajtaja. Bélebbegett egy csudálatos, szép

fejrénep. Fejér gúnya rajta, a haja leeresztve. A kezibe a kötőfék.

Ment a legén ágyához, hogy a kantárt a fejibe üsse. Na, de az se

vót rest. Úgyesen kirándította a gagy a korcából a kötőt s belévágta

az asszonnak a fejibe. A fejrénep abba a helybe lóé változott.

Lett belőle egy szép fejér ló. Akkor a kovácsok megfogták, felültek

rea, s hajnalig hajkászták. Hobba verték, sorkolták kegyetlenül.

Nem kimilték. Reggel osztá bevítették a mihelybe, s megpatkolták,

kivették a fejiből a kantárt s elcsapták, menjen Isten hírvél.

A legények hamar bémentek a kamaracskájikba. Üdőbe munkába

állottak. Nem szóltak senkinek semmit. Délig verték a vasat.

Délkor, mikor meghúzták a harangot, eszibe jutott a kovácsmesternek, hogy azon a napon még nem es ett. Bémenyen a házba nagy haragason, s azt mondja:

– Asszon! Az istenlovadot! Há se reggeli, se ebéd? Semmi hang.

Nyítsa bé az ajtókat:

– Asszon, hol vagy? Nem hallasz?

Akkor a nagyházból valami nyörögést hallott. Bémenyen. Há, a

felesége nyöszörög az ágyba. Úgy bé vót takarózva, hogy csak a

szeme látszott ki a donyha alól. Kérdi a mester:

– Mi a nyavalya bajod van?

Tennap még semmi bajod se vót.

– Jaj, ember, híjon orvos! Halok

meg, halok meg. Vége az

életemnek.

A mester elszalasztotta az egyik

legént Andrásfalvára, met csak

ott vót orvos. Na, jó a doktor,

felemeli a donyhát az asszonról.

A lábai földbegyűkereztek s a haja

égnek meredett. Az asszonnak a

kezsein es, s a lábain es patkók

vótak.

– Hát e' miféle? Immá negyven

esztendeje orvos vagyok, de én

még elyent nem láttam.

Nem vót mit tenni. Az asszonnak

bé kellett vallani, hogy mi történt.

Ő szerette a fiatalabbik legént

s éjjelente nyergelgette, met

boszorkán vót, szépasszon, ahogy

mondatódik. S az éjen a legények

megfogták s megpatkolták.

Akkor behútták a legényeket, s

azok es megmondták, hogy úgy

vót. A kovácsmester kárinkodott.

Az orvos nem tudta, hogy mit

csináljon az asszonval:

– Hát, én most hogy vegyem le

innet ezeket a patkókat?

Akkor a tanoltabbik legén azt

mondotta:

– Hagyja el, doktor úr! Ahogy

feltettük, úgy le es vegyük.

Úgy es lett. Másnap éjjel a legények esent lóé tették a kovácsnét s

lehúzták róla a patkókat.

A mester úr erőst szégyellette a dógot s szerette vóna, ha nem

tudódik ki. Erőst megkönyörgött az orvosnak es s a legényeknek

es, hogy az istenét, ne mondják senkinek, met kacagságra lesznek

véve a faluba. Még egy szomszédasszon es bífurakodott, mikor

ment oda az orvos a kovácsékni, azt es megkérlelte, hogy ne hírelje

a dógot. Azok, mind fogadták, hogy hallgatnak, még es, másnap

az egész falu tudta.

Lássák-e, elyenyek az emberek. Nem áll meg bennik a szó. De

kentek se mondják senkinek!

Kóka Rozália
(Egy asszony két vétekecskéje)

Grafika: Horóczy Margit

A MESE ÖRÖK

Egy mesés hét Vidornyalakon

Létezik egy hely, ahol minden megtörténhet. Mesék elevenednek meg, (papír)sárkányok röpködnek, Trip-latokájú Tódor, a malac megsétáltatja Palacsintafülű Edwardot, a vadászkutyát... A helyszín a mesés kis falu, Vindornyalak, a jó tündér Pálfalvy Dorottya, a Budapestről Zalába költözött meseíró, aki barátaival már a negyedik nyáron szervezte meg a mindig megújuló mese- és játszóházat. Itt a gyerekek egy hétig nemcsak mesét hallgathatnak, bábszínházat nézhetnek, de hagyományos népi játékokkal és mesterségekkel is megismerkedhetnek, a kürtőskalács-sütéstől a fazekasságig. Mindezt szüleikkel vagy tanítójukkal együtt tehetik, aminek manapság, a tévé- vagy video-dajka korában külön értéke van. S ami az országban egyedülálló: a kis parasztházban meseillusztrátorok (idén: az Óperencián Túliak Társasága) időszakos és állandó kiállításait láthatjuk. Aki teheti, már csak azért is keresse föl Vindornyalakot, hogy Gyólai Gabriella különös fantáziájú és különleges aprólékossággal kidolgozott képeit megcsodálja!

Sokan kimondták már korunkról a diagnózist, hogy a megismerés végletesen töredékes lett, hogy a legtöbben képtelenek információ-töredékekből egész világképet építeni, lelki és szellemi egészségüket megtalálni. A terápiát is sokan keresik már, s az utóbbi években a „meseterápia”, szó szerint és képletesen, szintén a látókörünkbe került. Egyre több mesekonferencia, tábor, mesemondó és -író verseny, találkozó valósul meg – elég, ha Berecz András előadásainak növekvő népszerűségére, a Kárpát-medencei magyar mesemondók éves találkozására vagy a zentai Kálmány Lajos népmesemondó versenyre gondolunk. A népmese, de egyáltalán, mindenféle igazi mese ugyanis nélkülözhetetlen; egyén és közösség egyaránt eltorzul, ha nincs jelen életében a mese, amely szimbólumai, modelljei és katartikus hatása révén segíthet visszatérni a legfontosabbhoz, önmagunk megismeréséhez.

Mára – a hagyományos közösségekkel együtt – megszűntek azok a hagyományos alkalmak, ahol a mesélés még gyerekek és felnőttek együttes élménye volt. Ezt az élő, gyógyító emberi kapcsolatot, amelyet a „gazdaságkor” tömegkultúrája nem képes megadni, nem pótolhatja a magányos olvasás, a mozi vagy tévézés sem, ráadásul a mese nemcsak az egyre inkább csak ismeretközpontú iskolából, de az egész gyermekkultúrából kiszorulóban van.

A mégis meglévő biztató jelek azonban arra utalnak, hogy amint a táncházakról is kiderült: igenis beilleszthetők a városi életmódba. A régi mesemondás és hallgatás szokását is érdemes – akár a vindornyalakéhoz hasonló kezdeményezésekkel – föléleszteni.

Dala Sára

Amennyiben Önnek, szervezetének van olyan célkitűzése, rendezvénye vagy kiadványa, mely ehhez a témához kapcsolható, és a Hagyományok Háza szakmai vagy infrastrukturális segítségére tart igényt, kérem, hogy az együttműködés érdekében keresse meg a Hagyományok Háza Közművelődési Tárat (Dala Sára néprajzi előadó telefonszáma: 201-4492, fax: 201-5164; e-mail: dala.sara@hagyomanyokhaza.hu).

Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre Programajánló

Napkeltétől napnyugtáig című programsorozatunkban a hagyományos falusi életmód hétköznapjait és ünnepeit idézzük fel a nap témájához kapcsolódó kézműves és technikatörténeti bemutatókkal, ismeretterjesztő előadásokkal, színes folklórprogramokkal. A múlttal való találkozás változatos formái és lehetőségei mellett példát kínálunk az évszázados tapasztalatok mai alkalmazására.

szeptember 14-15. Borünnep
szeptember 29. „Tök jó” nap
október 13. Erdők-mezők ajándéka
november 10. Márton-napi vígasságok - Évadzáró

„PPP - Pénteki Pajta program
Szeptember 13. és október 25. között péntekenként a Téka együttes és zenész barátai a „Magyarok Muzsikája” című, képzeletbeli népzenei vándorlásra várják a gyermekcsoportokat.

„Szombati szöszmötölés”:
Minden szombaton kézműves mesterek bemutatója fogadja a látogatókat a múzeum kiállításainban.

Információk:

vendéglátás (Jászárokszállási fogadó)
tárlatvezetés (magyarul és idegen nyelven)
Tel.: 26/502-500 • www.skanzen.hu • sznm@sznm.hu

TOBORZÓ

az 1958-ban Timár Sándor által alapított,
Európa Díjas, Kiválóan minősült

BARTÓK
TÁNCGYÜTTES

felvételt hirdet

UTÁNPÓTLÁS ÉS FELNŐTT CSOPORTJAIBA (14 ÉVTŐL)

A felvételi időpontjai:
2002. szeptember 18., 25., 27., október 2.
16:00 órakor
Budapesti Művelődési Központ
Bp. XI. ker. Etele út 55. II. em.

Tájékoztató:
Frank-Kiss Judit telefon.: 06-1-371-2782

Felelős kiadó: Margittai Katalin igazgató

EGY MAI MESEHŐS

Beszélgetés Berecz Andrással

Kiváló népdalénekesünk és mesemondónk, Berecz András mostanában új könyvének, a „Rokonok söre” című csuvas népköltészetű műfordításából összeállított antológiájának bemutatójával járja az országot. A magyarok között az 1848/49-es szabadság leverése után igaztalanul a németek italává kikiáltott sörnek kíván elégtételt szolgáltatni azzal, hogy bemutatja: a sokak által rokonnak tartott csuvas nép körében miként él tovább a sör kultusza. Ezt nem csak történetekkel, mesékkel, saját diafelvételeivel mutatja be, hanem az est végén előkerül egy kis facseber, oldalán gyönyörű faragott sörmérő kanalakkal, melyeket barátai csuvas minták után készítettek. Ezen az esti estén is sör kerül a cseberbe, s a hallgatóság kipróbálhatja hogyan isszák a sört rokonaink.

– Egy korábbi interjúd során említetted, hogy manapság egy városi ember esetében az a hihetetlenül gazdag nyelv, aminek birtokában vagy, részben a szülői házból hozott örökségnek, részben a felnőtt korodban, utazásaid, találkozásaid során felcsipegetett és megőrzött nyelvi élményeknek köszönhető. Kérlek, meséld családi hátteredről, szüleidről először.

– Budapesten, a belvárosban születtem, a Vadász utcában, szemben a vásárcsarnokkal. Volt ott zongorahangoló, kárpitós, borbély, cipész, sokszor nyitott ajtónál dolgoztak. Ha sütött a nap, kiültek az utcára. Öreg házban laktunk, belső udvara volt, macskák, szőnyegporoló, „szabadeurópa”, lecsóillat... – volt alkalmam megfigyelni, mert egyszer a rácson úgy kinéztem, hogy a fejem kinnrekedt. A fél ház a fejem forgatta, amitől nyilván a másé is bedagadt volna. Első fellépéseim is ezen a tájon „jöttek össze”, a hajnali trolibuszon. Volt egy kis hegedűm, felálltam édesanyám ölébe, cincogtam egy keveset, aztán meghajoltam. Aztán jött a Talpra magyar. Így utaztunk a Finommechanika óvodájába.

Édesanyám Kunhegyesen született. 43 éves korában szült, kései és egyetlen vagyok. Nem is engedett az „utcára”, ha tehetne, a szoknyája mellett nőtem fel. Nem volt tévénk, ma sincs. Sokat mesélt. Legtöbbet Tanka nagyapáról, aki árva volt, kisgyerekként cselédségre került. Istállóban lakott. Olyan tele is volt, hogy két felcsavart zsákdarab volt a csizmája. Tízéves kora körül csikóshoz került, bojtár lett. Jégesőben a „lú nyakáho” simult, úgy vágatott, „hogy ne verje”. Ezt édesanyám féltestvér-öccse mesélte. Híres táncos, tréfa és nótafa lett nagyapa, sok hangszeren játszott, citerán, furulyán, még olyan fúvós hangszeren is, „ami olyan volt, mint egy kövér hörcsög”, ahogy édesanyám magyarázta az okarinát. Híres volt, ahogy két bottal tudott táncolni. Negyven cigánymuzsikus temette, a tiszaburaiak, a nánaiai, a tiszaroffiak... – mind eljöttek. Lábához is, fejéhez is bort tettek. „Nagytermészeti” volt, verekedett sokat. A kupeczek kocsmájánál, a Cserepesnél egy csendőrt a kútba is megmártott, a lovat meg elköttötte, mert édesanyám nővérét, Bözsikét „hitványul” kérte meg a bálban. Ezért másnap szekéren került haza, összetörték a bordáját. Máskülönben nem haragudtak egymásra. Mire egyik a tüdőgyulladásból, másik a csonttörésből „feljavult”, egy helyen poharaztak. Naponta öt kocsmában „gyűjtött” nagyapó: „Ipartestület”, „Ónodi”... – ezek állomások voltak, mind egy-egy „zenei dialaktus”. Addig ment, amíg új dalt nem talált. Aztán sokszor hajnalban, „frissen” meg is tanította a gyerekeknek. Gábornak nagy volt a hüvelykje, hát azt kellett huzkodja a „kanapén”, az volt a bőgő, édesanyám „víkony küssel” verte ki az asztalon, hogy „ku-tya ku-tya ku-tya...”. Úgy „beszült” az a hajnali csárdás. Úgy „szaladt láb alá”. Persze citerán is tudtak-konyítottak mind. Sokszor volt, hogy a fejükben új nótával mentek iskolába. Hajnali nótával, kesztyűt eszegetve! „Jaó meleg” krumpli volt a kesztyű... – a föld kötötte.

Édesapám Gömörben, Sőregen született. A „sőreg” tokhalfajta, hasonlít a kecsegéhez. Csuvas nyelvben is így van. Szép egyutcás falu, vár alatt, nagy erdők között. Szlovákiához szakadt, de azért vásárba idejártak, főleg Salgótarjánba. Az a nóta nekik nem

volt üres beszéd, hogy „Sűrű erdő a hodályom, birkanyájam abbazárom”, mert sokan igazán odazárták: a juhot-marhát úgy verték be az erdőbe, hogy Sőregen lyukadtak ki, fináncsal mégse találkoztak. Sőtétben. Ebbe édesapám is bele volt tanulva. Akkor vette nagy hasznát, mikor az amerikai fogságból megszökött, München mellől, és Bécsnél átszökött az orosz záron. Édesapám harmadik gyerek volt, ezért ő már iskolába is járhatott. Rimaszombatban érettségizett, Prágában közgazdasági egyetemet végzett, Debrecenben bölcsészkart francia-magyar szakon, Pesten jogot. Tízegynéhány nyelven beszélt. Fordította is őket, főleg szakszövegeket. Emlékszem, ha buszra szállt, és leült, valamelyik zsebéből mindig elővett egy kis szótárat, azt „olvasta”. Otthon is a Szabad Európa mellett legtöbbit a madridi rádió bugyborékolta. A latint, az alapot, a trágyásszekéren is tanulta. A rimaszombati reáltanodából gerelyt, diszkoszt kölcsönzött egy egész nyárra, rudat a rúdugráshoz, meg fűzős bőrlabdát. Vitte haza, Sőregre. A kaszálón, legelőn, a Pogányvár oldalában, a pataknál, glottgatyabamicisapkába ezekkel ütötték a vasárnapit. Sőregen a kondás nemcsak tárogatózott, gerelyt is „hanyigált”. Édesapám vitte rá a rúdugrásra is őket. A patakon szerettek átröpdösni. Mindez a harmincas években volt.

Édesapám, a hegyvidéki katolikus palóc egyetemi hallgató, és édesanyám, az alföldi református kun zöldséges kifutó, marósztergályos tanonc- és cselédlány, persze, hogy az Egyetemi Könyvtárban találkoztak. Édesanyámat egy újságíró nő szalasztotta könyvért, akinél takarított. Érezte, hogy valaki nézi. Hát Berecz Pista volt az. Az én életem itt kezdődött. Négy gyerekem van. A nagyobbak már büszkék, hogy nincs tévénk. A kicsik még nem vették észre.

– *Ez valami dac?*

– Nekünk nem volt soha. Belenőttem ebbe... – az este héttől tízig, tizenegyig terjedő időszakban legelőnkebb az ember képzelet, legerősebb a társas igénye, többnyire ez az egyetlen napszak, mikor a család összeülhet. Ezekért az egymásra szánt órákért érdemes családot alapítani. A nagy tudatkocka is itt dobja be magát... – mmm, inkább téglá. Ül a családi fészkekben. Mint a kakukk! Ritkán mond szépet és igazat. Szerintem a gyereknevelésben nincs helye. Kirekeszti őket.

– *Nem gúnyoltak osztálytársaid a nyelvezetedért?*

– Nem. Az ő szülei épp úgy féltettek engem, mint fiamat korábbi osztálytársainak szülei, hogy kimaradok az osztályközösségből, a szüleim hóbortja miatt magányos farkas leszek, ha nincs tévénk, nem ismerem majd a közös beszédtemákat. Jámbor, jóindulatú törődés volt ez, de pont a fordítottja esett meg. Rajtam is, fiamon is. Az én időmben Ivanhoe-ról, Belfegorról indult minden szó, akkor egy idő után megsápadt, mindenki folytatni tudta a másét. „Tssss”, „dzszszsz”, „áááá”, „bojjojjong” és „báng”, mindenki tudta melyik a szóban forgó jelenet. Ezután jött az én időm. Olyat mondtam, amelyet nem hallottak, azt meséltem, amit én láttam. Persze meg is toldottam. Örömet okozott. Mókamester lettem. István fiamat is, a szegény boldog lelkit hasonló örvény kapta el. Csitítani kell. Tudom, mitől nem nyugszik a vére. Én se tudtam elviselni, ha valakinek lóg az orra. Megpukkadtam, ha nem

nevettek a mókámon. Az egyest se bántam, a méterrudat se, kokit se. Olyan is volt, hogy a „közönséggel” együtt bűnhődtem. Az egyik rajztanárom nyolcasba jártatott leghívebb hallgatósággal, kedves barátommal, úgy, hogy a fülünket magasra húzva lábujjhegyen lépegethettünk csak, így, az osztály előtt, és amikor egymás mellé „értünk”, jól összekoppantgatta a fejünket: szinkó-pa, szinkó-pa, így.

Visszatérve gyerekeimhez, kiskoruk óta minden este két-három mesét mondtunk nekik, aztán már nem tudtunk olyat kezdeni, hogy be ne fejezzék. Különösen István szedte javait, úgy tűnik. Jól beszél, az esze is mocorog. Egyszer jó fáradtan kerültem haza, ágyra estem, hát látom, kerülget. Pingpongozni akar. Mondom neki: „Pityu, ledőlök egy fél órára, mindjárt vitézbb leszek!” Lehetett tíz-tizenegy éves, azt mondja: „Amennyivel az a fél óra szorzódik, annyival osztódik a vitézség.” Na ott mese nem volt, buta arccal is pingpongozni kellett!

– *Régóta izgat, vajon rendkívüli utánzási- és beszédképességed az idegen nyelvek tanulásában is megmutatkozott-e. Ezt most csak fokozza az, hogy azt mondd, édesapád tízegynéhány nyelvet beszélt, abból tízen szakmai szövegeket is tudott fordítani.*

– Édesapám érezte, hogy nagyon nagy súly van a tarisznyájában, azt valakinek át kell adni, s kinek másnak, mint egyetlen fiának. Egész korán elkezdte nekem a latint, németet, franciát, angolt tanítani, sőt az orosz is, s ha már az orosznál voltunk, a lengyelre is kitért időnként. Sajnos, bennem nem a nyelv tanulásának szeretete született meg, hanem el-el tűnődtem egy-egy szó szépségén. Például azon gondolkodtam, hogy az „Interesse” (érdek) és „interessant” (érdekes) szavakban az tükröződik, hogy nekem az érdekes, amihez érdekem fűződik. Én itt leálltam, nem tudtam továbblépni, egy-egy szó üzenete lefékezett. Édesapám persze ettől ideges lett, érezte, hogy ennyi ideje nem lesz. El is maradt a nyelvtanulás.

A népdaltanulás hasonlít a nyelvtanuláshoz, mégis az egyikért futottam, a másiktól menekültem. Fül után könnyebben és mélyebben lehet tanulni ezeket, mint írásból. Meséim, dalaim nyelve nagyrészt élmény, gyűjtött élmény. Átmeneti formák is vannak benne. Nem nyelvjáráskutatónak való terület, kultúratörténész, pszicholingvisztikus előbb talál benne magának valót, ha már másutt nem akad kutathatója. Élő és „holt” minták a mércéim: az esztelneki Csavar Jenő bácsi és az 1513-as Nagyszombati kódex, a cihereki Tankó Imre, meg Pázmány Péter, a salomvári Gaál Sanyi bácsi, a hajdújárasi Szűcs László, meg az 1506-os Peer kódex névtelenjei, a „scriptorok”. Persze nem megfontolás emelte őket mércévé, hanem valami rajongásszerű érzés, a magas minőség áhított nyúga. Az, hogy ezek még most is, és egyre jobban lenyűgöznek. Egy-egy ritka rágcshálónak, kihalásra ítélt semmi kis gyíknak már tájvédelmi körzet jár, ugye? Egy-egy pusztuló, vagy elfelejtett, sokszor helyettesíthetetlen szót miért ne védenénk? Szép mesében egy-egy ritka, de világos szó új életre kelhet. Nálunk a „tisza” és színes beszédért is „puha avarba” kell lépni. Ilyesmire a „tűzhely hamujában” szinte nincsen. Sáros

utak végén, ahová busz nem jár, ahol nincs „laborantenna”, főleg ott terem. Érdemes menni érte, mert mikor ő jön nagy ritkán, félúton elszégyelli magát, útban a kultúraosztogató központ felé – valahol az egyetemi kollégiumok folyosóin, liftjeiben – elhullatja eredetiségét. Pedig ez az ő díszes agancsa. Ez a koronája.

– *Úgy tudom, hogy mind a népzene, mind a népmesék területén Erdély meghatározó élményt jelentett számodra. Hogy kerültél először kapcsolatba Erdély népi kultúrájával, s mikor, milyen vidékekre jutottál ki először?*

– Először úgy találkoztam erdélyi hangszeres zenével, hogy egy osztálytársam elhívott a Huszonötödik Színházba, „milyen jó a zene”. Emlékszem, valami Jancsó-darab volt. Madaras József csuhában volt, ő volt az eklézsia. Hiába csépeltek a derék proletárok, a darab végére sem javult meg. Közbe-közbe fölcsendült a széki zene. Meg utána is. Lökdösött előre a kíváncsiság. Mi ez itt? Azt hiszem Sebőt kérdeztem. Miközben zenélt! Ez 1973-ban vagy 74-ben lehetett. Addig Széknek híret se hallottam. Édesapámnak, arra a ritka szavára, hogy

Erdély, mindig nyelni kellett egyet, ezt már kisiskolás koromban észrevettem. Olykor el is fordult. Később másokon is megfigyeltem, de mindig öregeken. Aztán egyszer csak itt voltak a kortársak, a „fejek”, a „nyakak”, később az „arcok”... – és csak úgy dobálóztak ezzel a szóval. Egy lélegzettel tudták kimondani. Tetszett. Na aztán a Tánccsics Gimnáziumban is jó levegő volt! Kossuth-címer volt a tábla felett! 48-as díszletnek indult, aztán „valahogy” ott maradt. Major tanár úr, az irodalomtanár minden órán mesélt valamit Kolozsvárról, szünetben Szabó Dezső füzeteket nyomott a hónom alá, meg Németh Lászlót. Itt hallottam másodszor Székéről. Osztálytársam, Nagy Balázs, most tekerőkészítő muzsikás, olyan széki diákat mutogatott, ahol a legénykék posztóhárisnyában, lábiban, gyöcsingben, szalmakalapban ballagtak. Bizonyítványosztásra mentek! „Jézusom,

Rudolstadt, Németország, 1996
Stuber György felvétele

ott így járnak? Szóval ezeknek is van bizonyítványuk!” Ilyen kérdések forogtak a fejemben. Tanított egy széki dalt is: „A kapuban a szekér...”. Ezt fújtuk osztálykiránduláson a vonaton. A Muzsikás füzetekből néztük a szöveget. Nagy Balázsé volt, ő is tartotta. Volt még neki ilyen füzete, abból brácsázgattam. Ilyen füzetes korszak volt ez.

– *Meg beat-, rock-, diszkó... korszak is...*

– Igen, 76-ban érettségiztem... – fül mögé rakható, fültakarós „frizurám” volt, de a beat, a rock hidegen hagyott. Valami rövid ideig Jimmy Hendrixre próbáltam magam „ráhangolni”, de aztán megfájult a hátam, a nyakam, a lábamat kidörzsölte! Persze a „csajokért”. Egy sikeres fickónak, osztálytársam bátyjának egyébként példásan sikerült ez az átlényegülés. Dőlt rá a gyöngébbik! Nahát persze ugyanez volt az én ártalmasnak szánt célom is ezzel a jó Jimmyvel. Ez lehetett olyan 69-70-ben.

– *Milyen zenéhez vonzódtál?*

– Szerettem a gregoriánt, a madrigálokat, a barokkot. A Kodály-Bartók-nagykapu nekem felnőtt korban tárult fel. A magyar népdal volt a kulcs. Kedveltem a flamenco-t is, azt kisgyerekkorom

óta, meg Albeniz-t, meg Villa-Lobos-t, de Fallá-t. Köszönhetem édesapámnak, a madridi adónak. Keleti muzsikáért Rétsággy Zsolt barátommal a Gorkij könyvtár zeneműtárába zárandokoltunk. Szerettük a baskír, tatár, mongol, iráni, azeri, török, indiai zenét. Vig Rudolf is odajárt, a Városligeti fasorba, akkor Gorkij fasor volt, sokszor én tüdőztem le a pipafüstjét, míg a nyírségi cigányputrikat, indiai rágákat magyarázta, padon, platánfa alatt. Ott volt a zömleszünet. Na de volt ott, a zeneműtárban két lemez, Rajeczky Benjámín népzenei lemeze a „Hungarian Folk Music”, amelyik úgy tudom, már 64-ben megjelent, meg a „Magyar Népzene 1.”! Ezek nem egyszerűen lenyűgöztek, hanem az életemet változtatták meg! Olyan fülbeszökő zenei szabadságot, hangképzést, költői szöveget, szép kiejtést kaptam én ott ízelítőül, egyszerre, ami nélkül tovább el se tudtam volna képzelni a „hátralévő” napjaimat, az életemet! Ezek a névtelen moldvai, erdélyi asszonyok, férfiak a zsigereimben kóválygó kacat dallamokat szép szerényen hátraparancsolták, átnyalábolták – arkangyalok erejével el is taposták.

– *Azt mondtad névtelenek. Nem épp a táncházakban nevesültek, váltak híressé falusi zenészek, énekesek?*

– Szó szerint gondoltam. Ezeken a korai lemezekon nem írták ki olyan óriások nevét sem, mint a széki Szabó Varga György. Védelemből. Nekik esett volna bántódásuk, hogy magyarországiaknak daloltak. A román hatalom rettegve gyűlölte az ilyesmit. Nahát ez a „tiltott”, „elrejtett”, „bujdosó” muzsika egy kicsit ismerős is volt hazulról, de azért titokzatos is egyszerre. Ha a zeneműtárat zárva találtam, a fejem megfájult, levegőért kapkodtam. Úgy éreztem magam, mint aki eltévedt, és nem találja frissen szerzett iránytűjét. Ezzel a zenével nem megismerkedni akartam, hanem otthon lenni benne. De azonnal! Volt, hogy nyitáskor már ott voltam, az ott dolgozók már hozták az „én” lemezeimet!... „Anyám, édesanyám, csobán legény vótam, lefeküdtem vala az patak martjárá, sárig es kit kégyó bébútt az kebelembe, s aki azt kiveszi, félkarját megeszi, talám édesanyám, talám kend kiveszi...” Mikor hallottam, enyém volt a világ! A moldvai csángókról sokat megtudtam Bálint Zsolttól, majd aztán hamarosan Domokos Pál Péterrel, akihez feljártam. Ő készítette fel moldvai gyűjtőutamra. Később Kallós Zoltán segített sokat.

– *Akkortájt még Domokos Pál Péterrel rendszeresen találkozni se lehetett veszélytelen...*

– Lehet, hogy engem is figyeltek, de nem foglalkoztam vele. Moldvában viszont lefogtak. Akárcsak Bulgáriában, mikor a sztráндзе-i török kisebbség közt szerettem volna körülnézni. Egyforma módszereik voltak. A hátziszákomra és a találkozásaimra nagyon kíváncsiak voltak, és mindkét társaság a szocializmus legújabb vívmányait ajánlották fotótémául: lakótelepeket, gyárakat. Az enyém se volt túl változatos. Kizárólag „tűlevelűekre voltam kíváncsi”. Botanikusnak adtam ki magam. A fényképezőgépből is mindkét helyen úgy vettem ki a filmet, hogy előbb felnyitottam a hátlapját, és napfényben összetekerve adtam át nekik, örök megőrzésre, szorgos kutatásra.

Moldva után kezdtem rákapni Székelyföldre, aztán Mezőségre, Kalotaszegre, Somogyra, Gömörre, Alföldre. Összetartozásuk izgat legjobban, „régí rétegünk” közös tulajdonságai. Ami a változatok mögött fölsejlik. És különösen a pentatónia. Szeretném ezt a szép, régi szerkezetet minden szegletében megérteni, otthonosan mozogni benne.

– *Mikor kerültél kapcsolatba a táncházzal?*

– 1975-76-ban. De csak mint hébe-hóba beálló, inkább zenekarok előtt üldögélő. Igen, inkább a lányok haragja elől menekültem táncba, nem a magam öröme. Pedig láttam, hogy táncházban, ha ülsz, kacsintgathatsz zárásig is, nem mész vele senkire, a jó táncos azonban csipásan is arany! Aztán jött a

katonaság, Kalocsa. Ott volt az első fellépésem. Tóth Feri bácsi fogott be. Ködellik a Mátrá-t énekeltem, Petőfit, Berzsenyit szavaltam, fekete atillában, lyukas csizmában. Aztán sorba jöttek a fellépések: Szalkszentmárton, Akasztó, Hajós, Bugac... Drága édesanyám mosolyogva vette észre nagyapa vonásait az ő fogdászagú fián! Azt hiszem, édesapám is sorsszerűt szimatolt.

– *Hogy volt tovább?*

– 76-78-ban meg-megfordultam a Muzsikás táncházban, majd 79 körül, mint tanulni rest, forgásban szédelő, szerb és görög táncházban kötöttem ki. Bojt lettem az ostonon, a láncánc utolsó szeme voltam, a gyors részeknél nyugodtan kicsapódhattam a székek közé, úgy se voltam szem előtt! Jó volt elvegyülni a kezdők és az örök kezdők közt. Ha nem rángattam a szomszédot túlságosan, nem volt mért haragudjon. Na ez így ment, így rázkódott egy darabig, amíg a magyar zene hiánya vissza nem zavart a magyar táncházba. Kezdttem dalolgatni, dalokat kérni, „rendelni”, új versszakoknak utána nézni. Láttam, hogy szinte csak a táncnótákat tudják, s nem nagyon forgatják. Az első hegedűs, akivel dalogattam, Hakkel Gábor barátom volt. Magától tanult, istenáldotta tehetség volt, jó szóért muzsikált – azaz hogy – csak úgy, mert szerette. Az „R” klub muzsikása volt sokáig, nekem meg bérmakeresztapám.

– *Hogy lett színpad a táncházból?*

– Olykor a táncházak befejeztivel még hosszasan mulatgattam. Kezdtem magam otthonosan érezni. Addig-addig, hogy 85-ben az „Újstílus” nevű zenekar, Ökrös Csaba, Fekete Antal, Adorján István, Péntes Géza elhívott, hogy a „Szász leányok”-at adjuk elő. Hallottak már itt-ott. Hamar a Kodály Együttes műsorára került, még abban az esztendőben, az Arany János Színházban, aztán még ugyanebben az esztendőben a Táncháztalálkozóon. 87-ben már két zenekarban találtam magam. Vizedi Balázs lett az új prímás, s nem sokkal utána megalakult az Ökrös zenekar, Molnár Mikivel, Kelemen Lászlóval, Kozák Jóskaival, Kozma Gyulával. Abban is benne voltam. Volt sok fellépésünk. Svájcba is járogattunk. Egyszer télen „ugrottunk ki”. Kisteherkocsi csomagtartójában, hatan, pezsgős rekeszekon, sötétben. Afgánul. Ebben az időben erdőművelő voltam a Pilisi Parkerdőgazdaságnál, helyesebben „időszaki erdőművelő sétaút-karbantartó”. Ez volt a személyimben. Döglött őzet, kutyát ástam el, szemetet szedtem, főleg a Nagyhárshegy túristaúton, sítutat építettem, erdőt ültettem a Kecse hegység oldalába. Feltárást is vezettem. Az egyik pálos kolostor feltárásnál felügyeletem alatt húsz-huszonöt diák, miskolci gimnazisták. A lányoknak én osztottam ki a körömkéféket, amivel a koponyákat tisztogatták, meg a kád esővizet, amivel lemosták. Akkor kértem el a munkakönyvem, amikor három hónapra elhívtak Amerikába. Vizedi Balázssal voltam kint. Először a New York-i görögöknél, aztán Kaliforniában, aztán még sokfelé, három hónapot. „Szabadúszó” lettem. Ma is ilyesmi vagyok. Ha hívnak: jól van, ha nem: baj. Ének- és mesemondás a mesterségem. Mestereim közt akadnak analfabéták is, de gazdag egy sincsen. Ezt az iskolát nem lehet elvégezni, bár sok szép elismerést kaptam már.

– *Milyen elismerésekre gondolsz?*

– A ciherekpataki Tankó Imre bácsiéra, aki, mikor meghallotta a tőle „lopott” nótát, azt mondta: „jó”. A méraiak, csíkiak, brassaiak, székelyudvarhelyiek „szerzett” jókedvére. Édesanyám ujjpattintásaira, aki értem barátkozott meg az erdélyi muzsikával.

– *Kaptál kitiüntetések is, most legutóbb 2001-ben a Magyar Örökség díjat, 1993-ban a Magyar Köztársasági Aranyérem-keresztet.*

– Jól esett.

– *A vonós zene mellett úgy tűnik, vonzódsz a fűvós muzsikához, meg a közös daloláshoz is, a kamarazenéhez.*

– Igen. Az Egyszólam 86 áprilisában született, ekkor volt az első koncertünk a Molnár utcában. Azelőtt legalább 5 évvel láttam Juhász Zoltánt. Azt hiszem táncházba mentem az „R” klubba, és valami mozigépész szobából furulyahang szűrődött ki, illetve fenét szűrődött, szűrőstül tört ki onnan. Ilyen acélos furulyahangot addig csak felvételen hallottam, ezért a keblemre akartam volna szegényt szorítani. Pedig nem olyan alkat. 85-ben kezdettem Csillaghegyre járni Juhász Zolti barátomhoz, későbbi keresztkomámhoz és kollégámhoz. A konyhába. Ott próbáltuk a magunk örömeire a pásztorzenét, mezei muzsikát. Aztán, kezdtük érezni, hogy kéne egy nő! Meg a „sógor”: Sáringer Kálmán! Hagy cirippeljen két furulya, én se tenorizáljak már annyit! Itt kezdődött basszbariton pályafutásom. Fábián Évikét Gödöllőn láttam valami műsorban egy-két évvel azelőtt. Gyimesit énekelt. Gyönyörűen, természetesen. Nahát nagyon tetszett. Könnyen egyeztünk, ma is azonos az ízlésünk, hamar „összeszimoltunk”. Így lettünk Egyszólam.

– *Hogyan kezdted a mesemondást?*

– Úgy, hogy kihallgattam Hőgyészen a függöny mögül egy idősebb mesemondó asszonyt. A sok találó szó szétcsapott a hallgatóság sorai közt. Láttam, ahogy hullámszik a nép, egymás vállán fuldokoltak! A szemük nyargalászott, amit hallottak, látták is maguk előtt! Ami ott volt, azt a színművészetin nem tanítják! Pedig nem biztos, hogy nem lehetne abból valamit tanítani is. Legalább egy kicsit törődni vele. A mesélő ember a hagyomány egyszemélyes színháza. Hogyan fog neki? Milyen az arcjátéka, a mozdulatai? Ezek az itthoni előadóművészetnek normális esetben megkerülhetetlen és vizsgálандó kérdései lennének! Na majd talán, ha nem lesznek már. De legalábbis megtermékenyítő lenne olyan korban, amelyben még magyarul tudó színészeink is angol-szász-amerikai szemöldökrángásokkal, Simon Templar ittragadt homlokráncaival dolgozgatnak. Na én ettől a hőgyézi-bukovinai székely nénitől bátorodtam fel, hogy én is mesét mondjak. Addig is tudtam én egy néhányat, de eztán mondogattam is, gyűjtöttem is hozzá.

Készítünk különben Molnár Erikával közösen egy filmet, amelyben a mesemondó emberek nem rövid vágásokban jelennek meg, hanem elejétől végéig elmondják a mesét. Nyugodtan rajtuk lehet hagyni a kamerát. Nem „unalmas” az egy kicsit sem! Egyébként a film a nagyotmondó mesélőknek igyekszik emléket állítani, előttük tisztelg. Azoknak, akik Szibériából, a hadifogságból, igazi nyomorúságból, éhségből és hidegből mókákkal tértek haza. Akik a saját balsorsuknak bolondsápkát ráztak, csilingelő szavakkal, a nagyotmondás álarcában. A temerini Kozákvágó Mező Sándornak, a székelyvársági Hazug Cece Jánosnak, a nyírkarázi Igazmondó Medve Györgynek, a gergyóalfalusi Hazug Pistának... – szóval a szógurigatóknak, a hangléroknak, a tódtítóknak, a háryjánosoknak. Eddig vagy 35 óra. A két világháború nagyotmondó meséiből egy XX. századi eposzt lehetne egybeszerkeszteni. Megbecsülendő csekélység ez a bolondos eposz, mert úgy tűnik, utolsó lobbanása a hagyományos falusi mesemondásnak. Élni akarásunk szép és ritka dokumentuma, itthon készült vitamin.

Készíték különben egy könyvet is, amelyben mesék vallanak a mesemondásról, a meséről magáról, és a mesemondókról. Ars poetikus költészet ez. Meséről, meseformában! Mongol, tuvai, kínai, észt, ír, irokéz népmesék... Egyelőre magyarban ilyesmit még nem találtam. Egy füzet alapján állítom össze őket, amit Tallinnban kaptam Piret Peertől, a mai észt mesemondás apostolatól. Zömében műfordítás, de persze kiegészítem majd a magam gyűjtésével és gondolataival is.

Az egyik kínai mesében például a császár kitaszított, vak fia állatos mesét tanul az állatoktól. De hát vajon ki is tudna többet

a tigrisekről, mint a tigris maga? Aztán elvetődik egy faluba, s mivel az Isten egy nyelvet s két fület adott neki, a falusi mesék is ragadnak rá. Jönnek is érte a pásztorok, meséljen nekik is! Felköltözik közéjük a havasokba. Aztán halászok jönnek érte, hogy hálókészítés közben nekik is mondjon mesét. Leköltözik a tó mellé. A halászoknak már a pásztoros meséket is figurásan mondja. S aztán mi az a halászmese?! Köss néhány bogot a történetre, kavargj egy kis hullámot, a hal magától jön! Mondott hát állatos, falusi, pásztor és halászmese, de ezek csak úgy hasonlítottak az eredetiekre, mint a hegyekben található jade kő, a dúsan faragott jade dobozkához. Szükség lett rá.

Mese-műfordításom jelent meg egyébként a Rokonok söre c. kötetemben. Ezek a csuvas mesék különben dísztelenségükben is pompásak.

– *Nem írtál még mesét te magad is? Nem volt ilyesmi felkérés?*

– De igen, ez is megtörtént. Ilyesmire biztatott korábban Czine Miska bácsi, Szécsi Margit is, Ratkó József is. Sajnálom, hogy nekik már nem mutathattam meg a zsenjét. Erre az elsőre Körmendi Lajos, karcagi író barátom „vett rá”. Azt mondta, meséljem el írásban a berekfürdői hévíz történetét! Az olyan mélyről jön! Egy év múlva megmutattam a berekfürdői író táborban, meg is jelent az „Eső” című irodalmi folyóirat „mese” számában. Az a címe, hogy „Sose Sára”. Aztán írtam én egy mesenovellát is, amelybe 15 évi mesemondásom szerzett tapasztalatait veszem számba. Bár még itt-ott csinósításra vár. Ez a cselekményt megszakító kis „közjáték” talán még egy interjúban is megállja a helyét. Na, itt van:

„Eddig jutott a mesében világyártás szépapám, de itt, hogy nagyobb levegőt vett, torkán akadt egy arra zümmögő szűnyog. Elhallgattak mind a ketten. Hallgattunk hát mind a négyen, otthonülő szépapám is, én is, világyárt papóm is, meg az a szegény szűnyog is. A lik bedugult, szél sem fú, megszakadt a szó! Oktalan, apró gyermek voltam, de azt a csekély és köteles dolgomat, talán mert mindig kéznél voltam, mindenki másnál jobban tudtam én: hoztam egy pohár vizet. Nagyon kortyolt világyártás szépapám, aztán folytatta volna, de örökké otthonülő drága szépapám megakasztotta. Azt dohogta, hogy ebbe nem volt semmi csodálatos, és nem is történt benne semmi, sok benne a papolás! Csetlő-botló, kiseded eszem járásával is felértem azonban addig, hogy ajkamon gyermekdallal, – melyet hirtelen magam szerkesztettem, később magam is zenésítettem meg, – borért szaladjak: »Telt szív nélkül, ej, haj, mit sem ér az üres füll!« Lábamon fel-, torkán leszaladt a pincel! Meg is telt várakozással színültig a szíve! Na amíg otthonülő szépapámnak szíve telt, világyárt szépapójé nehezeden kezdett! Mert fokozatosan a szívére vett egy-egy darabot a súlyos ítéletből. Kezdte is felhúzni az orrát! Hogy tovább a világeért ne húzza, megint borért szaladtam. Hadd igyék ő is! Mert már tejtől pöttyös kis koromban is azt tapasztaltam, hogy a bor barátot csinál, barátság nélkül meg nem talál a szó. Az öregeknek két deci kell a helyes orrtartáshoz! Egy, hogy fent ne hordják, egy, hogy ne lógassák. Erre is addig való kurta életem tanított meg, köszönöm is neki! Jövet még hirtelen az is eszembe jutott, hogy az ajtót kitámasszam. Ne nyöszörögjön! Mert vajudó anyám méhéből fejem csendesesen kidugván még egyet se miákkoltam én, mikor a bába már szépen, alaposan a fejembe verte: »Mesélőnek, lelkem, olyan a zaj, mint gazdának a tolvaj.«

Szárjáról a bort letörölve, világyárt szépapám most már mosolyogva mondta: Ha neked az kell, megsiklandozom én annyi csudával a füled! Vörösré vakarod!

Ezt a történetet végre akadály nélkül – az otthonülő kiváncsiságának és az aprók bámulatának tükörsima tóvizén – saját szavaiból ácsolt ladikon, és csak a balgákat nem csábító túlpartig, így úsztatta át...”

Abkarovits Endre

A nagyecsedei „Rákóczi” Kovács Gusztáv

Kovács Gusztáv a Szatmár megyei Nagyecsed községben született 1937. július 13-án, földműves gazdálkodó családban. A Felső-Tisza vidék és ezen belül szűkebb hazája, az Ecsedi-láp vidékének egyik legkiválóbb még élő verbunk táncosa. A hajdani táncos egyéniségek közül – mint Bujáki „Pokróc” Gergely, Maródi Gábor, Molnár „Lasa” Lajos – már csak ő képviseli a régi táncos generációt, a Népművészet Ifjú Mestere cím birtokosával, Murguly Lajossal együtt.

Murguly Lajos, „Rákóczi” Kovács Gusztáv, Bujáki „Pokróc” Gergely Dunamenti Folklórfesztivál, 1968., Kalocsa, Érseki-kert – Szabó Jenő felvétele

„Jó táncos családba” született, apja – „Rákóczi” Kovács Béla – szintén kiváló táncú huszárkap-lár volt, akitől nemcsak a táncot leste el, de az emberi értékrendet is örökölte, tanulta. „Mind megfogott, kicsi voltam, maga elébe állított: Na gyere csak elő! Kukorica kórót felvágta így, felfeszítette azt a horony szárát, kettőt, oszt akkor által dugta rajta, megvizette, oszt akkor elkezdte húzni. Az meg visított, cincogott, dandarászott hozzá, én meg táncoltam rá, azt hittem, hogy az hegedű! Hát, hogy legyenek őszinte: apám nagyon jó táncú vót. Annak mindegy vót, kivel táncolt, csak jó legyen. Nem bánta cigány, magyar; egyforma. Az azt mondta: Nincsen cigány, nincsen magyar. Kettő van: becsületes ember, meg gazember.” Gusztai bácsi négy gyermeke közül csak Ildikó lánya és az ő gyermekei örökölték a táncos, mulatós természetet.

1954-ben, Dancs Lajos községi tanító vezetésével megalakult a Nagyecsed-i Táncsoport, s ennek Gusztai bácsi is alapító tagja volt. „Mi vótunk a legelső, mi. Az is úgy volt, hogy azt mondták, hogy Ecsed csak a bicskázásru’ híres! Én meg azt mondtam Dancs-nak: Na tanító úr, a kutya országát neki! Én maga mellé álok, de maga meg énmellém! Többivel ne törődjön, mi elvisszük a mirtuszt. Amikor elmentünk, gyarmaton voltunk fellépni, 6 kilométer Febérgyarmat Matolestól. Onnan a portásnak a kerékpárját elkértem. Már be voltunk öltözve, minden! Hogy lépünk mindjárt a színpadra, ránéztem az órára,

ennyi az idő. Mondom fiuk, ha valami van, mondjátok a vécén vagyok. Jövök egy pillanat, itt is leszek. Által Matolcsról. Ki voltunk dekorálva, mer én úgy hívom, dekoráció. De már bent húzta a banda. Ahogy beugrottam, bementem szaladva felfele. Hun a száz Istenbe vótál? Hallgasson! Függöny! Dancs nem tudott szólani! Én közepem két lánnyal ott szóló, akkor megkezdtem verni jobbra, balra, össze-vissza, mikor kijöttem a színpadról, Dancs átölelt: A homlokomtól kezdve, keresztbe kasul, ahol ért ott csókol: Gusztikám most már elhiszem azt, hogy, megmutassuk aztat, hogy nemcsak a bicskái híres Nagyecsed!”

1955. május 8-án, 18 éves korában készült táncáról az első filmfelvétel, amelyet Vásárhelyi László és Martin György rögzített (MTA ZTI Ft. 246.) Ekkor még csak verbunk táncát vették fel, az ezt követő években pedig a páros magyar verbunkját és magyar csárdását is filmezték :

MTA ZTI Ft. 640. 1968. VIII. 20.;

MTA ZTI Ft. 781. 1972. X. 1.;

MTA ZTI Ft. 809. 1973. III. 3.;

MTA ZTI Ft. 921. 1974. IX. 8.;

MTA ZTI Ft. 996. 1978. VII. 26.

Szívesen járta a látványos hármas csárdást és a kis és nagy oláhost is. Itt kell megemlíteni a valcert, foxot, vanszpetet. Ezek a táncok Gusztai bácsi fiatalkorában, a táncmestereknek köszönhetően nagyon közkedveltek voltak a környék fiatalosága körében, de Ecseden a csárdásnak „nagyobb keletje vót” a mulatók között.

Átütő, vidám személyisége és kötetlen, energikus táncolása sokak számára felejthetetlen élményt jelentett. Saját bevallása szerint táncával 35 éven át öregbítette szülőfaluja hírnevét, Magyarországon és a nagyvilágban egyaránt. „Kinn voltam Lengyelbe. A színpadról lekapta, Bulgárba úgy szintén. Én úgy meg ijedtem, azt se tudtam, melyik irányba menjek – szégyen férfi ember vagyok!” Feleségével 1976-ban Amerikában is vendégszerepelt, több népművész barátja (Szentés Varga Ferenc, Csombor Endre, Karsai Zsigmond, Bagó Erzsébet) társaságában, Vásárhelyi Laci bácsi irányítása alatt.

A gyűjtések, fellépések során számos neves szakemberrel kötött barátságot. Ezek közé tartozott Martin György, Vásárhelyi László, Pesovár Ferenc, Sárosi Bálint. Több alkalommal tanította őket táncolni. Megtörtént, hogy még a csizmája talpa is leszakadt a nagy buzgalomban! Egy alkalommal Laci bácsi azt mondta neki: „Úgysem nyugszunk addig, amíg el nem lopunk tőled mindent”. – „Már így is elloptatok tőlem mindent, a fejemről a haját is” – válaszolt erre Gusztai bácsi nevetve. Kodály Zoltánnal is találkozott, sőt annak feleségét, ahogy az illendőség megkívánta, meg is táncoltatta. Kodály ezután azt mondta neki: „Ecsed, Tyukod, Porcsalma, Kisar, Nagyar, Tivadar, Itt született a magyar!”

Legtöbbször a verbunkról kérdezték, aminek a különböző figuráit meg is nevezte: „Két karcsapás, hat karcsapás, bokázó, ikercsapás, a kisharang, a nagy harang, a hátrahányó, a hegyező, kifutó, siklölépés, sarokugrás, orrhegyezés, x keresztelő karcsapással, mint a huszár, amikor a kardal csap, hogy ide int, odavágok, ide csapok.”

Jó kifejező készségének köszönhetően, egyszerűen megkaphattuk a választ egy nem mindenki számára világos, fontos kérdésre: „Magyar verbunk és magyar szóló közt van különbség: Magyar szólót aztat tanicsád. A verbungot meg tanulod. Egy koreográfiolt tánc a magyar szóló. De a verbung, ahogy a jó atyám a főből adja, az úgy jött. Az szabad stílusú tánc! Az kötetlen: zenéje van, figurájai megvan, csak tudni kell összerakni. Mint amikor a levest főzi a jó gazdaasszony: egy csipet só, egy kis bors, abból egy kis kakukkfű, izé-é, amaz onnat. Osztán mikor összefött, bizony jó ízű az! Ilyen a tánc is. Össze tudjuk szépen pakolni, akkor jó! Nem csak a kezem táncol, vagy a lábam, ott etől kezdve eddig mindennek mozognia kell. Attól szívbelibb sport nincsen. Ritka búza, ritka árpa, ritka rozs. Ez a magyar szóló.”

Gusztai bácsi 2002. augusztus 16-án méltán vehette át „A Népművészet Mestere” kitüntetést. A rengeteg önfeledt táncolás és a nehéz fizikai munka sajnos az ő szervezetében is maradó nyomokat hagyott: egészségi állapota miatt már „csak” tökéletesen épen maradt visszaemlékezéseire támaszkodhatunk. Ezek közül álljon itt záróként az egyik legkifejezőbb gondolata, mely útmutatás is lehet az ifjú táncos nemzedéknek: „Amikor táncolok, akkor az olyan, mint amikor a gőz verdesi a fedőt, úgy mozog a vérem. Huncut a test, csak ki kell belőle csavarni, mint egy ruhát. Ki jön az, mindbűl, ha van egy kicsi benne, csak akarát kérdése minden! Mer: Ez a lábam, ez, ez, ez, jobban járja, mint emez!”

Busai Norbert

Vásárhelyi László tiszteletére

Kedves Vendégek!
Családtagok, Kollégák, Barátok!

Szeretett Kollégánkat, atyai jó barátunkat,
Vásárhelyi Lászlót búcsúztattuk ma.

Sírján felállítottuk az Erdélyi Tibor által faragott kopjafát. Nagyon sokan eljöttek, eljöttek az ország minden részéről, hogy elköszönjünk Laci bácsitól. A búcsúzás azonban nemcsak ránk, utódokra rótt fájdalmasan-nehéz kötelesség, hanem velejár az örökség átvételének, számbavételének nehéz feladata is. Több megemlékezés, visszatekintés is jutott számunkra ez esztendőben. Muharay Elemér decemberben lett volna 100, Martin György, Tinka, áprilisban 70 éves. Ünnepeztük Pesovár Ernő és Kallós Zoltán 75. születésnapját.

Egy nemzedékhez tartoztak mindannyian!
A 40-es években indultak, mindannyiuk életében meghatározó szerepe volt a „Regös cserkészet”-nek. A népi írók írásai alakították szellemüket, Szabó Zoltán, Féja Géza, Illyés Gyula megrázó tudósításai népünk helyzetéről, és Sinka Isván, kinek verseit szinte imádságként mondták. Ezek az élmények tették őket egy életre elkötelezetté, és érlelték elhivatottságukat: tennivalójuk van!

S szinte egy időben találkoztak két emberrel, akik meghatározták további életüket: Molnár Istvánnal és Muharay Elemérrrel. E két, annyira különböző, de tevékenységében, művészi elképzeléseiben egyformán zseniális és hihetetlenül szuggesztív ember, kik nem kevesebbet akartak, mint a néphagyományban gyökerező magyar művészet megteremtését.

Korszerű tánc- és színházművészetet, melyhez az eredeti környezetben megismert és elsajátított táncokon, zenéken, meséken és dramatikusan népszokásokon keresztül vezet az út.

S az új művészettel olyan generációkat felnevelni, melyben a hagyomány újból a „köz” kincsévé válik, éltetőjévé és megtartójává az új közösségeknek.

Bartók, Kodály életművéből ismerősek ezek a törekvések, de az úgynevezett Kodály módszer megvalósítói – azt hiszem, túlzás nélkül mondhatom – a táncosok voltak.

Ezen elképzeléseket fogadta be az 1949-ben létrejött Népművészeti Intézet, de az alakuló hivatásos együttesek – SZOT, majd Budapest, Állami, Honvéd – is mind e művészeti koncepció jegyében dolgoztak.

A szisztematikus gyűjtőmunka: Szabolcs-Szatmár, Somogy, Galgamente majd Erdély, az összefoglaló táncmonográfiák kiadása, a Néptáncosok Kiskönyvtára, az együttesvezetői

képzések megszervezése, a fesztiválrendszer kiépítése, az együttesek minősítése, bekapcsolódás a nemzetközi szakmai vérkeringésbe.

Tengernyi megvalósult munka, egy rendkívüli elkötelezettségű, hihetetlen munkabírási generáció összefogásának eredményei. A mi örökségünk: a néptánc és népzenei mozgalom!

Megvalósult álmuk a több ezer táncoló gyerek, a táncházmozgalom, a Planétás könyvsorozat, s remélem, a most induló Hagyományok Házát is ezek közé sorolhatom.

S hogy nekünk, utódoknak mi a feladatunk, azt Koós Károly szavai fogalmazzák meg legpontosabban.

„Mert azt tanultam mindenütt, azt láttam minden nagy nemzetnél, hogy az apák dolgát folytatják az utódok...”

Mert össze kellene szednünk az ország minden részéről a széjjelszórt köveket, hogy azokkal a magunk képére építhessünk. És ehhez hit is kellene, s nagy fanatizmus és rettenetesen sok munka...

Köszönjük mindannyiuknak, köszönjük Laci bácsi!

Most pedig nézzenek meg Vásárhelyi László kedves tánciaiból egy összeállítást.

Héra Éva

Elhangzott 2002. szeptember 4-én, a Hagyományok Háza színháztermében megtartott Vásárhelyi László-emlékesten.

A Jászság népviselete

A Jászság népviseletét bemutató, nagyszabású, látványos kiállítás nyílt 2002. július 25-én a jászberényi Jász Múzeumban. Az egykori jász öltözetéről számos történeti munkában olvashatunk, de a néprajztudomány figyelme csak igen későn, a XX. század második felében fordult e régió viseletkultúrája felé. A kutatók közül eddig Kresz Mária, Erdész Sándor, Tóth János, Gulyás Éva, Szabó László foglalkoztak a témával, s legutóbb Bathó Edit – régészeti, történeti, néprajzi kutatások eredményeit felhasználva, a levéltári források, valamint a még fellelhető recens anyag segítségével – kísérelte meg bemutatni a jász viselet alakulását a XVIII. századi letelepedéstől egészen napjainkig. (Fotók: Baráth Károly és Faragó László)

A Jász Múzeum kiállítása az eddigi kutatási eredményekre támaszkodva, első alkalommal mutatja be a jász viselet történeti fejlődését. A kiállítás egy rövid, vázlatos áttekintéssel kezdődik a jászok XVIII-XVIII. századi viseletéről, amelyben egy keleti jász női ruha rekonstrukciót is láthatunk a négyszállási régészeti feltárás leletei alapján. A hangsúlyosabb részt a XVIII-XIX. század képezi, amely időszak voltaképpen a jász viselet virágkorának tekinthető. Ezt követően bepillantunk a XX. századba, amikor a régi jellegzetes parasztpolgári viseletet elhagyják, s helyét átveszi az általános polgári öltözet, amely aztán a mindenkori divatot követve folytonosan változik. A XX. század legvégén azonban tanúi lehetünk a hagyományos viselet feltámadásának, s az új körülményekhez igazodó továbbélésének.

A megnyitóra július 25-én került sor a Jász Múzeum kertjében. A rendhagyó kiállítást dr. Flórián Mária néprajzkutató ajánlotta a közel háromszáz fős közönség figyelmébe, akik közül igen sokan maguk is jász viseletben jelentek meg. Flórián Mária szólt a jászok kiváltságos múltjáról, amely kezdettől fogva meghatározta életüket, és fejlődésüknek sajátos lehetőséget biztosított.

tott. Rámutatott a redemptiót követő társadalmi, gazdasági és kulturális fellendülésre, amely nagy hatással volt a jász viselet alakulására is. Végezetül hangsúlyozta, hogy szinte példa nélküli az a törekvés, amely napjainkban a régi jász viselet feltámasztása és újjászületése terén figyelhető meg.

A megnyitó ünnepségen sor került A Magyar népi viseletek című videokazetta bemutatására is, amelyet a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség készített a néptánc együttesek számára. A 90 perces anyag három település (Bag, Decs, Kalocsa) és egy tájegység (Jászság) népi viseleteit mutatja be rendkívül aprólékos gondnal, jól használható módon. A kazetta megszületésének és elkészítésének körülményeit Héra Éva, a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség elnökhelyettese és Kovács László, a film készítője tárta az érdeklődő közönség elé, majd rendhagyó módon nem a film vetítése következett, hanem a filmben szereplő tájegységek élő viseletének bemutatója. Mivel elfoglaltságuk miatt a bagiai nem tudtak az ünnepségen részt venni, a decsi hagyományörzők kezdték a bemutatót. A híres sárközi viseletet Matókné Kapási Júlia, a szekszárdi Bartina Néptáncegyüttes művészeti vezetője és Farkasné Pál Erzsébet kommentálta, miközben a hagyományörzők előben illusztrálták a hallottakat. Őket a kalocsaiai követők, Romsics Imre, a Visky Károly Múzeum igazgatója volt a viselet szószólója, a maga sajátosan ízes nyelvjárásával. Végül a jászságiak mutatták be élőben hagyományos viseletüket, amelynek érdekessége abban is rejlett, hogy mindenki a saját viseletében, s nem jel-

mezben lépett a színpadra, s az öltözetekhez kapcsolódó tudnivalókat Tajti Erzsébet népi ruhavarró osztotta meg a közönséggel.

A megnyitó ünnepség egyik meglepetése a szlovákiai Jászfalu delegációjának a részvétele volt. A történeti források már a XV. században említenek Komárom megyében, Érsekújvártól délkeletre egy Jászfalu nevű települést, de a falu és a Jászság között mind a mai napig semmilyen kapcsolat nem állt fenn. Kovács Imre római katolikus papnak azonban Magyarországon járván feltűnt a sok jász- előtagú település, s gondolta, utánajár a dolognak. El is jött Jászberénybe, első útja a Jász Múzeumba vezetett, hogy ott kutasson esetleges rokonok után. Ennek a látogatásnak az lett a folytatása, hogy a plébános úr Jászfalu polgármesterével, Habara Miroszlav úrral, Zdenka Kralovicsová asszonnyal, a kultúrház igazgatójával és Zuzana Turzová tolmács asszonnyal együtt eljött a viselet kiállítás megnyitójára, ahol nagy szeretettel fogadták a messziről jött vendégeket. A közel két és fél órás ünnepséget a Jászberényi Kossuth Rt. Porteleki Páváköre, valamint a Jászberényi Hagyományörző Egyesítés színpompás műsora zárta.

A kiállításon bemutatott gazdag viseleti anyag nagyobb része a Jász Múzeum gyűjteményéből való, míg egy kisebb egysége magánszemélyek tulajdona. A kiállításban 23 teljes öltözet (férfi, női, gyermek) látható, egy részük eredeti múzeumi darab, a másik részük azonban viselet rekonstrukció. A rekonstrukció – mely napjainkban egyre inkább elfogadott a modern magyar muzeológiában – azért volt szükséges, mert a finom kelmékből (selyemből, brokátból, taftból, bársonyból) készült viseleti darabok meglehetősen foszlott és szakadozott állapotban maradtak fenn, illetve egyes korábbi viseletek csak rajzokon őrződtek meg az utókor számára. A történeti kronológiát követő részben a beöltöztetett bábuk fölött ott találjuk az eredeti ábrázolást is, amely alapján a rekonstrukció készült. Sajátos és egyedi próbálkozás ez, hiszen meg kellett találni azokat a mai textíliákat és díszítő matériákat, amelyekkel a XVIII-XIX. századi kelmék és díszítmények helyettesíthetők. Talán ez adta az egyik legnagyobb problémát, amelyet végül is a különböző textilgyártó cégek (Arka Kft. - Budapest, Color Ruházati és Kereskedelmi Kft. - Zalaegerszeg, Best Country Kft. - Jászládány, Masterfil Text Kft. - Budapest, Pannon Flax Lenzöví Rt. - Győr, Xanta Kft. - Jászapáti) adományai révén sikerült megoldani. A kiállítás látványosságai közé tartozik egy XX. század eleji polgári szoba enteriőr valamint Fatér Györgyné jászapáti női szabó és Marinka Tóth András jászberényi szabómester műhelyének rekonstrukciója.

A kiállítás szakmai rendezői dr. H. Bathó Edit és Kókai Magdolna néprajzkutatók, a művészeti kivitelezője pedig Bánkúti Albin kiállítás-rendező iparművész. A látványos viselet rekonstrukciók a jászapáti Rokolya

A kalocsai hagyományörzők

Varróműhely tagjai – Tajti Erzsébet, Borbásné Budai Valéria, Donkóné Birkás Tünde, Tajti Ferencné, Utasi Gáborné – hozzáértő munkáját dicsérik.

A kiállítás, amelynek költségvetése sokszorosan túlnőtt a Jász Múzeum és a szakmai munkát segítő Jász Múzeumért Alapítvány anyagi lehetőségein, mint oly sokszor, most is csak komoly összefogással jöhetett létre. A gyártó cégek mellett a megvalósításhoz támogatást nyújtott a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Múzeumi Osztálya, Jászberény Város Önkormányzata, az Electrolux Lehel Kft., s mindezen túl mintegy nyolcvan vállalat és magánszemély. Ily mértékű társadalmi segítség igen ritka a magyar muzeológiában.

A Jászság népviseletét bemutató kiállítás 2003. június 30-ig várja az érdeklődő látogatókat a Jász Múzeumban.

Dr. H. Bathó Edit
múzeumigazgató

A jászapáti Borbás család jász viseletben

A JÁSZSÁGI BETYÁROK

— Borsos Sándor, Szikra Balázs, Fazekas Dávid —

*Zöld erdőbe muzsikálnak,
Ennek a híres betyárnak,
Fekete gyűrűs a sátor,
Benne Borsos Sándor táncol.*

*A mizsei csárda fala,
Sárgára van kipingálva,
Ott iszik a nagy bújába,
A betyár és bandája.*

*Vigyázz, vigyázz, Borsos Sándor,
Kütlől csókot vársz, eláruul:
A birinyi pandúr, káplár,
A kezetre bilincset szán!*

*Tóth Éva, 75 éves. Édesapja énekelte sokszor
az 1920-22-es években. Jászalsószentgyörgy,
1959. Gyűjtő: Halla János³*

A nehéz sorsú élet, a menekülés a katonaság elől, olykor az egyszerű jászsági embe-
reket is bujkálásra kényszerítette. De nem
kellett félni a kemény jász pásztorok a
Jászágban is éppen olyan elvadult népség
volt, mint aminőnek Győrffy István rajzolta
őket a Nagykunságból. 1765-ben ezt jegyez-
ték fel róluk: »Az a súlyos visszaélés tapasztal-
tatott, hogy némely paraszti állapotú em-
ber, főleg pásztor, ostoba hiúságtól elragad-
tatva a többség botránkoztatására igen rö-
vid inget hord. Hogy tehát e visszaélésnek
vége vessék, az ilyen ing viselése 25 bot-
ütés terhe alatt határozottan tilalmazzatik.«
Ezt a határozatot nem egy község tanácsa,
hanem a kerületek hozták. 1775-ben megint
baj volt az elvadult pásztornépséggel, azért
ugyancsak a kerületek szabályrendeletei
a következőképpen intézkedtek: »Gyakori
példa, hogy mezei és házi juhászok vaskos
husángokkal felfegyverkezve verekedést kez-
denek és embert ölnek, vagy a botokkal a

rájuk bízott nyájban nagy kárt tesznek. En-
nélfogva az ilyen botok használata – mint-
hogy a farkasok ellen kutyákkal úgys el
vannak látva – ezennel egyszerűen meg til-
tatik.« 1767-ben a kerületi kapitány ren-
deli: »Az rövid ing viselése és a zsíros haj,
mellyet sokak nagy botránkozására viselnek,
20 pálczáknak büntetése alatt tilalmazzatik.«
1770-ben ezt rendeli ellenük a kerüle-
ti kapitány: »Tiltatik a kávács süveg, keskeny
csákó, zsíros haj, bundán lévő sarlang, kur-
ta ing.« Úgy látszik, ugyancsak rendbontó
népség voltak a jász pásztorok, mert mint
látjuk, többször is meg kellett ismételní egy-
egy rendeletet.²²

Ahogy leírják őket, nincs rajta csodál-
koznivaló, hogy nem tartották be a törvénye-
ket a szabad jász pusztákon. A kötetben ezt
olvashatjuk még róluk: „Összejátszottak a
jász pásztorok a betyárokkal is, éppen úgy,
mint másutt is a pusztai népség. Ezért ha-
tároztak a kerületek 1754-ben a követke-
zőképpen: »A pásztorok betyároknak neve-
zett gazembereket ne tartogassanak maguk-
nál, különben 100 pálca ütéssel büntettett-
nek, azután katonának besoroztatnak.« A
tolvajszágon kapott pásztorral ugyancsak ha-
mar elbántak ebben az eldurvult világban,
amikor szőrmentén való simogatással nem
sokkal lehetett előbbre jutni a közbiztonság
terén. 1791-ben a berényi Zámbari Feren-
cet akasztófára ítélték, mert »nem tekintvén
a vonó marháknak szükvöltát... a jászberényi
pástrul 2 lovat, Jánoshida alól ismét 2 lovat,
Jákóhalmáról szintén 2 jóféle lovat ellopott,
eltolvajlott és elhúzott.«²²

Nemcsak a jász pásztorok játszottak
össze a betyárokkal, hanem a Jászág földje

*Hej, Tankó, Tankó Mária, te galád!
Te juttattad zsandár kézre a betyárt.
Először is hazug szívvel megcsaltad,
Azután meg bitófára juttattad.*

*Hej, Tankó, Tankó Mária, te galád!
Nem ölel már Borsos Sándor téged át.
Bilincset rakattál a két kezére,
Szörnyű búbánatot az ő szívére.*

*Nem verhet meg a bilincses két karja,
De verjen meg az Úristen haragja!
Fonnyadjon el a szépséges szép orcád,
Ne nyugodjál, még koporsód be nem zár!*

Halla János édesapja.³

is kinevelte saját betyárjait. Három azonos
sorsú jász betyárt ismerhetünk meg az aláb-
biakban. Név szerint a következőket: Borsos
Sándor jászalsószentgyörgyi, Szikra Balázs
jászárokszállási és Fazekas Dávid jászjákó-
halmi betyárt. Mindhárman az előbb emlí-
tett Zámbari Ferenc pásztor sorsára jutottak:
mindhármukat felakasztották. Az ismerke-
dést Borsos Sándorral kezdjük. Borsos Sán-
dor elfogásáról a következőket lehet tudni:
„Borsos Sándor szeretője Tankó Mária volt. Ő
árulta el az uraknak, akiknek pénzért szin-
tén a szeretője volt. Nála fogták meg a be-
tyárt a zsandárok. Parasztkocsiba kötözve
vitték keresztül Szentgyörgyön, 12 pandúr
lőháton kísérte. Apám, mint 6 éves gyerek,
az anyja szoknyáját fogva nézte, hogy viszik
a betyárt a nép sírásától kísérve, akiben a
jőtevőjüket látták.”

Borsos Sándor szeretője, Tankó Mária
élete pedig így alakult: „Tankó Mária Bor-
sos Sándor elfogatása után még egy pár évig
maradt csak itt Szentgyörgyön. Az urak is
elmaradtak tőle, kik pénzért szerették, de
üldözte a nép haragja is. Háza, ami a faluvé-
gen volt, gazdátlanul állt még vagy 10 évig.
A nép szájhagyománya szerint Borsos Sán-
dor szelleme járt oda minden éjjel, nagy zö-
römböléssel verte az ajtót, ablakot és átkot
szórt hűtlen szeretőjének fejére. Lehet, hogy
senki sem hallotta, lehet, hogy igen. Egy
biztos, hogy estefelé már minden jó lélek
kerülte az amúgy is elhagyott tájat. Még az
én gyerekkoromban is édesanyám és még
sok anya azzal fenyegette rossz gyermekét,
hogy »Kiviszlek és becsuklak a Tankó Mária
házába...« Minden gyerekek még a foga is
vacogott félelmébe. Még egyszer – a szem-
tanúk állítása szerint – hazajött Tankó Mária
lerongyosodva; a nagy parasztszépség igen
rút lett, boszorkányhoz hasonlított, de ro-
konsága sem fogadta be, félt a nép haragjától.
Újra eltűnt a faluból, valahol még azon a
télien a jászberényi tanyák között az útszélen
fagyott meg. De hogy hol temették el, senki
sem tudja. A rossz gyerekeket még ma is az-
zal ijesztik: »Ha rossz leszel, Tankó Mária jön
érted!« Ha valakire nagyon csúnyát akarnak
mondani, azt mondják: »Olyan ez, mint Tan-
kó Mária!«. Jászalsószentgyörgy, 1959. Gyű-
jtő: Halla János.³

III. „Deákos“ szolótáncverseny – Néptáncantológia 2002

Komárom – RÉV, Jókai Színház, 2002. november 29.-30.

A versenyen részt vehet bármely műkedvelő táncos, táncospár, állampolgárságtól illetve együttesi tagságtól függetlenül.

I. kategória – gyerekek 8 éves korig: A versenyzőnek egy felvidéki és egy maga választotta táncanyagból kell szabad improvizációt bemutatnia (max.3 perc)

II. kategória – felnőttek 16 éves kortól
férfiak: gömöri pásztorbotoló / nők: Zobor-vidéki csárdás / szólista pár: Zobor-vidéki csárdás, valamint a versenyzőnek a maga által kiválasztott táncanyagból kell szabad improvizációt bemutatnia. (max.3 perc)

A nevezési díj: gyerekek – 100.- Sk, felnőttek – 200.- Sk (személyenként)

Nevezési határidő: 2002. október 31.

A szolótáncverseny zenei kíséretét a rendezők biztosítják.

A versenybe benevezettek részére szállást és étkezést biztosítunk.

A verseny összdíjazása 20.000.- Sk

A nevezési lapokat az alábbi címen lehet igényelni:

Ifjú Szivek Magyar Táncgyűttes, Mostová 8, 811 02 Bratislava

Tel./fax.: 07/ 544 10 310 www. ifjuszivek.sk; e-mail: ifjuszivek@pobox.sk

A következő pár sort Szikra Balázsról jegyezték le: „Sokat emlegetik Szikra Balázst, aki előbb bojtár volt egy nagygazdánál, hogy így szerette meg Veront, a kis libapásztor lányt, hogy bár később betyár lett, mégis holtáig kitarzott mellette. Bár nem vehette el, hiszen elfogták, felakasztották, de a megígért kisbundát 'Vadlibától' elküldte számára.”⁴

A három betyár talán leghíresebbje Fazekas Dávid volt: „...Kétszer kapták el. Mind a kétszer Jákóhalmán. Akkor már Ráday Gedeon tűzzel-vassal pusztította a pusztai legényeket. Fazekas Dávid – ahogy egy lezármazottja beszélte – vályogödrökben aludt, csak éjszaka jár haza. Ruhástul feküdt le, de sose a vetett ágyra, hanem amögé, a fal mellé. Egyszer a Csohány Marcell istállójában csaptak rá. Vasban vitték a zsandárok Jászberénybe, a megyeházára. Még azon az éjen zörögtek Szajkó Gyuri cigánykovács ablakán.

– Tedd szabaddá a kezemet egykomám, Gyuri. – Fazekas Dávid volt. Szajkó kovács verte le a vasat róla.

Szentlászlópuszta, a Kiskunságban van Kecskemét és Szeged között. A mai Jászsztentlászló – innen is kapta a nevét – a jákóhalmi és jásztelki jászok pusztája volt valamikor. Oda hajtották a gulyát, ott pásztorkodtak a ridegtartás korában. Gyönyörű nagy puszta volt az. Szegedtől Kecskemétig rejtekhelyet adott fiainak. Igen csak addig is tartott a Rózsa Sándor világa. Fazekas Dávid is hozzá tartozott valamедig. Kossuth szabadcsapatában is vele tartott, később a szegedi vonatelfogásban is vele volt.

Aztán a gazda megharagudott Dávidra valamiért. Pedig hát egykenyerű emberek voltak mindenben.

Akkor már nem volt megállása sehol sem. Egy grófkisasszony füléből kitepte a fülbevalót. Statáriumot szabtak ki arra is, aki szállást ad neki. Vérdíjat tűztek a fejére. A pusztából menekülni kellett. Téves körözvényt adtak ki: Fazekas Dani, Jászladány. Ott keresték. Ő meg itthon bujkált a mostani Kuczki kocsmá helyén, a Kálvária közben. Nádfedeles, alacsony istálló állt ott akkor, ott húzta meg magát utolsó hűséges társával a betyár. Zsíró Menyhért adott neki szállást. A jászolban háltak. Ablakos tót vetődött be hozzájuk. Megneszelte, kik a szobatársak. Pirkadat előtt elosont tőlük. Zsíró Menyhért utána eredt, hogy elhallgattassa. Sötét volt még, nem talált a tótra. Észbekapott, baj lesz ebből. Lóra ült és bevágatott Berénybe. A megyeháza előtt sikerült előzni.

Nagy csapat zsandár indult Jákóhalmára. A puszták fiára nehéz hajnal virradt. Zsíró Menyhért nemcsak magát mentette, a jószágokat is. Vezette ki az istállóból az ökröket. Így meséli a történetet a 74 esztendő Fazekas István bácsi: – Dávid felébredt.

XIII. ORSZÁGOS SZEZONNYITÓ TÁNCHÁZ
2002. SZEPTEMBER 14.

16.00 - 19.00 APRÓK TÁNCA
 BUDAPEST TÁNCEGYÜTTES: CSIPKERŐZSIKA MESEJÁTÉK
 CSILLAGSZEMÉK, FOGÓCSKA, KOLOMPOSOK
 JÁTSZÓHÁZ, KÉZMŰVES FOGLALKOZÁSOK

19.00 FOLK MAGAZIN RANDEVŰ
 „30 ÉVES A TÁNCHÁZ” KIÁLLÍTÁS

20.00 - 05.00 FELNŐTT TÁNCHÁZ
 KÖZREMŰKÖDŐK:
 MAGYAR ÉS NEMZETISÉGI TÁNCHÁZAS ZENEKAROK ÉS TÁNCANITÓK

HAGYOMÁNYÓRZÓ VENDÉGEINK:
 ZERKULA JÁNOS ÉS FIKÓ REGINA (GYIMES)
 MAGYARPALATKAI ZENEKAR

SZÍNHÁZTEREM:
 21.00 „KESERVESEK ÉS LEGÉNYESEK KALÓTASZEGRŐL” – ORDÁSOK
 22.00 NÉPZENEI KONCERT – KALAMAJKA ÉS HALMOS BÉLA
 23.00 „FOLK SHOP” – JÁSZBÁG NÉPI EGYÜTTES

APRÓK TÁNCA 250,- Ft • FELNŐTT TÁNCHÁZ 500,- Ft

Országos Szezonnyitó Táncház Opening Táncház Ball
 FŐVÁROSI MŰVELŐDÉSI HÁZ
 BUDAPEST XI. KER. FEHÉRVÁRI ÚT 47.

TÁNCHÁZ EGYESÜLET T/F: 214-3521 www.tanchaz.hu

Azt mondja neki:

– Mit csinálsz már, Menyhért? Már megint itatsz?

De akkorra bekiáltottak a zsandárok:

– Gyertek ki!

– Gyertek be!

Nagy lövöldözés kezdődött. Szöllősi Mihály kőművesnek sokat mondogatta az apja, az ő kútágasukba is becsapódott egy lövedék, akkor hajnalban. A zsandárok felgyújtották az istállót. A tűzre a faluban félreverték a harangot. Ott szorongott Jákóhalma apraja, nagyja. Mikor már az épület széle is leszakadt, a két betyár a füst fedezéke alatt akart kitörni. A nép szétrebbent, hogy utat engedjen. De Fazekas Dávid lábauja – télen-nyáron mezítláb járt – beakadt a bő gatyaszárba. Beleesett a vályogödröbe. Kapás Pál udvarán. László Antal ráhasalt.

– Mit vétettem neked, Antal, eressz el.

– Eresztenélek, Dávid, de már jönnek a zsandárok. – Még akkor reggel énekelte a nép:

»Szomorúan virradt rám a hajnal,

Hogy megfogott engem László Antal«

Nem tudott még egyszer megmenekülni. A társa ugyan elfutott, levágtatott Szentlászlópusztára. Negyven bojtár, pásztor, betyár jött Dávidot kiszabadítani. De a betyárt nem Berénybe vitték újra. Gyöngyösnek, toronyiránt, kerülőutakon. Ott akasztották fel. A községi bejegyzés szerint – Várad Zoltán régészstanár utána nézett a levéltárban – 1854-ben. Jászapátin, Jászdózsán, a környéken mindenütt sok nótát költött a nép Fazekas Dávidról...¹

Kocsán László

1. Borzák Lajos: A jákóhalmi szegénylegény. Huszár. Az Európai Katonai Hagyományörző Szövetség folyóirata. Budapest, 1997.

2. Dr. Fodor Ferenc: A Jászság életrajza. Budapest, 1942.

3. Küllős Imola: Betyárok könyve. Budapest, 1988.

4. T. Bereczki Ibolya szerk.: Honismereti téka.

I. Jászárokszállási Ifjúsági Honismereti Szakkör: Bojtárok, béresek Jászárokszálláson. Szolnok, 1996.

Közös nevező

Beszélgetés Balogh Kálmánnal

Ha közös nevezőjét keressük, (többek közt) a Zsarátnok, a Téka, az Ökrös, a Vasmalom, a Vízöntő, a Joel Rubin Klezmer Band, a Trans-Global Underground, a Budapest Ragtime Band és a Budapest Fesztiválzenekar ténykedésének, cimbalmával bizony Balogh Kálmán ugrik be, kapásból. E szerteágazó „előélet” nyomai érhetők tetten **Gipsy Cimbalom Band**jében, mely balkáni, arab és mediterrán színeivel egyszersmind a cigányok vándorútjára is rámutat.

Ehhez az „úthoz” Balogh kitűnő kísérőkre talált: Budai Sándor (hegedű), Novák Csaba (bőgő) és Kuti Sándor (gitár) a Rajkó zenekarból, Major László (hegedű) a Zsarátnok együttesből, Kovács Ferenc (trombita) a Dresch Quartetből vagy a Budapest Ragtime Bandből lehet ismerős. Egy ezredvégi, képzeletbeli kávézóból szól a muzsikájuk; kelet-közép-európai csomópont, afféle megkerülhetetlen hely. Nem azzal a fajta érzelmi telítettséggel hat, amellyel katartikus tudott válni a Kalyi Jag vagy az Ando Drom, hanem azáltal, ahogyan újraértelmezi a szórakoztató-szolgáltató cigányzene fogalmát. Ettől a szórakoztató muzsikától azonban igen sok a tanulnivaló. Historikus értelemben a cigány muzikusok zsidó vagy magyar paraszti zenei szerepvállalására hívja fel a figyelmet, geográfikusan a román vagy balkáni cigányzene jellegzetes vérmérsékletére, és akkor még sem a dzsesszes felhangokról, sem a „talált tárgyak” beépítéséről nem beszéltünk. Illetve mégis. Hiszen amikor a Cimbalom Band a Romanyi Rota tagjaival kiegészülve **Romano Kokaló**ba ment át, nem hagyhattam szó nélkül...

*

– Kálmán, van annak története, hogy cimbalmos lettél?
– Ez egy érdekes dolog. Úgy volt, hogy az édesapám hegedűs lesz, aztán tizenkét éves korában rájött, hogy távol áll tőle az éjszakázós életmód, az ital és a többi; inkább szakmát tanult, vízvezeték-szerelő mester lett. Így én is azt gondoltam, hogy majd műszaki pályát választok. Hanem az anyai nagybátyám a híres Balogh Elemér volt – aki a mai napig sok cimbalmos példaképe –, s egy alkalommal, amikor Budapesten meglátogattuk, kérdezte, hogy tanulok-e valamilyen hangszeren, zenész leszek-e. Mi meg mondtuk, hogy nem. Erre odavitt a cimbalomhoz, állva épp fölértem, és mutatott egy h-moll sirbát, amit – az ő nagy meglepetésére – elég gyorsan megtanultam. Ezután azt tanácsolta a szüleimnek, hogy taníttassanak, mert van hozzá tehetségem. Beírtak az iskolába, s közben – tizenkét-tizenhárom éves koromban – játszani kezdtem a miskolci Avaz Táncegyüttes zenekarában. Meghatározó élmény volt, akkor találkoztam először a népzenevel, néptáncsal. Klasszikus zenét Pesten tanultam Szöllős Beatrixtól, két év alatt négyet végeztem el, majd Miskolcon jártam konzervatóriumba, ahol – a Pestről odajáró – Gerencsér Ferenc lett a tanárom. Végül a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán ugyancsak Gerencsér Ferencnél tanultam három évet, majd '80-ban diplomáztam.

Tizenkét-tizenhárom éves koromtól egy kevés cigányzenét is tanultam, azt a múlt századi, verbunkos, szentimentális magyar nóta stílust, szintén egy rokonomtól, az Anti bácsitól, de igazából nem nagyon hatott rám. Az én generációm számára ez a stílus kicsit idejét múlta, inkább a klasszikus zenét és az úgynevezett autentikus népzenelet éreztem a sajátomnak. Vavrincz András mutatott nekem először ilyen

Fotó: Huszti István

felvételeket. A nagyapám erdélyi volt, és amikor először hallottam ezt a zenét, teljesen magával ragadott, egyszerűen ismerős volt, pedig akkor hallottam először. Ekkoriban indult be a táncházmozgalom, amibe lassan én is belenőttem: tanfolyamra jártam, gyűjtéseket szereztem.

Az Avas együttesel nagyon sok helyen felléptünk, rengeteg külföldi cimbalmossal találkoztam, és ez kitágította a világot, megbizonyosodott, hogy a cimbalom egy fantasztikus hangszer. Azóta is minden olyan zene érdekel, ami megszólaltatható cimbalmon; az ember mindenhol felcsíphet egy kis információt: akár a zenéből, akár a technikából, akár a hangzásból – ezeket próbálom a magamévá tenni.

– Ahhoz, hogy hitelesen tudjál balkáni vagy zsidó zenét játszani, elég a technikai képzettség, vagy szükség van egy mélyebb, spirituális töltésre is?

– Azt hiszem, kisebb részben technikai és nagyobb részben szellemi, lelki hozzáállást igényel. Ha zsidó zenét játszok, igazán nagy különbséget nem érzek a magyar és a zsidó cimbalmozás között. Olyan új dolgot nem kell megtanulnom, amit mint technikát kell gyakorolnom. A lényeges különbség a dallamban, a díszítésben, a zene lélegzetében, tehát a stílusban van; a stílust pedig lehet tanulni, lehet tudományos módszerekkel vizsgálni. De a legfontosabb: hallgatni, hallgatni. Észrevenni azokat a moccnásokat, azokat a lelki momentumokat, amelyekkel a zenét vissza lehet adni. Valójában mi táncmuzsikusok sem csinálunk mást, hiszen a népzene nem elsődleges zenénk, városi fiataloként nem az eredeti formájában kaptuk meg, hanem másodlagosan: tanulva, hallgatva tesszük a magunkévá.

Ugyanez történik, amikor másféle zenét akarok játszani. Más kérdés, hogy például a román zene esetében egészen eltérő a technikai hozzáállás. A román cimbalmosok úgy használják a cimbalmot, mint egy ütőhangszert, vadul dobolnak rajta, míg a többi zenében puhább, finomabb módon közelednek hozzá.

– Hosszasan sorolhatók az együttesek, amelyekkel együtt dolgoztál. Ez egyfelől különleges nyitottságra vall, ugyanakkor azt is mondhatom: ez a pasas szétforgácsolja magát ahelyett, hogy egyre mélyebbre hatolna a maga útján.

– Amit mondasz, azt igaznak érzem az egyik oldalról, nap mint nap szembekerülök vele: régi probléma. Az én alapvető hozzáállásom az, hogy élvezem, amit csinálok, és mohó vagyok – sokfajta dolgot csinálok szívesen. Ez persze vezethet oda, hogy valóban elpazarlom az energiámat; hogy nem vagyok egy dologban annyira mély, amennyire kellene, vagy amennyire szeretnék lenni. Ezzel küszködöm nap mint nap. Amikor a Zsarátnok együttesben balkáni zenét játszottam, akkor nagyon hiányzott a magyar népzene, így az Ökrös együttesrel is együtt muzsikáltam, és nagyon jó érzés volt, hogy több terület is megtalálta bennem a helyét. Hogy ki mit gondol erről, vagy hogy mi lesz a vége, azon soha nem gondolkodtam; nem tartott vissza, hogy belemenjek a külföldi dolgokba.

A konzervatóriumtól és a főiskolától széles látómezőt kaptam. A modern zenével úgy kerültem kapcsolatba, hogy elsőéves koromban fölkerít Miskolcon az Új Zenei Műhely: lenne egy-két darab cimbalomra, csinálnám-e. Szívesen lementem, mert ez engem érdekelt abban az időben. Megkaptam a kottát, elkezdtem játszani, és baromi furcsának tűnt: minek ezt lejátszani. Aztán ahogy elmentem próbálni kétszer-háromszor, kiderült, hogy ez is zene, egyre jobban összeállt a kép, és egyre inkább megszerettem. A klasszikus zenével meg úgy vagyok, hogy ha olyan hangulatom van este, akkor kiteszek egy Bach-kottát, elkezdem olvasgatni... az egy nagyon szép dolog. Nekem ezek részeim.

Úgy érzem, folyamatosan fejlődök. Nem akarok megtorpanni, még mindig tanulok, tanárokhöz vagy kollégákhoz járok, és bízom abban, hogy mindezt egyre magasabb szinten fogom csinálni; persze az is megeshet, hogy lesznek olyan periódusok az életemben, amikor bizonyos dolgokban jobban el fogok mélyedni. Egyelőre örömmel szórom szét magam a világban.

– A kilencvenes évek közepén, amikor először hallottam a Gipsy Cimbalom Bandet, azt gondoltam, a hazai world musicban ez a társaság lesz az áttörés. De nem lett, sőt, a többéves késéssel készített lemezek sem fogy igazán. Mennyiben vagytok felelősek ezért?

– Nagyban. Igazából azt kell látni, hogy ez a zenekar hogyan született meg, és hogyan létezik a mai napig. Az európai világzenei fesztiválok szervezői rendeztek egy konferenciát a Marczibányi téren, és a hazai képviselők felajánlották, hogy egy zenekarral játsszak tizenöt percet, utána hátha meghív valaki. Azt gondoltam, miért ne, tizenöt percet – ami három nóta – bárkivel össze lehet próbálni. És úgy döntöttem, ezúttal egy olyan zenekart csinálok, amelyben azokat a barátaimat hozom össze, akikkel muzsikáltam már különböző helyeken, de mindig csak külön-külön.

Megvolt a három nóta; teljesen ad hoc, happységből mentünk oda, és ez nyilván érződött: valakinek megtetszett, és meghívta a zenekart egy koncertre Hollandiába. Ezután évente tulajdonképpen egy-egy ilyen alkalommal jöttünk össze. Két hét alatt összehoztunk egy repertoárt, az található a lemezen. Ez a zenekar négy évig úgy működött, hogy mindenki máshol dolgozott, másból élt. Az első CD-nk, amit Hollandiában kiadtak, az első koncert élő felvétele volt, nem kellett érte tenni semmit. Nem volt sem pénzünk, sem energiánk, sem időnk arra, hogy ezzel foglalkozzunk. De ahogy egyre több munkát kaptunk, és itthon is felléptünk egy-két helyen, eljutottunk ahhoz a ponthoz, hogy komolyabban vegyük magunkat, hogy ezt nevezzük ki fő tevékenységünknek, hogy megpróbáljunk ebből élni. Ezért jött a

CD-nk nagyon későn, és ezért van az, hogy a repertoárunk sem változott. Most tartunk ott, hogy új számokat keresünk; tovább kutatjuk a lehetőségeinket, a stílusunkat. Jelen pillanatban a Fonóval szorosabb kapcsolatban állunk, megpróbáljuk a zenekart jobban futtatni, mint idáig.

– A Romano Kokalo testvére, vagy utódja a Gipsy Cimbalom Bandnek?

– Mindkét zenekar – és a koncepció – belőlem fakad. Az én hangszerem olyan hangszer, ami köztes állapotú: nagyon jól áll neki bármilyen zene. A Gipsy Cimbalom Band koncepciója is az volt, hogy mindazokat a zenéket, amelyekben a cimbalom megtalálható, szeretem játszani. Ez a hangszeres koncepció. Viszont ha megnézem a világ számomra ismert cigányzenéit, nagyon hiányzik ebből a hangszeres hozzáállásból az énekes. A hangszeres cigányzene ugyanis csak egy része a cigányzenének; a magyarországi cigány folklórban is az énekes hagyomány a legerősebb. S mivel mi nem vagyunk énekesek, nekem mindig hiányzott, hogy énekesek is legyenek a zenekarban. Ez a hagyomány kettészakadt, pedig valamikor egyben volt. A Romano Kokalo ennek a szerves dolognak a végiggondolása. Másfelől mindig kerestem az azonosságokat, a különbségeket – azokat a pontokat, ahol a zenék találkoznak. A Kárpát-medencében létezik egy erős kultúra, amit magyar kultúrának nevezhetünk. Mondok egy dallamot, amit nagyon sokan ismernek: *Rókatánc*. Weiner Leó feldolgozta klasszikus zenekarra, de ez a dallam elvezethet a középkori táncdallamokhoz is, játsszák cigányzenekarok, Nyugat-Magyarországtól a moldvai csángókig megtalálható a különböző népzenei stílusokban, a románoknak megvan hora-dallamként, az oláh cigányok pergetőként éneklük; rengeteg előfordulási módja van, csak el vannak szigetelve egymástól. Én – mivel sok helyen jártam – abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy látom: ugyanaz a dolog hányféle arccal tud megnyilvánulni. Ez a zenekar ezt próbálja megmutatni. Az első számunk egy szatmári botoló, ami egy szép ereszkedő dallam, és bekattant, ha ennyire emlékeztet a flamencóra; mi van, ha flamencóban adjuk elő. És ahogy rátettük a hangszerekre a Nagy Pista énekével, nekem telitalálatnak tűnt. Nem lóg ki a lóláb. De azt is lehet látni, hogy a cigány dzsessz, a szving ritmizálása és az oláh cigányok pergetése nagyon hasonló. Ezek működő dolgok. Rengeteg olyan dolog van a kultúrában, amit ha különböző aspektusában is, de minden réteg ismer és élvez. Mi szeretnénk egy összefoglaló arcot megmutatni.

– Feltűnt, hogy míg a roma folkzenekarok általában kihangsúlyozzák a vendéglátós cigányzenétől való eltérésüket, a te zenekaraid erre a hagyományra is támaszkodnak.

– Ez egy nagyon érdekes probléma. Az éttermi cigányzenének fantasztikus szerepe volt a történelemben, nagyon fontos része a magyar zenekultúrának. Amikor a legszebb idejét élte, úgy futott be világszerte, akár a Beatles – mai szemmel csak a popzenéhez tudom hasonlítani. De ez a világ mára halványulóban van. Annyira megváltozott az ízlés, hogy már az én generációm sem tudja befogadni ezt a szentimentális zenét; nem véletlen, hogy én is inkább a népzene felé fordultam. Ugyanakkor nagyon sajnálom, hogy a magyar kultúrából ez az értékes rész kihál, így az adott lehetőségeken belül még szeretném a társaimmal együtt felmutatni, felvállalni.

Marton László *Távolodó*

„Érintés-Világzeném”

Etnofon Kiadó, Budapest, 2001.

ÉRTÉKMEGŐRZŐK

BESZÉLGETÉS A TÉKA EGYÜTTES TAGJAIVAL

A téka – kis betűvel kezdve – a latin nyelv által is átvett görög eredetű szó, s megőrzést jelent. Nem véletlenül nevezik így azt a kisméretű faliszekrénykét, amelynek a régi parasztházak szobájában volt a helye, s amelyben a család értékeit – az iratokat, a pénzt, a Bibliát, a sót, a pálinkát – őrizték. S az sem véletlen, hogy nagy kezdőbetűvel írva e szó azt a népzenei játszó zenekart jelenti, amelyet Tárnoki Beatrix, Vizeli Balázs, Lányi György és Havasréti Pál alkotnak. A Téka ugyanis a megalakulásakor azt a célt tűzte maga elé, hogy összegyűjti, megőrzi és tovább adja a magyar népzene kincseit. Azóta 26 év telt el, s aki ismeri e banda és zenészeinek tevékenységét – a hazai és külföldi koncertezést, táncházban muzsikálást, gyűjtést, tanítást, saját előadásukat, illetve adatközlők felvételeit tartalmazó lemezek kiadását –, az eldöntheti, hogy a zenekar jogosan nevezi-e magát Tékának.

– Először Gyuri és Palcsi titeket kérdezlek, mint a zenekarban máig megmaradt két alapító tagot a Téka megalakulása előtti időkről. Úgy tudom, korán elkezdtetek zenével foglalkozni...

– Lányi György: Én zongorázni tanultam hat évig, de nem nagyon szerettem, s mivel kikötöttem, hogy csak ehhez a tanárnőhöz vagyok hajlandó járni, amikor elérte azt a kort, hogy nem fogadott már növendéket, abba hagytam a zenélést. 13 éves koromban viszont egy lány megmutatott gitáron néhány akkordot, s ez annyira feldobott, hogy gitárt kértem a születésnapomra. Nagyon elkeveredtem, amikor a megígért hangszer helyett mandolint kaptam a szüleimtől, de aztán a saját pénzből megvettem a gitárt. Hosszú haját növesztettem, s Rollinggal, Beatles-szel, Illéssel, meg saját számokkal próbálkoztam, ám egyszer szólt a bátyám, hogy az iskolájukban népzenei játszanak, nem mennék-e el egy próbára. Addig nem foglalkoztam népzenevel: Kodályról meg Bartókról persze én is hallottam, de amikor a rádióban vénasszonyok kezdtek énekelni, rögtön kikapcsoltam, meg egyébként is a Luxemburgra volt állítva a készülék.

A próba után elkezdtem gitáron népzenei játszani – hétlépést, porkát –, majd zenésztársaim is akadtak (Szabó Imre, Schlotter Feri, továbbá egy furulyás lány és egy nagybögös srác), akikkel elkezdtünk muzsikálni, s egyszer elmentünk egy sárospataki versenyre, és arany-oklevelet kaptunk. Amikor kontrásunkat, Szabó Imrét behívták katonának, mondta, hogy tanuljak meg kontrázni. Le is vitt a Bem-rakparton lévő Muzsikás-táncházba, néztem Csoóri Sanyit, hogy miként játszik, s aztán el is kezdtem nála tanulni. 1975 őszén meghallottam, hogy Nagy Zoli is tanul kontrázni, Porteleki Laci pedig hegedülni,

s együttesük is van már, amellyel a Veres Pálné Gimnázium klubjának táncházában muzsikálnak. Lejártam én is tanulni. Poros később velem kezdett el gyakorolni, s 1976 tavaszán már tudtuk, hogy együtt fogunk zenélni. A Kassák Klubban kihirdették, hogy június 16-án Abaújszántón népzenei tábor kezdődik, s elhatároztuk, hogy erre mi is benevezünk. S mivel azt is eldöntöttük, hogy összehozunk egy zenekart, Laci a Palcsinak is szólt, akivel egy suliba járt, hogy jöjjön el ő is a táborba. Kedvcsinálóként azzal győzködte, hogy nyilván csajok is lesznek, s focizni is lehet.

– S Palcsi, te milyen előélettel érkeztél a táborba, ahol megalakult a Téka?

– Havasréti Pál: Általános iskolás koromban én is tanultam zongorázni, s kórusban is énekeltem – kitűnő énektanárunk volt –, a gimnáziumban viszont felhagytam a hangszerrel, mert úsztam, vízilabdáztam, így nem jutott rá időm. Az énekkar azonban megmaradt. Az osztályból sokan jártak táncházba, s én sem maradtam ki ebből. A József Attila Lakótelepen élt egy görög kolónia, ezért görög táncház is működött, s azt látogattuk, de nem zenéltem, csak táncoltam. A magyar tanárunk ajánlására aztán a Fővárosi Művelődési Házba és a Veres Pálné Gimnázium klubjába is eljártunk. S Poros invitálására elmentem az abaújszántói táborba, de az érettségi vizsga miatt néhány nappal később.

– L. Gy.: Lacival megbeszéltük, hogy ha Palcsi lejön, elviszi Gácsi Mikihez, aki a bőgőt tanította, mert a leendő zenekarból egy ilyen hangszeres hiányzott. Szerencsére kiderült, hogy Palcsi mindig is bőgőzni akart.

Elhatároztuk, hogy hárman alkotjuk majd a zenekart, s mivel volt egy rivális banda, úgy döntöttünk, hogy egész

Patáki Zsolt felvételei

nyáron gyakorolunk majd a Kassák Klubban, hogy őszre, amikor elkezdődik a táncház-idény, tudjunk már valamit. Hazatérve titokban elkértük a Kassák kulcsát, s nekiláttunk a próbáknak. Mivel a táborban Kovács Tivadar, a méhkeréki prímás is tanított, ennek a falunak a zenéjét gyakoroltuk, meg a domaházit. Kítettük a stopperórát, s mértük, hogy egy huzamban mennyit tudunk játszani. Harminc percre kellett feledzenünk magunkat, hogy végig tudjunk húzni egy táncrendet. Eleinte csak három percig bírtuk, majd tíz percig, s aztán már a fél óra is ment, de úgy, hogy húsz perc után vízhányogások, vérhányogások lettek az ujjaink, a Poros vonóján elszakadt a szőr, s a fával játszott – de nem lehetett megállni.

– H. P. Ősszel már táncházakban és bulikon muzsikáltunk, s a Batthyány-téri aluljáróban is próbálkoztunk – el is zavartak minket csendháborításért.

A Bartók Táncegyütteshez jártunk próbálni, s amíg a Muzsikás és a Sebő együttes kísérte a táncosokat, keményen gyakoroltunk. A szünetekben pedig kijöttek a zenészek, s mutatták, hogyan kell húzni. Csoóri Sanyi ösztönzésére az év vége felé gyűjteni is elmentünk Székre, s meghatározó élménynek bizonyult számunkra az ott töltött idő, ahogy például az öregek tanítottak bennünket.

Hazatérve már saját táncházunkat is beindítottuk a budai várban, a Műemlékvédelmi Felügyelőség pinceklubjában, Éri Péter segítségével.

1977 márciusában Nagy Zoli is átjött hozzánk a cimbalomával a rivális zenekarból. Nem sokkal utána pályáztunk a Népművészet Ifjú Mestere címre, de tartottunk erősen az elutasítástól, mert most volt az első alkalom, hogy szakmai zsűri végezte a minősítést, amelynek Martin György, Halmos Béla és Sebő Ferenc is tagjai voltak. Nagy örömeinkre megkaptuk a címet. Indoklasként a stílusos játékmódunkat emelték ki, s augusztus 20-án az Országházban át is vehettük az oklevelet.

– L. Gy.: A szakmai zsűri indoklása azért érdekes, mert ahhoz, hogy zenélhessünk, működési engedélyt kellett szereznünk az Országos Rendező Irodától, azaz az ORI-től. A meghallgatáson Korda György, S. Nagy István, Komjáthy György ültek a

zsűriben, de cigányzenész is volt benne, s amint elkezdünk muzsikálni, leállítottak minket. „Hol van a zsinóros nadrág? S mi az, hogy ilyen lisztes hangszerekkel állnak ide? „ – marasztaltak el bennünket, s az elutasításra azt a magyarázatot adták, hogy stílusalatlanul játszunk.

Rá két hónapra a Filharmónia koncertet szervezett a Vörösmarty téren, az ORI épülete előtt, amelyre minket is meghívtak, s a 154 forintot, amit fejenként kaptunk, nagy elégtétellel vágtuk zsebre, mivel pénzért még

nem játszhattunk volna. A Filharmónia szervezésében ezután országszerte muzsikáltuk a műsorunkat iskolákban és művelődési házakban, s a Mesélő muzsika sorozatban is részt vettünk. Időközben a működési engedélyt is megszereztük, mert Porost Sebő Feri hívta külföldre játszani, és ebben az időben csak az utazhatott, akinek működési engedélye volt. Mivel a Filharmónia szervezte, Feri elintézte, hogy Poros megkapja az engedélyt, innen pedig már játszani könnyedséggel intéztük el, hogy ha a prímásnak engedélye van, akkor az egész zenekarnak jár. Ez abban az időben nagy dolognak számított, hiszen a filharmóniás működési engedély sokkal magasabb kategória volt, mint amit az ORI-ban lehetett szerezni.

– A nyolcvanas évek közepétől a ti táncházatok volt a leglátogatottabb az országban: péntek esténként több, mint ötszázan jöttek össze az Almássy téri Szabadidőközpontban. Melyek szerintetek a legfontosabb állomásaitok az ide vezető úton?

– L. Gy.: 1977 őszén Palival beiratkoztunk az Óbudai Népzenei Iskolába – ő tekerőzni, én dudálni tanultam –, de a székesfehérvári népzenei táborba már tanárokként hívtak meg bennünket, majd rá egy-két évre Győrbe, Jászberénybe, Szegedre, Debrecenbe szintén oktatóként mentünk Halmos Bélával. 1978-tól már a Bartók Tán-

együtttest kísértük, illetve Palcsi valamivel korábban is, mert Virágvolgyi Mártának nem volt bőgőse. A következő esztendőben sor került az első külföldi útjainkra: először Mexikóban, majd Lengyelországban, Prágában és Bulgáriában léptünk fel, s első lemezünket is ekkor vettük fel, három és fél óra alatt a Vörösmarty téren egy négy órára kibérelt teremben, ami aztán az Egyesült Államokban látott napvilágot. Abban az időben Gaug Ági és Ökrös Csabi is a zenekar tagja volt, de csak rövid ideig. Amikor 1981-ben Porost és Palcsit kilenc hónapra elvitték katonának, ketten maradtunk Zolival. Készítettünk egy listát, hogy melyik zenész mikor ér rá, s távollétükben 27 muzsikus helyettesítette őket. 1983-ban szerveztük az első táborunkat az Örségben, a Vadása-tónál, onnan két évvel később átköltöztünk Nagykállóra, tavaly és tavaly előtt pedig Boldogkőváralján „táboroztunk”.

– Időközben személyi változások történtek a zenekarban. Nagy Zolit 1987-ben Porteleki Zoltán váltotta fel, aki tavaly átment a Méta együttesbe, Porteleki László pedig már 1990-ben kilépett a bandából...

– L. Gy.: Ő elment akkor külföldre dolgozni, Vizeli Balázs pedig ott hagyta az együttesét az Újstílust, és otthon élt Nagykanizsán. Fél évvel korábban már helyettesként beugrott a zenekarunkba, amikor a Petőfi Csarnokban muzsikáltunk, így adódott a gondolat: „Mi lenne, ha a Balázzsal muzsikálnánk?”

– H.P.: Annak idején Gyuri is tanította őt kontrázni egy győri tanfolyamon, s ha nem is szorosban, de tartottuk vele a kapcsolatot. Poros távozásakor Balázs épp nem volt zenekarnál, s kétszer leutaztunk hozzá Nagykanizsára, és faggattam, hogy mivel foglalkozik, mi van vele. Aztán amikor megkezdte a főiskolát, Gyuri bement hozzá a Kandóra, megvárta, amíg vége lesz az órájának, s meg-

kérdezte, hogy muzsikálna-e velünk. Azt felelte, hogy meglátjuk, mert kellene fél év, amíg összeszokunk.

– Balázs, akkorra már jól csengett a neved a szakmában. Felvázolnád az önéletrajzodat?

– Vizeli Balázs: Eredetileg klasszikus zenét tanultam, 1980-81-ben viszont Győrött a Népművelési Intézet által szervezett népzenei tanfolyamon Gyurkedlihez, azaz Lányi Gyurihoz jártam. Mivel Nagykanizsán a Bojtár zenekarból hiányzott a kontrás, ezt a hangszert tanultam. Innen az Újstílus együtteshez kerültem prímásnak – a távozó Ökrös Csabi helyére –, de mielőtt befejeztem volna a főiskolát, kiléptem a bandából, majd egy évig tanultam, ekkor kerestek meg a tékások.

Abban az időben nem terveztem, hogy zenélni fogok, ugyanakkor a tékások megkeresése sem hagyott közömbösen. Németországba nem utaztam ki velük, Svájcba viszont már igen. Ide utca zenélni mentünk, hogy ne a hazai közönség előtt gyakoroljunk.

– L. Gy.: Edzőtábort is csináltunk: beköltöztünk hozzánk, s akkor állítottuk össze az első CD-nk, az Erdélyország sok szép vize anyagát.

– Ezen már Bea is énekel, aki 1991-ben, 13 évesen lett az együttes tagja. Milyen út vezetett idáig?

– Tárnoki Beatrix: Sokat szerepeltem az iskolában, sereg-szemléken, énekversenyeken – hét éven át egyébként fuvolázni is tanultam –, s megjelent egy felhívás az egyik újságban, hogy Dimény Judit énekeseket vár a rádió „Vedd át a dalt!” című műsorába. Ezt véletlenül Kiss József filmrendező is hallotta, s felhívta a rádiót, hogy megtudja, ki ez a lány. A rádióból értesítettek, hogy hamarosan megkezdik „A tűznek nem szabad kialudni” című film forgatását, s meghívják énekelni. Birinyi József is közreműködött benne, lemez is készült a hangzó anyag-

ból. Egyházasokozári nénik is énekeltek rajta, én meg csupán tíz éves voltam ekkor. Akkoriban még Sebestyén Mártát utánoztam. Lovász Irén tanácsolta, hogy ne táncázás énekesektől, hanem adatközlőktől hallgassak felvételeket, s figyelmembe ajánlotta, hogy a Hungarotonnak is vannak ilyen kiadványai. Szüleim írtak Bodza Klárának, hogy hallgasson meg, de ő akkor költözött el, s nem kapta meg a levelet. Évekkel később mondta, kár, hogy nem jártam hozzá. Birinyi József táborában találkoztam Budai Ilonával, aki az Óbudai Népzenei Iskolában tanított, s hívott, hogy tanuljak nála népi éneket. Beiratkoztam hozzá, s mivel Sárísápon laktunk, a szüleim minden órára hoztak-vittek. Kobzázni is elkezdtem Kobzos Kiss Tamásnál, hogy kísérhessem magam.

Két éve jártam ide, amikor Ilona néni szólt nekem, hogy a Téka énekest keres. Palcsiék ugyanis hallottak énekelni, s először a tanárnőmet keresték meg, hogy szeretnék, ha csatlakoznék hozzájuk. A tékások aztán a szüleimmel is beszéltek. Na-

gyon örültem a felkérésnek, de nem tudtam, mivel jár ez az élet. Nagyon furcsa volt eleinte, hogy zenekar kísér, nehezen szoktam meg, mert addig csak szólóban énekeltem. Igen tetszett viszont, amikor a próbákon készült felvételeket otthon meghallgattam.

– Ma már másként muzsikáltak, mint annak idején. Ha elektromos hangszereket nem is használtak, régebben előfordult, hogy lemezen az adott tájegységre nem jellemző zeneszerszámokat is megszólaltattak, s rövid, néhány perces „számokat” játszottak. Mára viszont a nagyobb lélegzetű összeállítások hívei lettetek...

– V. B.: Korábban a zenekar nyilván inkább a rövidebb számokat szerette, de fő célunk mindig is az archaikus zene és játékmód minél tökéletesebb elsajátítása volt. Ezen elvünk alapján indítottuk el az adatközlőkkel megjelenő, „Mestereink” című lemezsorozatunkat. Nem érdekelnek bennünket a divathullámok, mert Nyugat-Európában is azt látom, hogy az elektronikus zene, az

előre gyártott effektek túlkínálata miatt egyre többen vonzódnak az akusztikus hangszereken megszólaltatott muzsikához. Egy lengyel zenekar például nemrég feldolgozta ugyan Sebő dalait elektromos hangszerekkel, de az ilyesmi fut egy-két évig, s aztán annyi. A Téka Alapítvány által kiadott felvételek viszont állandó értéket képviselnek. Remélem, a „Mestereink” sorozaton látszik, hogy nem a rövid idő alatt bezsebelhető profit a cél.

– L. Gy.: Előfordul, hogy újabb stílusban játszunk el egy zenét, például szaxofonos közreműködésével, de ilyenkor is a tradicionális, hiteles előadásmód a lényeg. Erre már csak azért is odafigyelünk, mert az említett Filharmónia-koncert óta rendszeresen járunk óvodákba, iskolákba táncházat és koncertet tartani. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a jövő generációja is hallhasson vala-

mit a magyar nyelvterületek népzenejéből, megtudhassa, hogy az egyes tájegységeken milyen hangszerek fordultak elő, ha már a médiumokban nemigen lehet ilyesmivel találkozni. Most „Magyarok muzsikája” címmel adunk műsort, az Ordasok táncsoport közreműködésével.

– 1983 óta az idei nyár volt az első, amely Téka-tábor nélkül múlt el. Az elkövetkező években nem szerveztek majd újra tábort?

– H. P.: Nem. Amikor elkezdtünk tábortartani, mindenkinek mondogattuk, hogy ők is szervezzenek saját tábort, mert nem győzzük fogadni az embereket. Ma már tényleg rengeteg működik. Erdélyben is bő a választék, s szaktáborok is léteznek, amelyek egy-egy nemzetiség vagy tájegység népzenejével foglalkoznak. S néhányukban velünk is lehet találkozni, most is voltunk például Válaszúton, Gyimesben, s a III. Tekerő-Duda Szaktáborban, a Csepel-szigeten.

– Terveztek újabb lemezeket a közeljövőben?

– V. B.: Egy gyermeklemezt, s a „Mestereink” sorozatban egy dudás lemezt és a második széki albumot szeretnénk megjelentetni.

– Az ősztől hol találkozhatunk veletek a svájci, németországi és kanadai turnékon kívül?

– L. Gy.: Minden hónap első péntekén az Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Házban gyerek- és felnőtt-táncházat tartunk, minden második pénteken pedig a Virányosi Községi Házban húzzuk a talpalávalót. Előbbi helynek a Vadrózsák Táncgyűttes, az utóbbinak Timár Sándorék táncgyűttese, a Csillagszemű a házigazdája, s Timárék hihetetlen profi táncpedagógiával tartják a táncházat.

A most induló évadban Fonó ad otthont minden első szerdán a Téka Klubnak. Mindenkit szeretettel várunk!

K. Tóth László

Tárnoki Beatrix idén végzett a zsámbéki Apor Vilmos Katolikus Tanítóképző Főiskolán. Óraadó tanárként Bugyi községben tanít kobzát a Bessenyei György Művelődési Házban, az ürömi József Nádor Általános és Művészeti Iskolában pedig éneket tanít. Az interjú napján épp az esküvői ruháját próbálgatta.

Vizeli Balázs Zsámbékon a Zeneiskolában, Ráckeven a Művészeti Iskolában, Bugyi községben a Bessenyei György Művelődési Házban tanít hegedűt.

Lányi György az ürömi József Nádor Általános és Művészeti Iskolában tanít dudát, furulyát, kobzát, valamint ennek kihelyezett tagozatán az Óbudai Waldorf Iskolában, s vezeti a kisgyerekekből álló Magonc együttest.

Havasréti Pál az ürömi József Nádor Általános és Művészeti Iskolában tanít tekerőt, bőgőt és ütőgardont.

TABLE OF CONTENTS

Page 6 **Kelemen László, executive director of the Hungarian Heritage House** - on the last year and a half. From 'Népszabadság' 2002 aug 24. Interview by Jávorszky Béla Szilárd.

This report on progress, present situation and plans, tells that Mihályi Gábor was recently named director of the State Folk Ensemble, Sebő Ferenc as Professional Director of the Hungarian Heritage House. Lajtha, Martin, Pávai, Kallós archives/collections are now housed here, with more archival technology in development. Negotiations continue with the Institute of Ethnomusicology regarding future cooperation. Planning continues for the institution's new location.

Page 11 Volume 1 of the **new video series „Hungarian folk costume”** - features traditional costume of five regions of Hungary.

Available at the Hungarian Heritage House for 4,000. HUF

Page 13 'Honti igricek' - the name of **new program presented by the dance ensemble** from Pozsony [Bratislava] called 'Ifjú Szivek'.

The new show presents dance and music traditions of the area known in Hungarian as 'Felvidék' - the northern reaches of the Hungarian language area, most of which lies within Slovakia. Announcement by **Héglí Dusan** - ensemble director

Page 14 **Dunamenti Folklore Festival 2002** - was held between July 16 and 21 in three towns along the Danube in Southern Hungary. A meeting of authentic folk dance and folk music groups from 16 European countries - a CIOFF sponsored festival.
Report by Héra Éva

Page 20 **Fonó Band**

Members of the Hegedős Band (the band that accompanies one of Budapest's professional folk dance companies, the Honvéd Ensemble), upon release of their **new recording** (to be released by Fonó Records), have decided to adopt a new name for the group which will be used for their musical activities independent from their work with the Honvéd. This fall they will be hosting regular dance houses at the Fonó Music Hall in Budapest. Band members: **Ágócs Gergely, Gombai Tamás, Herczkó Ágnes, Kürtösi Zsolt, Szabó Gábor**. Interview by Jászai Julianna.

Page 28 **Kettős** [name of a couple dance from the Gyimes region of Transylvania] A story about teaching a young girl to dance...as told by Zerkula János.

From the cover notes of a **new CD to be released by Folk Europa Kft.**

Ábrahám Judit

Page 30 **Táncház listing** - an **up-to-date** list of dance houses all over Hungary and Transylvania

Page 34 Conversation with **Berecz András** - **singer, story teller.**

Berecz' life story is here. About his family, childhood, how he came in contact with the dance house and what became his passion and livelihood: traditional village song and folk tales. Berecz has travelled far and wide, collecting as well as performing his material. He has **recently published a new book** entitled 'Rokonok sőre' an anthology of Chuvash folk literature - with his translations (into Hungarian). By **Abkarovits Endre**

Page 38 On August 16, 2002 **Rákóczi Kovács Gusztáv** was awarded the

distinguished **Master of Folk Arts** award. He is a **traditional dancer** from the town of **Nagyecsed** in Northeastern Hungary's Szatmár County. His excellent and creative dancing is well known both locally and nationally and has been well documented by the Hungarian dance researchers, with many films of his dancing to be found in the archives. **Article by Busai Norbert**

Page 40 **Jászság Folk Costume** - Exhibition at the **Jász Museum in Jászberény**.

This exhibit shows the development of costume of this area of Hungary from the 13th Century through the present. The opening of the exhibition on July 25, 2002 included presentation of an instructional video on costume of three towns in Hungary and the Jászság region with costume demonstration, as well as performances by local chorus and dance group. Exhibit **open until June 30th 2003**. Article by Dr. H. Bathó Edit - museum director.

Page 42 **Kocsán László**, in this issue writes on the outlaws of the Jászság region. Escape from being drafted into military service, and the consequent life of an outlaw is often referred to and romanticised in Hungarian folklore. Here Kocsán offers some information specific to his region.

Page 44 Conversation with **Balogh Kálmán**. Kálmán, an **extraordinary cymbalom player**, that has played with just about every Hungarian band of the dance house movement, along with bands and/or music from many other European cultures and styles. He has been classically trained (Liszt

Academy of Music) and influenced by his generation and by every music he has come in contact with. In this interview his observations about different styles of music and comments on the role of restaurant Gypsy music in Hungarian culture, go to a deeper layer of understanding and a scope beyond the generally expressed opinions of this genre and generation. **Marton László Távolodó** - excerpts from his book published by **Etnofon, 2001**.

Page 46 Conversation with members of the **Téka Ensemble**

This band, formed 26 years ago, named itself after the small cupboard where the valuables of the peasant household were kept - namely: family documents, money, Bible, salt and the pálinka. Band members tell about formation of the band, the early years, how the present band members came to join and current activities.

What does this band do? Dance houses, concerts, tours, makes recordings, organizes camps, studies under various village musicians and teach.

K. Tóth László

Sue Foy

folkMAGazin®

2002 Ősz, IX. évfolyam, 3. szám
Megjelenik negyedévente
Kiadja a Táncház Alapítvány
Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán

Felelős szerkesztő: K. Tóth László
Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak: Bakonyi Erika, Gósi Anett,
Sándor Ildikó, P. Vas János

Budapest, I. ker., Corvin tér 8.
Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.
Tel./fax: (36.1) 214-3521
folkmagazin@mail.datanet.hu
www.folkmagazin.hu

Tücsi Nyomdaipari és Szolgáltató BT.
Tel./fax: 27/336-809

ISSN - 1218 - 912X

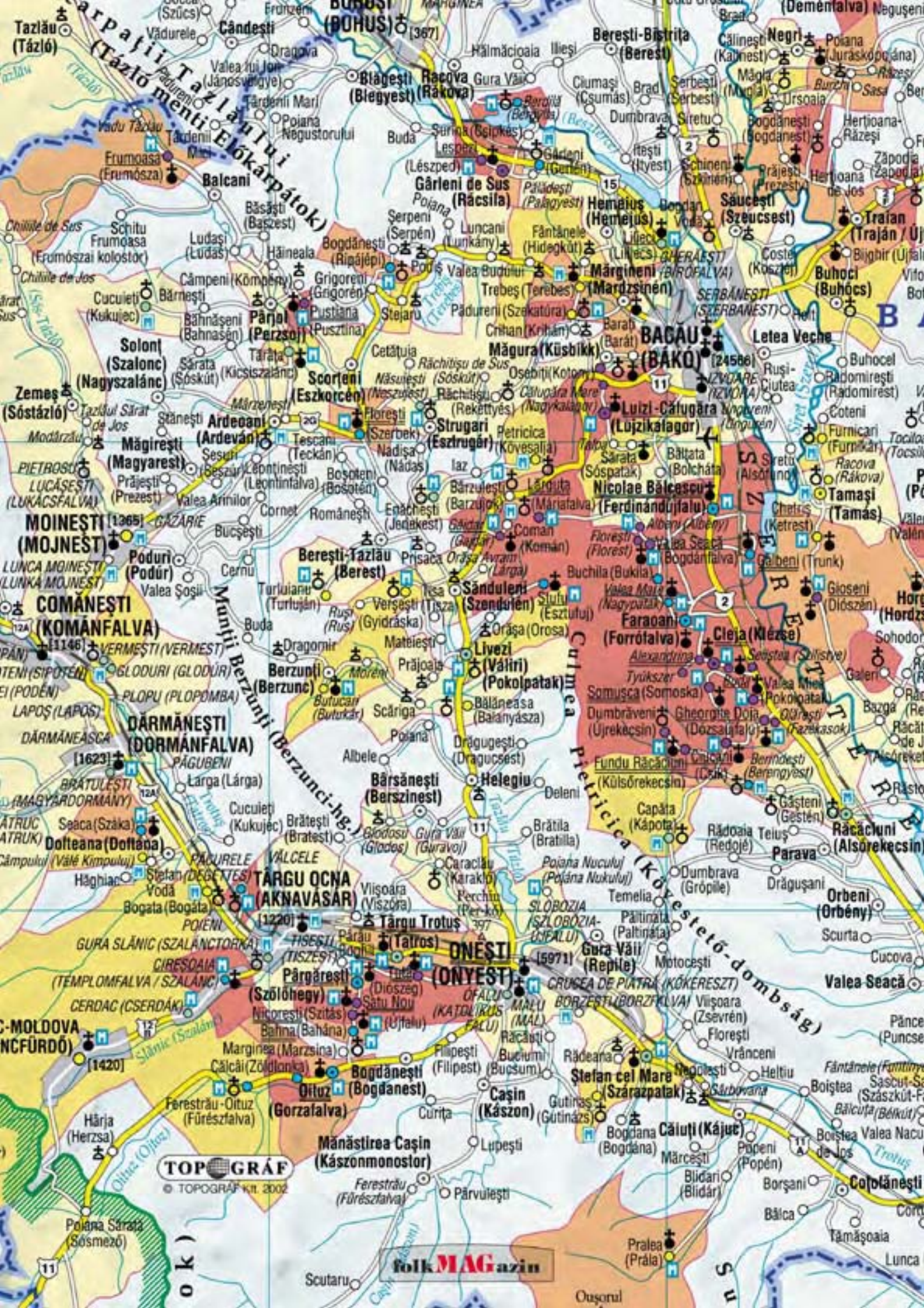
Bankszámla szám: 11701004-20171625
Külföldről: OTP I. ker. fiók,
1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary
Táncház Alapítvány
B.I.C. OTPVHUB 11701004-20171625

Támogatónk a Nemzeti Kulturális
Alapprogram Népművészeti
és Közművelődési Kollégiuma

Juhos István 17 éves tanuló munkája (Szék, 2002)

TOPOGRAF
© TOPOGRAF Kft. 2002

folkMAGazin

ok

SUN